

# **Karelia Rhei !**

**Alueellisen vetovoiman strategia kansainvälisessä ympäristössä –  
kohdealueena Saimaan kanavaseudun kehityskäytävä**

Kaunis kiitos kaikille, jotka olette tehneet tämän työn valmistumisesta mahdollisen.  
Erityiskiitokset: Alf Forsman, Lassi Kirjalainen, Tarmo Koivisto, Tuula Koivisto,  
Lappeenrannan kaupunki, Staffan Lodenius, Sari Minkovitsch, Terttu Pakarinen,  
Pasi Rajala Pöyry Environment Oy:stä, Laina Riihelä, Aleksanteri Roiha,  
Jorma Salama, Samu Salminen ja Heidi Saramäki.



# Sisällysluettelo

<b>1 Diplomityön kuvaus</b>	<b>5</b>
Diplomityön tausta ja rakenne	5
Diplomityön tavoitteet	5
<b>A) Diplomityön ympäristökäsityksen tausta</b>	
<b>2 Ympäristö ja liike</b>	<b>7</b>
Elävät kuvat maisemassa ja ympäristössä	7
Ympäristön identiteetti	9
Suunnittelijan rooli	11
Historiallinen jatkuvuus on luonnollista virtausta	13
Alueen arvot ja merkitykset	14
Dynamiikka	15
Alueellinen kilpailukyky	17
Kulttuuriympäristöjen merkitys alueellisena vetovoimatekijänä	18
Kulttuuriympäristön arvo	19
Public-Private-Partnerships	21
<b>B) Saimaan kanavaseudun kehityskäytävä - paikallisen vetovoiman strategia</b>	
<b>3 Paikalliset lähtökohdat muodostavat pohjan strategialle</b>	<b>23</b>
Saimaan kanavan seudulla kiteytyy karjalainen identiteetti	23
Etelä-Karjala on syntynyt virroista	23
Etelä-Karjalaisen maiseman synty	23
Etelä-Karjalan elinkeinot	27
Saimaan kanava on Etelä-Karjalassa vaurauden symboli	27
Kulkuyhteydet	28
Kulttuuriympäristöt ja elinkeinoelämä nyt	29
Saimaan kanava	32
<b>4 Kohdealueelle kohdistuvat nykyiset strategiat</b>	<b>34</b>
Alueen kansainväliset strategiat	34
Maakunnalliset strategiset tavoitteet	34
Paikalliset strategiset tavoitteet	36
Kanavan matkailupuisto	36
Liikennejärjestelmän parannushankkeet	36
<b>5 Paikallinen vetovoima strategian perustana</b>	<b>37</b>
Identiteettivähykkeet ja paikalliset symbolit	37
Vahvan identiteetin vähykkeet	37
Laajennuksille suotuisat vähykkeet	37
Kehitettävien osa-alueiden tunnistaminen	38
Kulttuuriympäristö	38
Matkailu	38

Kauppa	38
Liikenne	39
Teollisuus	39
Kansainvälisyys	39
Virtauksien ohjailu	40
Kanava	40
Valtatie 13	40
<b>6 Neljä alueellista visiota</b>	<b>42</b>
K - Modernia koneromantiikkaa ja liikettä	42
Mustolan eteläinen yritys- ja logistiikkakeskus	42
Maantieliikenteen järjestelyt	42
E - Kanavan elegantti toimintakeskus	43
Saimaan kanavan matkailupuisto	43
Kanavakeskus	43
V - Valtateiden risteysten ostosparatiisi	44
M - Matkailijan paratiisi	45
Nuijamaan rajakeidas	45
<b>C) Kaavoitus strategisena työkaluna</b>	
<b>7 Kulttuuriympäristöjen ja elinkeinoelämän yleisiä suunnitteluperiaatteita</b>	<b>47</b>
Kansainvälinen yhteistyö	47
EU-maankäytön ohjaus	47
Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	48
<b>8 Suunnittelustrategiat maakuntatasolla</b>	<b>50</b>
Maakuntakaavoituksen yleisiä periaatteita	50
Vaikutusten arviointi	50
Strategiat maakuntakaavassa	52
Kilpailukyky ja kulttuuriympäristöt seutustrategioissa	52
Kaavamerkinnot ja -määräykset	53
<b>9 Kaavoitustilanne suunnittelualueella</b>	<b>54</b>
Seutukaava	54
Maakuntakaavaluonnos	55
Yleiskaava	56
Asemakaavat	56
<b>10 Strategian tuominen kaavoitukseen - maakuntakaavaesimerkki</b>	<b>58</b>
Maakuntakaavan käyttö työkaluna	58
Suunnitteluratkaisut maakuntakaavaesimerkissä	58
<b>D) Tiivistelmä</b>	
<b>11 Karjala virtaa – Karelia rhei</b>	<b>61</b>
<b>E) Lähdemateriaali</b>	<b>63</b>



## 1 Diplomityön kuvaus

### Diplomityön tausta ja rakenne

Kansainvälistymisen myötä kehittynyt elinkeinoelämän kilpailutilanne vaatii uusia vahvuustekijöitä, jollaisina paikalliset kulttuuriympäristön ominaispiirteet ovat ainutlaatuisia. Myös kulttuuriympäristöjen vetovoiman lisääntyminen luo parempia resursseja niiden asianmukaiseen ylläpitoon. Diplomityöni koostuu neljästä osasta; teoreettisesta viitekehyksestä, yleisistä suunnitteluperiaatteista, sovelluksesta kohdealueelle ja johtopäätöksistä. Kohdealue on Saimaan kanavaseudun kehityskäytävä sisältäen Lappeenrannasta Nuijamaalle johtavan osan valtatie 13:sta.

Diplomityöni teoreettisena lähtökohtana on ajatus alueen luonteesta dynaamisena prosessina. Kevin Lynchin mukaan ympäristömielikuvat koostuvat kolmesta tekijästä: identiteetistä, rakenteesta ja merkityksestä. Tässä työssäni suunnittelun painopistettä siirretään rakenteesta identiteettiin ja merkityksiin. Ympäristö, maisema tai kaupunki ei ole rakenne vaan liikettä. Ympäristöllä ei ole lopullista muotoa. Jokainen hetki on pysähtynyt otos tästä liikkeestä, luonteeltaan valokuvan kaltainen. Lähtökohtana on ympäristön, maiseman ja kaupungin luonne erilaisten tekijöiden virtoina ja niiden kohtaamisina.

Maankäytön suunnittelu liikkeen prosessina voidaan toteuttaa strategisella suunnittelulla. Tällöin, kun tavoite on selvillä, voidaan osoittaa kehitykselle toivottavia suuntia. Yhdistettäessä arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön ja elinkeinoelämän toimintoja on niiden suunnan oikein kohdentaminen erityisen tärkeää. On otettava huomioon minkälaista toimintaa ympäristö kestää ja millaisia edellytyksiä elinkeinotoiminnalle on. Seudullisena lähtökohtana strategian kehittämiseksi tässä työssä on paikalliskulttuurin arvojen mukaiset tavoitteet ja suunnittelumetodi, jossa luodaan ennemminkin mahdollisuuksia kuin rajoja.

### Diplomityön tavoitteet

Diplomityössäni tavoitteenani on käsitellä kohdealuetta dynaamisena prosessina; käsitellä ympäristöä liikkeen, ei rakenteiden kautta. Suunnittelutavoitteena on etsiä olemassa olevista maankäytön suunnittelun työkaluista ratkaisuja dynaamiseen strategiseen aluesuunnitteluun. Paikallisina tavoitteina on löytää potentiaalisimmat kehitettävät osa-alueet, etsiä omista voimavaroista lähtevä strategia ja saattaa se suunnitelmaksi käyttäen ja kehittämällä tarkoituksenmukaisimpia työkaluja; tässä tapauksessa yhdistelmämerkintöjä. Alueelle kohdistuu paikallistasolla jo erinomaisia visioita eri kohteista. Tässä diplomityössä luodaan kokonaiskuva alueen kehittämistarpeista ja potentiaalista.

Kohdealueellani on erityisen paljon käyttämätöntä potentiaalia elinkeinoelämän kannalta, toisaalta myös erityisiä kulttuuriympäristöarvoja sekä lisäksi alue on suurelta osin kaavoittamatonta. Kohdealue on seudun virtapaikka. Kehitysvyöhykkeellä ei virtaa vain vesi; tavara virtaa, raha virtaa, ihmiset virtaavat, energia virtaa. informaatio virtaa, vaikutteet virtaavat, kulttuuri virtaa... ja näiden virtojen vaikutusalue on huomattavan laaja. Lähtökohtani on, että näitä virtoja ei voida hallita, mutta niitä voidaan ohjailla.

Maakuntakaavaan on kehitetty seutukaavaan nähden huomattavasti enemmän strategiseen suuntaan. Maakuntakaavoitus on kuitenkin raskas ja hidas maankäytön suunnitteluväline. Käytettäessä lähtökohtana tämän hetkistä otosta ympäristöstä yhdistettynä huomispäivän visioihin ja välineinä eilispäivän työkaluja on ympäristön, alueen tai kaupungin suunnittelu väistämättä toisessa todellisuudessa, missä itse ympäristö tai kaupunki on - ikuisessa liikkeessä. Maakuntakaavaan luodut kehittämisen alueiden merkinnät antavat kuitenkin mahdollisuuden, jossa linjataan strategia alueelle, mutta annetaan liikkumavaraa sekä ajallisesti että sijainnillisesti halutun reaktionopeuden tai kohdentamistarpeen mukaan.





## A) Diplomityön ympäristökäsityksen tausta

### 2 Ympäristö ja liike

#### Elävät kuvat maisemassa ja ympäristössä

Kuvan käsite maisemaan, kaupunkiin ja ympäristöön yhdistettäessä tuo meille tarkasteltavaksi maisemakuvan, kaupunkikuvan ja ympäristökuvan. Kuvan määritelmä ei ole yksiselitteinen. Kuvan määritelmä voi olla puhtaasti visuaalinen pysäytetty otos, mutta määritelmää voi myös laajentaa lähemmäs maiseman, kaupungin tai ympäristön dynaamista luonnetta. Kuvan käsitettä voidaan laajentaa visuaalisuudesta sisällöllisyyteen. Pysäytettyäkään kuvaa ei tule väheksyä työkaluna maisemaa tai ympäristöä tarkasteltaessa. Myös pysäytetyt kuvat muodostavat liikkeen peräkkäin tarkasteltuna.

Arkkitehti Kevin Lynch on laatinut *kaupunkiympäristön hahmottamisteorian* vuonna 1960. Hän määrittelee teoriassaan ympäristön keskeiseksi käsitteeksi mielikuvituksellisuuden (imageability). Tällä hän tarkoittaa havaittavaa ympäristön ominaisuutta, joka herättää voimakkaan mielikuvan kohteesta. Lynch käsittelee visuaalisen ympäristökuvan sijaan laajempaa käsitettä ympäristömielikuva (environment image). Kevin Lynchin mukaan ympäristömielikuvat koostuvat kolmesta osasta: identiteetistä, rakenteesta ja merkityksistä. Identiteetti käsittää ympäristön tunnistettavuuden verrattuna muihin ympäristöihin. Rakenne edustaa ympäristön fyysistä muotoa ja muodon ilmenemistä suhteessa muuhun ympäristöön. Merkitykset puolestaan sisältävät ympäristön joko käytännöllisen tai tunneperäisen merkityssisällön. Ympäristömielikuva liikkuu vapaasti ajassa. Hentilän ja Wiikin tutkimuksessa Vantaalla vuonna 2003 tuli esille, että asukkaiden mielikuva alueesta valmiina joskus tulevaisuudessa on voimakkaampi kuin tämän hetkinen tilanne.

Visuaalista ja esteettistä ympäristö- ja kaupunkikuvaa tutkittaessa nousee historiallisen jatkuvuuden merkitys ilmi useissa eri tutkimuksissa, vaikka ne muuten kohdentuisivatkin hieman toisistaan poikkeavasti. Historiallisen jatkuvuuden merkityksellisyyteen ovat kiinnittäneet huomiota mm. Hentilä Wiik (2003), Jack Nasari (1998), Tuovinen (1992), Korpela & Kyttä (1991) sekä Trieb & Markeline (1976). Näistä Korpela & Kyttä, Trieb & Markeline ja Tuovinen ovat todenneet

myös ympäristön monimuotoisuuden ja yllätyksellisyyden tutkimuksissaan tärkeäksi miellyttävän ympäristön ominaisuuksiksi. Näistä poiketen Kevin Lynchin teoriassa vuonna 1994 *kaupungin fyysisen ympäristön laatutekijöistä* korostuu puolestaan jäsenytyisyys, ymmärrettävyys ja selkeys yhteisöllisten identiteettimerkitysten rinnalla.

Historiallinen jatkuvuus maisema-, kaupunki- ja ympäristökuvassa edustaa useita muita ominaisuuksia luovaa tekijää. Se ei ole välttämättä itseisarvo, eikä sillä ole yksioikoisesti tietyn tyyppisiä ilmenemisiä. Se voi edustaa monipuolisesti monimuotoisuutta ja yllätyksellisyyttä yhtä hyvin kuin myös jäsenytyisyyttä ja ymmärrettävyyttä. Historiallinen jatkuvuus on seurausta ympäristössä tapahtuvasta liikkeestä. Maisemakuvamme luonut liike voi olla hyvin hidasta ja huomaamatonta lineaarista suurmaiseman muokkautumista pitkällä aikavälillä tai se voi olla nopeaa syklistä vuodenaikoihin liittyvää alituista muutosta. Maisemarakenteemme on edesauttanut tietynlaisen yhdyskuntarakenteen kehityksen ja päinvastoin: yhdyskuntarakenteemme kehitys on edesauttanut tietynlaista maiseman kehitystä. Maisemamme, kaupunkimme ja ympäristömme ei pysähdy koskaan.

Jean-Luc Nancy on osuvasti kuvannut kaupungin kehoksi. Teoksessaan *Corpus* hän kuvaa kaupungin olemusta kehona, jossa tapahtuu kaiken aikaa erilaisia päällekkäisiä ja lomittaisia toimintoja, jotka muodostavat kaupungin elävän kokonaisuuden. Tämän kaltaiseen elävän kokonaisuuden käsittelyyn paneudutaan myös teoksessa *Landscape Urbanism*. Sen kirjoituksissa tuodaan esille näkökulmaa, jolla kaupunki- ja maisemakuvan käsitteen deterministisyyden rinnalle tuodaan maiseman, kaupungin ja ympäristön olemus erilaisten elävien muuttujien koosteena. Christopher Hightin kirjoitus *Landscape Urbanism*-teoksessa valottaa tätä käsitystä arkkitehtuurin teoriassa viimeisen puolen vuosisadan aikana. Hän rinnastaa Michel Foucaultin käsitteen *se déprendre soi-même* – vieraannuttaa itsensä ja Deleuzen & Guattarin eläimeksi tulemisen A Thousand Plateausissa. Hight kuvailee kuinka ”molemmat edellyttävät muuttumista molaarisesta - perustavaa laatua olevasta ja yhtenäistetyistä - humanistisesta identiteetistä molekyyliseksi – eroavaisuuksiin perustuvaksi ja moninaiseksi – rakennelmaksi.” Hän tuo esille näkemyksen, jossa



käsitettä ympäristöstä laajennetaan käsittelemällä eri muuttujista koostuvia simultaatioita yksinkertaisten samankaltaisuuksia kuvaavien mallien ja kopioiden käsittelyn sijaan.

Suunnitteluetiikka, josta Hight kirjoittaa, löytyy samassa teoksessa myös Mohsen Mostafavin ajatuksista. Hight kuvaa arkkitehtuurin perinteisesti toimivan pysähdystilan ja totuuden kautta. Maisemasuunnittelussa hän näkee puolestaan vastakohtaisen kompleksisen pehmeästi kontrolloituvan etiikan. Landscape urbanismissa Hight ja Mostafavi näkevät suunnittelijalle avautuvan mahdollisuuden uuteen elävään ulottuvuuteen. Tämä tapahtuu yhdistämällä arkkitehtuurin kokonaisuuksia käsittelevä ja maisemasuunnittelun orgaaninen ajattelutapa.

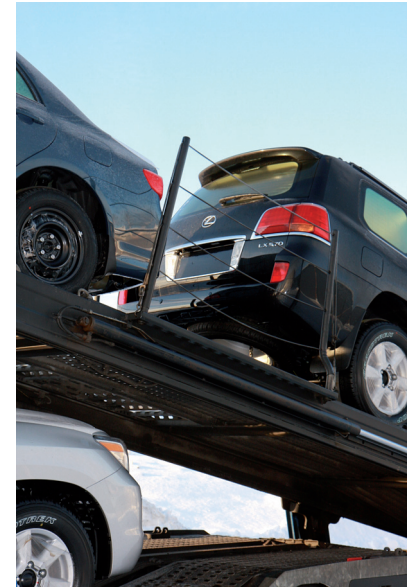
Visuaalinen maisema- tai ympäristökuva muodostuu havainnon kautta. Visuaaliset havainnot ja niiden kautta syntynyt kuva muodostuu havaintojen laajuuden mukaan. Havainnoijan toimintaympäristöissä ympäristökuvan laajuus voi olla suurimmillaanseudullinen, mutta useinsesaatta muodostuu hyvin rajatuista tiloista joko rakennetussa tai rakentamattomassakin ympäristössä. Maisema, kaupunki ja ympäristö ovat täynnä liikettä, muutoksia ja toimintaa, jotka osaltaan vaikuttavat siihen, millainen visuaalinen kuva tai ympäristömielikuva havainnoitsijalle syntyy. Välittömiä liike-elementtejä ovat esimerkiksi ihmiset, kulkuneuvot



ja luonnon elementtien myötä muutoksessa tai liikkeessä olevat asiat. Ihminen toiminnallaan tuottaa myös muutoksia ympäristöön. Ihmisen oleminen on aina toimintaa ja sikäli liikettä.

Ympäristömielikuvassa ympäristön puhtaasti fyysiset muotojen merkitys ei ole yksiselitteinen. Ympäristökuva ja symboliikka-teoksessa tuodaan esille, että mielikuva ja muodon ajatussisältö on puhtaasti kulttuurisidonnainen seikka. Tätä tukee teoksessa esitelty Amanin vuonna 1987 tekemä tutkimus Stalinin ajan Itä-Euroopan arkkitehtuurista, jossa osoitetaan, että muotoon liitettyä ideasisältöä voidaan tarvittaessa vaihtaa. Toisaalta olemassa katsotaan olevan niin sanottuja arkkityyppejä, jotka tulevat esille samankaltaisesti kulttuurista riippumatta. Tällaista formalistisempaa näkökantaa edustavat myös modernistit. Ympäristökuva ja symboliikka-teoksessa on lähestytty tutkimusaihetta siten, että fyysinen ympäristö on osa ihmisen olemista, eikä siitä irrallaan oleva olemismuoto. Eräinä tutkimushypoteeseina on myös se, että fyysisen ympäristön suunnittelussa ei juurikaan kiinnitetä huomiota ympäristökuvan muihin kuin formalistisiin ominaisuuksiin ja että ympäristökuvan analysointiin voidaan kehittää malli, jossa voidaan huomioida ympäristöön liittyvät symboliset merkitykset. Tätä sivuavat kirjoittajat myös teoksessa Landscape Urbanism. Siinä ympäristön kontekstuaalisuutta on tuotu suunnitteluun mukaan luovan diagrammien käsittelyn kautta.

Perinteinen maisemakuvan käsite viittaa maisemarakenteen muodostamaan visuaalisesti havaittavissa olevaan ympäristöön. Kaupunkikuva viittaa samoin kaupunkiin. Ympäristökuvana ymmärretään perinteisesti näiden kombinaatio. Laajempi teoreettinen käsitys maisemasta ei kuitenkaan ole uusi. Ympäristö ja symboliikka-teoksessa tuo esille Pakarisen ja Cosgroven näkökulmat: "Esimerkiksi Pakarinen viittaa termillä maisemakäsitykseen, jossa maisema nähdään tietyn aikakauden tapana konstituoida fyysinen ympäristönsä ja nimenomaan tuon ympäristön perustavat suhdejärjestelmät (Pakarinen 1988, s. 95). Cosgrove on tarkastellut maisemakäsitettä, sen alkuperää ja kehitystä länsimaisessa yhteiskunnassa renessanssista alkaen 1800-luvun loppuun. Hän tarkastelee maisemaa suhteessa tuotantotavan hitaaseen muutokseen feodalismista kapitalismiin, ihmisen ja maan suhteen sekä yhteiskunnallisten suhteiden muutokseen (Cosgrove 1984)." Maisema on laaja käsite, jonka painopistettä siirtämällä voi teoreetikko, suunnittelija tai kokija löytää uusia sisältömerkityksiä ympäristöstä.



Jos maisema käsitetään esteettisenä pintana, voidaan myös luoda ajatus siihen, mikä on pinnan suhde pinnan muodostaviin tekijöihin. Pintojen suhdetta ympäristöön on tutkittu. 1960-luvulla René Thom kehitti katastrofiteoriansa. Sen mukaan pinta on merkityksellinen kuvaste pinnan muodostamiseen vaikuttaneista tekijöistä ja pintojen kohtaamisen paikat erityisen merkittäviä. Teoksessa *Landscape Urbanism* Christopher Hight esittelee puheenvuorossaan tätä morfogeneettisen maiseman "mallien yleist teoriaa", jossa maisema käsitetään diagramaattisena koneena, jonka avulla hänen sanojensa mukaan voidaan esittää eri alojen tietämystä graafisesti yksittäisellä tasolla.

*Lähdemateriaali:*

- *Corpus*
- *Fyysisen kyläympäristön kehittäminen monitasosuunnittelun osana*
- *Kaupunkikuva asukkaiden kokemana*
- *Landscape Urbanism: Christopher Hight*
- *Ympäristökuva ja symboliikka*



Kuva teoksesta "Viipuriin ja maailmalle"

## Ympäristön identiteetti

Ympäristön identiteettiä määritellessä lähestytään ympäristömielikuvankäsitettä. Ympäristömielikuvaa identiteettiä voidaan tarkastella eri laajuisilla aluekokonaisuuksilla. Identiteetin määrittelyyn vaikuttaa osaltaan, mikä on määrittelijän suhde ympäristöön. Tutkijalla, joka pyrkii tiettyyn objektiivisuuteen, voi olla tarkasteluun hyvinkin kapeasti rajattu näkökulma, esimerkiksi poliittinen, antropologinen tai psykologinen. Määrittely, joka perustuu lähiympäristön havainnointiin on puolestaan subjektiivista sekä konnotaatioiden, tunteiden ja arvojen rikastamaa. Ympäristöllä on niinkään yksilöiden antama identiteetti, kuin myös yhteisöllinen identiteetti.

Ulkoinen identiteetti voi välittyä paikkojen tai rakenteiden kautta. Tällöin merkittävät kohteet muodostuvat paikan ulkoisiksi symboleiksi, joiden merkityksellisyys välittyy helposti myös ulkopuoliselle siirrettäessä informaatiota paikkakunnasta. Tällaisilla fyysisillä symboleilla ei välttämättä ole suoraa kosketusta havainnoitsijan toimintaympäristönä, mutta niihin voidaan liittää yhteisön kannalta toivottavia identiteettiominaisuuksia. Tällaisia symboleita ovat esimerkiksi Imatrankoski, Näsinneula ja Eiffel-torni. Näistä Imatrankosken voi katsoa kuvastavan voimaa; sekä luonnon, että ihmisen niitä hyödyntäessään. Näsinneula symboloi erityisyyttä, taloudellista menestystä ja peräänantamattomuutta ja Eiffel-torni edelläkävijän osaa. Teoksessa "ympäristökuva ja symboliikka" todetaan myös, että kokonaiset kaupungit tai muut kokonaisuudet voivat toimia alueensa yhteisöllisinä identiteettisymboleina.

Identiteetti on perinteisesti ollut kulttuurisidonnainen ja yhteydessä toimintaan. Yhteisö pyrkii jatkuvuuteen, jota selviytyminen ja menestys edesauttavat. Tällöin identiteettiä luovat ympäristön positiivisena näyttäytyvät merkit. Merkkien vaikutukset voivat olla ristiriitaisia. Näin voi laita olla esimerkiksi tehtaiden kanssa. On yleisesti tiedossa, että tehtaista aiheutuu tietynlaisia haittoja luonnonympäristölle. Ne saattavat aiheuttaa myös välittömiä epämiellyttäviä aistimuksia ympäristössä, kuten esimerkiksi hajua. Tehtaan ympärilleen luoma hyvinvointi liiketaloudellisen menestyksen, työpaikkojen ja ympärille syntyvien palvelu-, yhdyskunta ja kulttuurirakenteiden – yksinkertaisesti elämän - myötä on kuitenkin niin voimakas tekijä, että tehdas mielletään haitoista huolimatta ympäristön identiteettiä kuvastavaksi positiiviseksi symboliksi. "Raha haisee!"



Perinteinen kulttuurisidonnainen identiteetti on pyrkinyt tukemaan paikallisia arvoja ja antanut yhteisön jäsenille merkkejä, jotka tukevat paikallisten voimavarojen yhteisöllistä hyödyntämistä. Yhdyskuntarakenteen nykykehitystä paljon tutkinut italialainen Maria Christina Gibelli on pohtinut, että voiko olla olemassa riski, että eurooppalainen kaupunki menettää sekä morfologisen että kulttuurisen identiteettinsä? Hän luonnehtii, että nykyaikana syntyy mosaikkimaista aluerakennetta, jossa alueiden keskinäiset sidokset ovat heikkoja. Hän kuvailee tällaisten yksityisluontoisten paikkojen mosaikkia, jotka ovat omalla tavallaan epä-urbaaneja paikkoja, joilla on lisäksi heikko identiteetti. Sama seikka on ollut Italian lisäksi havaittavissa koko läntisen kulttuurialueen piirissä. Taajamakehitys kasvualueilla on muuttunut keskushakuisesta rakenteesta laajalle leviäväksi aluematoksi, jolle tyypillistä on matala tiheys ja omille alueilleen erotetut toiminnot. Tällainen ympäristö runsaine transit-alueineen voi nykypäivänä olla hämmästyttävän samankaltaista eri länsimaissa kulttuureissa. Paikalliskulttuurin sijaan on syntynyt median välittämä länsimainen kulttuuri-identiteetti. Etelävaltioiden siirtomaatyylisiä pylväskartanojäljitelmiä löytyy Euroopan eri kolkista. Mikäli sivuuttaa kielellisen informaation, ei etelä- tai pohjoiseurooppalainen hypermarketalue poikkea toisistaan mitenkään havaittavasti. Italialainen Eduardo Salzano kuvaa tällaista kehitystä kuolemanvirraksi, joka pyyhkiiltään kaupunkien yksilöllisyyden, jokiäntä on leimannut ainavuosisatoja – tuhansia.



Juha Kostiainen esittelee teoksessa *Rakennusperinnön tulevaisuus* Baumanin teorian vuodelta 2002. Bauman on teoksessaan *”Notkea moderni”* sanonut, että ”identiteetit näyttävät pysyviltä ja kiinteiltä vain väilyksenomaisesti ja että itse asiassa ne ovat ”notkeita”. Identiteetin etsiminen on ”jatkuvaa kamppailua virtauksen patoamiseksi tai hidastamiseksi, notkean jähmettämiseksi, muodon antamiseksi muodottomalle” (Bauman 2002, 102. Ajatus on mielenkiintoinen sikäli, että sen näkökulman mukaan identiteetti suhtautuisi samoin olevaisuuteen kuin kuva ajallisuuteen.

Identiteetti voidaan käsittää paikan ominaisuutena, johon havainnoitsija tai kokija itsensä kiinnittää. Siirryttäessä agraarista paikkasidonnaisesta kulttuurista urbaaniin mediamailmaan jotain tapahtuu. Identiteetti ei välttämättä ole enää sidoksissa mihinkään tiettyyn paikkaan, vaan johonkin ominaisuuksiin, mitä jotkut paikat edustavat. Identiteetti voi tapahtua myös kokonaan muualla, kuin fyysisesti määritetyssä paikassa ja se korvautuu verkostoyhteiskunnan heimojen (ilmaisu: Juha Kostiainen) identiteetillä. Uuden ajan kyläläisyys saattaa muodostua jonkin aatteen tai toiminnan ympärille alueiden fyysisistä rajoista piittaamatta. Yksityisyyden elementit, jotka heijastavat asukkaiden tyylejä ja päinvastoin, ovat läheisessä suhteessa kuluttamiseen ja myös antavat mahdollisuuden yksilöiden liikkuvuuteen. Gibelli esittää Bourdieun (2000) ilmaisun ”neo – villegeois patrimonial et familial” asiaa hyvin kuvaavana. Yhteisö ei ole enää välttämättä paikassa tapahtuva asia.

Suomalaisessa tutkimuksessa (esimerkiksi Aura Horelli Korpela 1997) on havaittu, että fyysisen ympäristön rakenteet ovat toisarvoisia ympäristökokemuksessa verrattuna esimerkiksi toiminnallisiin, kulttuurisiin ja sosiaalisiin tekijöihin. Seikka todetaan myös Vantaalla tehdyssä tutkimuksessa ”Kaupunkikuva asukkaiden kokemana”. Mikäli seikka pitää paikkansa, voi siitä johtaa suoraa päätelmän, että ympäristön toiminnallinen, kulttuurinen ja sosiaalinen suunnittelu on vähintään yhtä tärkeää, kuin fyysisistä rakenteista huolehtiminen.

#### Lähdemateriaali:

- *Kaupunkikuva asukkaiden kokemana*
- *No sprawl: Maria Christina Gibelli, Eduardo Salzano*
- *Rakennusperinnön tulevaisuus: Juha Kostiainen*
- *Ympäristökuva ja symboliikka*





### Suunnittelijan rooli

Suunnittelijan identiteetti tulee monimutkaisemmaksi, kun ympäristökäsityksen rajaa siirretään kuvasta toimintaan. Kuvallisuudesta ei kuitenkaan tarvitse päästä eroon. Olennaista on hahmottaa, mikä on kuvan merkitys kokonaisuudessa, mitä se kuvaa tai mitä sillä halutaan kuvata. Kuva on pysäytetty dynaaminen otos ja sen avulla kyetään analysoimaan tekijöitä. Kulttuuriympäristö ei sinänsä ole kuva. Liike pakenee kuvaa. Visuaalinen yritys kuvata nyky-ympäristöämme kuvaa nykyhistoriaa. Suunnittelijan antamat kuvat ympäristöstä ovat kuvia siitä, mitä ympäristö voisi tulevaisuudessa olla jossain liikkeensä vaiheessa. Sikäli Vantaan kaupunkikuvatutkimuksen havainto kaupungin tulevan valmiin vaiheen mielikuvan tärkeydestä on varsin mielenkiintoinen. Omalla tavallaan ympäristön tällainen hahmottaminen visiona tuo tietyllä tapaa liikettä kuvaan; se luo pyrkimyksen jonnekin. Tästä esteettisyyden ja toiminnallisuuden yhteydestä Christopher Hight kertoo Landscape Urbanism teoksessa James Cornerin argumentoineen, että "maisema väistämättä sisältää molempia aspekteja todellisen aistimuksen kaltaisena mahdollisuuden heijastumana." ja hän jatkaa kysymällä: "Mutta onko se visuaalinen maiseman kuva joka on projisoituna vai joku muu, joka sallii meille maiseman takaisin saamisen käytännön suunnittelun kuvana?"

Hight näkee suunnittelijan roolin, sen 'ethoksen', järjestyksen mallien luojan sijaan uudelleentuotannon luojana, varjojen synnyttäjänä. Hänen sanoillaan: "Ei ole yksinkertaista, että arkkitehtonisen tietämyksen objektit tulevat monimuotoisuuden dynaamisiksi pinnoiksi, mutta pintojen estetiikka on tullut tietoteorian paikaksi uudelleen käsitettävälle arkkitehtoniselle etiikalle. Maisema tulee mahdolliseksi kaupunkisuunnittelun tapana vain tämän konseptien, olosuhteiden ja järjestelmien yhteyksien erityisen uudelleen käsittämisen kautta." Landscape Urbanismia uuden hybridin järjestyksen muodostajana kuvaa myös James Corner omassa puheenvuorossaan. Kaksi aiemmin yhdistämätöntä termiä, jotka Cornerin mukaan tällöin yhdistyvät, ovat orgaanisen ja tehtonisen ajattelun käsitteet. Hän näkee landscape urbanismissa mahdollisuuden uuteen ajattelutapaan ja visioi: "Sellaiset mahdollisuudet vaihtelevat näkymistä läpi uuden high-tech metropolin – "vihreät kaupungit", joita värittää katot kasvillisuuksineen ja hyötypuutarhoineen ja voimaa antavat aurinkopanelit, tuuliturbiinit ja myrskyveden 'stormlands' - enemmän jälkiteolliseen "meta-urbanismiin,



täynnä olevien brutalististen tasojen kanssa, jotka lentävät yli tiiviisti pakattujen talojen, jakautuneiden-keskusten ja parkkirakenteiden, kollektiivisesti "maiseman" johdosta oman litistettyn ohjelmien, tekstuuriin ja virtauksien kasautumaksi." Cornerille landscape urbanismi on suunnittelijan uudestisyntymä: "Markkinalähtöisten kiinteistömarkkinoiden, kunnallisen aktivismin, ympäristökysymysten ja lyhyen tähtäimen poliittisten mielenlaatuojen kompleksisuus on tehnyt suunnittelijalle joksensikin mahdottomaksi muuta kuin toteuttaa kaupallisia kehityssuunnitelmia. Kevyemmällä kosketuksella, suuremmalla kunnianhimolla ja elinkeinonharjoittajamaisemilla tekniikoilla, landscape urbanismi tarjoaa vaihtoehtoisia lähestymistapoja urbaanille käytännön tasolle."

Suunnittelijalle tekee välillä hyvää palata peruskysymysten äärelle: Mikä on maisema, mikä kaupunki? Mitä suunnitellaan? Itsestään selvien kysymysten vastaukset eivät ole itsestään selviä. Mikä on liikkeen suunta ajassa eteen vai taakse. Pintaan; maisemaan vai pinnan alle? Myös suunnittelijan aikakäsitys voi olla moninainen. Eilen, nyt, huomenna vai aina? Hetkellinen vai pysyvä? Yksittäisten analyysien ennakkoluulottoman yhdistelyn tuloksena saattaa syntyä uusia näkökulmia ja oivalluksia. Tämän kaltaiseen diagrammatiseen dialogiin viitataan landscape urbanismissa. Corner kuvaa: "Valtavina organisoimisen aihealueina, jotka luovat uusia olosuhteita tulevaisuuden

kehitystä varten, nämä horisontaaliset kasvualustat toimivat infrastruktuureina.” Suunnitteluprojekteissa käytetään tietynlaisia rakenteita, tekniikoita ja osa-alueiden jaottelua. Suunnittelija voi myös asettaa itselleen kysymyksen miten ja miksi hybridisuunnittelu voisi siirtyä käytännön suunnittelutyöhön. Itse näen suunnitteluprojektien hybridisoitumisessa erityisen mahdollisuuden tulla lähemmäs ympäristön kompleksista ja muuttuvaa luonnetta sekä liikettä projektista prosessiin.

Diagrammointiin kohdistuu ristiriitaisia havaintoja. Siinä missä Landscape urbanismi – teos ylistää metodia, toteaa Tuovinen puolestaan Ympäristökuva ja symboliikka – teoksessaan, että analysoimalla pelkkiä ympäristön muoto-ominaisuuksia ovat analyysien menetelmät ”sidoksissa modernistiseen arkkitehtuurikäsitkelyyn ja päteviä vain sen rajoissa. Niitä ei voi osoittaa yleispäteviksi.” Suunnittelijan tulee olla hyvin tietoinen, mitä ominaisuuksia havainnoitavilla ominaisuuksilla voidaan todella mitata. Suunnittelun paikalliset reunaehdot, arvot ja kulttuuri-ilmapiiiri ovat kompleksisia liikuttaessa eri maantieteellisten alueiden ja suunnittelun osa-alueiden välillä. Suunnittelijan tulee osata valita tekniikoista, analyysin kohteista ja suunnittelun painotuksista tarkoituksenmukaisimmat. Suomessa ei maankäytön suunnittelussa ole otettu vielä käyttöön tehokkaasti vaihtoehtoisia menetelmiä. Maankäytön suunnittelu perustuu edelleen rakenteisiin, joita merkitään täsmällisillä aluerajauksilla.

Suunnittelija on harvoin yksin suunnittelutyönsä kanssa. Osallisyhteistyö ja muiden asiantuntijoiden kuuleminen korostuu nykypäivän suunnittelussa yhä enenevästi. Suunnittelijalla on vapaus määritellä itse identiteettinsä, mutta useimmiten siihen sisältyy kommunikointi ulkomaailman kanssa. Kulttuuriympäristöihin liittyviin ympäristökäsityksiin liittyy paikallisuus, symboliikka ja paikalliset konnotaatiot siten, ettei ulkopuolisen suunnittelijan ole välttämättä mahdollista edes olla tietoinen suunnittelu ympäristöstä ilman yhteyttä paikalliseen kokijaan. Tällöin suunnittelijan vuorovaikutustaidot korostuvat. Ympäristöön kohdistuvassa suunnittelussa on aina kyse suunnittelumetodin soveltamisesta paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin.

Suunnittelijan identiteetti vaihtelee eri projekteissa, prosesseissa ja ympäristöissä. Se alkaa määrittyä analyysivaiheessa; mitä tekijöitä hän alkaa analysoida ja mitä tekijöitä ympäristössä hän

näkee tärkeinä ja olennaisina seikkoina. Eri heimojen identiteetin tunnistaminen on myös tärkeää. Eri yhteisöryhmien palvelemisen lähtökohta on niiden tiedostaminen ja tunnistaminen. Eri suunnittelijoilla saattaa olla myös olla erilainen kuva siitä, kuinka deterministisesti kuviin ja rakenteisiin tulee suhtautua. Mohsen Mostafavi kuvaa ympäristökäsitystään Landscape Urbanism – teoksessa: ”Kokemus sisältää paikan ja keston yhdistelmän. Nykyisin paikka on usein häiriö, epäjatkuvuuden muoto, keston (puhtaimmassa muodossaan) jatkuvalle luonteelle.” Mostafavi puhuupaljonoperatiivisuudesta. Hän ottaa esimerkiksi pelot: ”Tämä muutos kuvaperustaisesta suunnitteluprosessista operatiiviseen metodiin, on samankaltainen, kuin muutos pitturaeskeista teorioista agrikulttuurialueen tuotanto – operaatioille. Vaikkakin kyseisellä alueella on visuaalinen ulottuvuus, sen visuaalisuus ei kuitenkaan dominoi sen päivittäisiä menettelyjä se mahdollistaa niitä ja on niiden heijastus. ...” Hän vertaa myös infrastruktuurien ominaisuuksia analyysin kohteina. Rakenne on rautatie, tie tai jalkakäytävä. Sellaisen heijaste puolestaan voi olla näkymä, ajaminen tai kävely. Muuttujia on lukemattomia, siksi suunnittelijan tietoisuus ja intuitio olennaisesta on tärkeää.

Arvokkaat kulttuuriympäristöt ovat jo syntyneitä rakennetta. Alueen dynaaminen painopiste saattaa aikojen saatossa olla siirtynyt syrjään tietyltä kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta alueesta tai kohteesta. Nykyisiin alueidenkäytön tavoitteisiin kuuluu olennaisena osana yhdyskuntarakenteen tiivistäminen. Muun muassa Bottini korostaa, että infrastruktuurin koordinoimisen ja seudullisella tasolla toimintojen keskittämisen ylikunnallisiin keskuksiin lisäksi voidaan sprawlia estää kuntasuunnittelussa tukemalla uudelleenkäyttöä ja täydentämistä. Kokonaisuudessaan Bottinin termi tulevaisuuden ratkaisulle on ”uuden urbanismin käytävä”. Se on kulttuurinen, sosiaalinen ja institutionaalinen systeemi, jossa ollaan erityisesti kiinnostuneita koko alueen ohjelmoimisen yhdistämisestä paikallissuunnittelun ohjaamisen linjauksiin.

#### Lähdemateriaali:

- Landscape Urbanism: Christopher Hight
- Landscape Urbanism: James Corner
- Landscape Urbanism: Mohsen Mostafavi
- No sprawl: Fabrizio Bottini
- Ympäristökuva ja symboliikka



### Historiallinen jatkuvuus on luonnollista virtausta

Ympäristömme historiallisia kerrostumia voi tarkastella eri tavoin. Rakenteiden kehitystä ja sitä kautta historiaa voidaan tarkastella pelkistämällä objektin tilan kuvaus ajan ja paikan perusteella ja seurata muutoksia ja muodostumista. Caniggia lukee teoksessaan *Interpreting Basic Building* ympäristöä typologisena kokonaisuutena. Typologinen prosessi jakautuu hänen mukaansa kahtalaisesti: diakroniset muutokset tarkkailevat kulttuurialueen tyyppisiä kronologisesti ja diatopis muutoksissa tarkkaillaan samana aikana eri kulttuurialueilla tapahtuvia muutoksia. Caniggian mukaan myös liikkuva objekti muodostaa "ajan ja paikan varaamisen" reitin. Objektin tilan pelkistämistä huolimatta Caniggian ympäristökäsitys on elävä ja hän painottaakin, että "ihmiset ja rakennettu ympäristö ovat symbioottisessa, ei dialektisessä suhteessa keskenään. Caniggian mukaan subjektin identiteetti muodostuu vertaamalla sitä muihin subjekteihin.

Tämän päivän toiminnallinen ympäristö on huomispäivän rakennusperintöä. Mielenkiintoinen seikka on millainen historiallinen arvo toiminnallisuudelle annetaan. Tie on rakenne, jossa liike tapahtuu. Caniggia näkee tien olennaisena historiallisen prosessin rakenteena. Missä ihminen asuu ja toimii, sinne syntyy reitti. Tien olemus on samankaltainen kuin oven, sitä pitkin siirrytään tilasta toiseen. Caniggian mukaan kehityskulku on seuraava: 1) Kulkeminen -> 2) Asutus -> 3) Tuotanto. Liikkeen merkitystä historiaan tuodaan ilmi monissa tutkimuksissa. Myös Fabrizio Bottini perustaa maisemallisen historian käsityksensä siihen, että se on suorassa suhteessa alueella liikkumisen historiaan.



Uusi kaupunkiheimo luo myöskin historiallista kehitystä, mutta tällaisessa yhteisössä syntyvä kehitys voi olla jo lähtökohtaisesti hajallaan, jolloin tasot saattavat muodostua sirpaleiseksi ja vaikeaksi hahmottaa kokonaisuudeksi. Julkisella tiedonvälityksellä saattaa olla hyvinkin voimakas rooli ihanteiden muokkaamiseen. Historiallinen jatkuvuus aineellisessa ympäristössä voi olla kuitenkin perusturvallisuutta luova tekijä.

Historiallisen jatkuvuuden merkitys korostuu hankkeissa, joissa uusia toimintoja sijoitetaan ympäristöön, joissa on huomattavia historiallisia rakenteita sekä arvoja. Ympäristökäsityksen perusteella määritellään tekijät, joita uusissa toiminnoissa painotetaan tarkoituksena ympäristön sopusuhtainen kokonaisuus. Tarkasteltaessa ympäristöä yksinomaan esteettiseltä kannalta joudutaan pahimmillaan siihen tilanteeseen, että syntyvät rakenteet ovat vanhan imitaatioita. Lyytinen esittelee "Ympäristökuva ja symboliikka" -teoksessaan Triebin ja kumppaneiden tutkimuksen Lyypekistä, jossa he tuovat esille, että "kaupunkikuvakäsitteen tulee sisältää jotain enemmän kuin vain vanhan säilyttämispyrkimys." Imitaation tilalle he näkevät ratkaisun: "Kaupunkikuvan varjelemiseen ei kuulu toistaa jotakin jo kuollutta arkkitehtuurityyliä vaan löytää sellaisia hahmotuksellisia lainalaisuuksia (yhteisiä nimittäjiä), jotka ovat itsessään ajattomia. Tällaisia ajattomia tekijöitä ovat muun muassa mittasuhteet, korkeus- ja leveysvaihtelujen rytmi sekä julkisivujen jäsennöinti." "Landscape urbanism" -teoksessa esille tuotu ajatus kaupungin pinnasta sisällöstä johtuvana seurauksena on läheistä sukua tälle ehdotukselle.

Ympäristön ja maiseman rakenteet ovat seurausta paikalla vallinneesta kehityksestä, tavoista ja menetelmistä. Näin ollen fyysisellä ympäristöllä ei ole merkitystä vain itseisarvona, vaan se väistämättä edustaa liikkeestä ja muutoksesta johtunutta tilaa. Historiallista jatkuvuutta korostavassa suunnittelussa ei välttämättä päädytä imitoimaan vanhaa, vaan historiallinen rakenne pääsee paremmin esiin, kun sen vierestä löytyy vertailukohde.

#### Lähdemateriaali:

- *Corpus*
- *Fyysisen kyläympäristön kehittäminen monitasosuunnittelun osana*
- *Interpreting the basic building*
- *Landscape urbanism*
- *No sprawl: Fabrizio Bottini*



## Alueen arvot ja merkitykset

Suunniteltaessa strategiaa alueelle, on oltava ensinnäkin selkeä kuva tavoitteista, johon strategialla pyritään, mutta sen lisäksi on tiedostettava merkitykset ja arvomaailma, jotka käsiteltäviin asioihin liittyvät. Yksinkertaisimmillaan tämä välittyy fyysisen ympäristön suunnittelussa aluejakona: kehitettävät alueet ja säilytettävät alueet. Arvotaustaa tarkennettaessa voidaan myös havaita, että ympäristön arvot voivat olla myös toiminnallisia. Tällöin tavoitteet saattavat niin ikään osoittautua toiminnallisiksi ja suunnittelustrategia on mahdollisesti ulotettava irti pelkästään fyysisistä rakenteista. Suunnittelija toimii ikään kuin katalyyttinä paikallisten merkitysten ja ammatillisten periaatteiden välillä.

Suunnittelukäytäntöjen taustalla vaikuttavaa arvomaailmaa on Tuovinen käynyt läpi ”Ympäristökuvaja symboliikka”-teosta varten tekemässään tutkimuksessa. Hän toteaa, että analyysiaineistonsa perusteella ei ympäristöön sisältyviä merkityssisältöjä juurikaan oltu huomioitu ympäristöön kohdistuvissa suunnittelutoissa. Ainoastaan oli huomioitu yhteisöllisiä identiteettisymboleita. Muihin symbolisiin merkityksiin ei Tuovisen löytämässä aineistossa oltu puututtu. Tuovisen mukaan arkkitehtuuriin ja etenkin moderniin arkkitehtuuriin liitetään tietynlainen itseriittoinen tietoisuus optimista, jonka valossa ei merkityksiä tietyksi ole tarpeen selvittääkään. Niin tai näin: mikäli symbolimerkitykset kuitenkin puuttuvat pohja-analyyseistä, on niiden huomioiminen tällaisiin analyysihin perustuvissa suunnitelmissa vaikeaa.

Tuovinen kertoo Lynchin jättävän analyysissään merkitykset huomioimatta, vaikka ne ovatkin osa ympäristömielikuvaa hänen teoriassaan. Lynch pyrkii Tuovisen mukaan ”etsimään universalismeja, jotka voitaisiin ottaa suunnittelun ohjeeksi.” Lähtökohtana Lynchillä on kaupunkielämysten psykologistilastollinen ymmärtäminen. Fyysisien elementtien Tuovinen kertoo Lynchille olevan merkityksellisiä vain ”kokonaisuuden säännönmukaisen struktuurin osana.”

Olennainen kysymys on miten ja miksi joku asia on arvokas. Objektin arvo saattaa olla taloudellinen, sosiaalinen, symbolinen, käytännöllinen, toiminnallinen ja niin edelleen. Vantaan tutkimuksessa nähdään arkkitehdin ja asukkaiden ympäristökäsityksen ero siinä, että arkkitehdit näkevät ympäristön esteettis – visualisena, asukkaat sen sijaan elämäntapaan ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvänä kokonaisuutena.

Tiivistettynä sen voisi kuvata, että arkkitehdilla on näkemys, asukkaalla kokemus. Fyysisen ympäristön objekteihin asukas liittää arvomerkityksiä, jolloin objekteista tulee symboleja. Tällöin objektin arvomerkitykset ovat aina subjektiivisia.

Objektit toimivat symboleina, joille annettujen merkitysten kautta välittyvät yksilön tai yhteisön arvot. Repo esittelee Kluckhohnin teorian, jonka mukaan arvot esittävät ja edistävät käsitystä toivottavasta tilasta tai kehityksestä. Repo näkee esimerkiksi mainonnan ongelmallisena yhteisön yhteisiä arvoja tukevassa samaistumispyrkimyksessä. Varmasti paikallisia arvoja ajatellen niin onkin, mutta mainonta ja rajat ylittävä tiedonsaanti on nykyelämän peruspiirre, joka toteutuu jollain tasolla lähes kaikissa yhteiskuntamme kolkissa.

Repo kertoo, että ”Uutela (1974,1) määrittää symbolisiksi käsitteiksi asenteet, arvot, normit ja roolit” ja ”samoihin ainesosiin ovat päässeet myös Allardt ja Littunen (1979, 19-27), jotka kuitenkin samalla korostavat arvojen keskeistä asemaa symboleja ilmentävänä käsitteenä.” Asenteiden ja arvojen eroa Repo luonnehtii määriteltäviksi niiden pysyvyydellä arvojen ollessa pysyvämpää laatua kuin asenteiden. Hän mainitsee myös Friedrichsiltä (1968, 78-80) johdetun ajatuksen, että *”arvot vaikuttavat asenteisiin, mutta päinvastaista suhdetta ei ole.”* Esimerkkinä Repo mainitsee, että mikäli henkilöllä on arvona vanhojen rakennusten säilyttäminen, hänen asenteensa on automaattisesti negatiivinen kaikkea sellaista kohti, mikä uhkaa näiden säilymistä ja päinvastoin. Arvo saattaa säilyä, mutta lisäinformaation valossa asenne yksittäisiin toimenpiteisiin saattaa muuttua.



Kuva teoksesta ”Viipuriin ja maailmalle”



Arvojen määrittelyssä kaupungin, maiseman tai ympäristön olemisen määrittely auttaa myös arvojen jäljille. Puhuttaessa arvoista voidaan tarkoittaa myös monenlaisia asioita. Objekteilla ja asioilla on sekä henkinen, että aineellinen arvonsa. Minkä verran arvojen välillä voidaan tehdä vertailevia rinnastuksia, vaihtelee. Mikäli ympäristöä katsotaan liikkeen synnyttämänä kuvana, voidaan tiedostaa se, mistä arvoista puhutaan. Teoksessa *Economics and built heritage* Daragó, Rabb ja Szalai toteavat, että ”kaupunki on niin paikka kuin tila ja yht’aikaa sekä ekonominen, sosiaalinen että kulttuurallinen muodostelma. Tämän muodostelman olennot heijastuvat kaupungin muotoon ja sen elementtien ominaispiirteisiin. Joskin kaupunki järjestyy ja muuttuu samanaikaisesti omien muistojensa muotoisesti.” Suunnittelutyössä Zettin mukaan todetaan asiat arvokkaaksi; se miksi ne ovat arvokkaita, jää ilman mainintaa.

Arvot vaikuttavat siihen, millaisia ympäristöön liittyviä valintoja yksilöt tekevät. Valintoja voidaan tehdä sekä tietoisesti että tiedostamatta. Drew (1983, 3) tuo esille, että taloudellisten, sosiaalisten ja poliittisten tekijöiden rinnalla myös henkilökohtaiset mieltäjohteet voivat vaikuttaa ratkaisuihin. Suunnittelijan työssä vaikuttavat suunnittelualueen arvojen lisäksi hänen omat arvonsa. Repo esittelee ihmisen toimintaa selittävänä mallina possibilismin, jossa toimintaa eivät ohjaa yksinkertaiset syy ja seuraus rakenteet vaan että ihminen ratkaisee valintansa monimutkaisten kulttuuristen kriteerien perusteella. Tällaisen mallin Repo kertoo havaitun myös Hakulisen (1967, 96) ja Rapoportin (1977, 2) tutkimuksissa. Kaupallisen arvon merkitys osana elämäämme on korostunut monien mielestä viime aikoina. Foucault kiteyttää: ”Arvo on lakannut olemasta merkki, sen sijaan siitä on tullut tuote.” (Foucault 1994, p. 254)

#### *Lähdemateriaali:*

- *Economics and built heritage – towards new european initiatives: László Daragó, Péter Rabb & András Szalai*
- *Economics and built heritage – towards new european initiatives: Anna Krus*
- *Economics and built heritage – towards new european initiatives: Iacopo Zetti*
- *Fyysisen kyläympäristön kehittäminen monitasosuunnittelun osana*
- *Kaupunkikuva asukkaiden kokemana*
- *Ympäristökuva ja symboliikka*

## **Dynamiikka**

Dynamiikka on liike-energiaa, virtausta. Dynamiikka on kehitystä ja kehittymistä. Dynaamisen prosessin eri vaiheissa ollaan erilaisessa tilanteessa ja tilassa. Morfologia tutkii ympäristöä sen rakenteiden kautta. Niiden muodonmuutosta tarkkailemalla voidaan havainnoida liikettä. Dynamiikalla on ajallinen ulottuvuus. Ympäristössämme havaittavissa oleva ajan olemus on sekä kronologisesti että syklisesti. Suunnittelutyössä ajallinen ulottuvuus määräytyy helposti tilanteisiin, jotka ovat staattisia nyt tai ei-nyt. Dynamiikka puolestaan on ominaislaadultaan jatkuvasti tai alati.

Jean-Luc Nancy näkee kuvan sisältävän dynamiikan samankaltaisena, kuin pysähtynyt hetki, jolloin nousuvesi muuttuu laskuvedeksi. Se, minkälaisissa soluissa käsittelemme historiaa, on yhteydessä siihen, miten käsittelemme tilannetta nyt ja miten näemme sitä käsiteltävän tulevaisuudessa. Kaikki maiseman ja ympäristön prosessit ovat sidoksissa toisiinsa. Täydellisen kattava näkökulma olisi objektiivinen, mutta valitettavasti mahdoton. Näin ollen meidän itse täytyy tehdä valinta, minkä näkökulman valitsemme. Pyrittäessä dynamiikan huomioimiseen ei pysäytetystä kuvallisesta ilmaisusta tarvitse pyrkiä eroon, mikäli tiedostetaan kuvan sisältämä dynamiikka. Nykyhetkellä, kuten rakenteellakin, on olemassa oma muotonsa ainoastaan hetkellisenä tilanamatkallamuuttumisesta jostakin joksikin muuksi.





Landscape urbanismi – näkökulman yhdistelmällisen luonteen kiteyttää James Corner Landscape urbanism – teoksessa siten, että nimenomaan erilaisten prosessien tarkkailu, niin kulttuuristen kuin biologistenkin, auttaa meitä löytämään uusia järjestelmien välisiä liittoja, uusia yhdistelmien seoksia ja uusia julkisia tiloja. Näin haluttaessa tämän kaltainen havainnointi suunnittelun taustalla voi auttaa suunnittelijaa löytämään ulospääsyn staattisesta suunnittelusta, jossa rakenne on päätepiste, ei prosessin osa tai hetki.

Tutkittaessa asioiden suhteita toisiinsa, voidaan havainnoida erilaisten prosessien keskinäisiä suhteita tai samanlaisten prosessien suhteita esimerkiksi eri paikoissa tai eri aikoina. Terttu Pakarisen tutkimuksessa *Kahden urbaanin murros* (1987) hän jaottelee kaupungit kahteen tyyppiin sidostensa mukaan. Näistä talousmaakunnan keskuksena toimiva agraari kauppakeskus on staattinen, ja teollinen tuotantokeskus puolestaan dynaaminen. Dynamiikan määritelmällä voi kuvata myös liikkeen laatua ja nopeutta.

Käsittelen tässä työssäni dynamiikkaa virtauksena. Castells (1996) on kiteyttänyt nykyaikana toteutuvan dynaamisen virtauksen verkostoyhteiskunnan käsitteessään. Juha Kostiainen valottaa verkostoyhteiskunnan käsitettä Rakennusperinnön tulevaisuus – teoksessa seuraavasti: ”Verkostoyhteiskunta on globaali informaatioyhteiskunta, jossa hallitsevat toiminnot ja prosessit järjestäytyvät entistä selvemmin verkostoissa. Verkostoissa mukanaolo ja verkostojen dynamiikka ovat kriittisiä

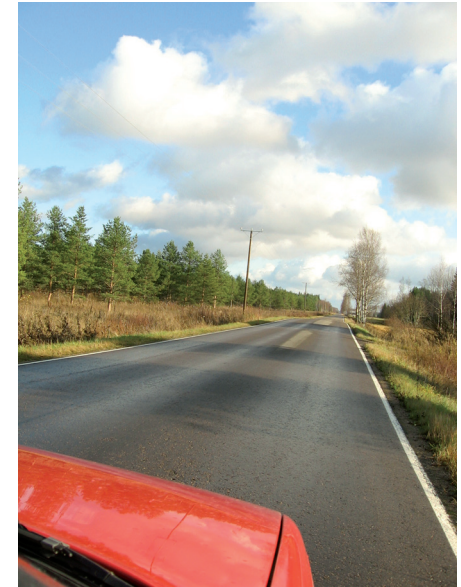
vallan lähteitä. Verkostoyhteiskunta rakentuu erilaisten virtojen ympärille, joita ovat esimerkiksi pääomavirrat, informaatiovirrat, mielikuvavirrat sekä organisaatioiden välistä vuorovaikutusta ilmentävät virrat. Myös ihmisten ja organisaatioiden, esimerkiksi jonkin yrityksen T&K-yksikön, liikkumista voidaan havainnollistaa virta-käsitteen avulla. Verkostoyhteiskunnassa paikat ovat vuorovaikutuksessa virtojen muodossa, jolloin kokonaisuudesta muodostuu ”virtaava maailma”.

Lawrence Barth on Landscape Urbanism – teokseen kirjoittamassaan artikkelissa huolissaan siitä onko kaupungin dynamismi tukahdutettu. Ajatus on absurdi. Kaupungin, sen enempää kuin muunkaan elämän dynamismia, liikettä, muutosta ja kehitystä ei ole mahdollista tukahduttaa. Suunnittelijoiden mielikuvitus voi olla tukahtunut ja siten kehitys siltä osin saattaa hetkellisesti näyttäytyä passiivisen jännitteettömänä. Barth käsittelee artikkelissaan grafiikan ja diagrammaattisen ilmaisun käyttöä suunnittelussa. Hän näkee diagrammin ja abstraktin ilmaisun työkaluna matkalla siihen, että esityksen sijaan niiden avulla päästään käsittelemään laajempia strategisia kysymyksiä.

Luomalla graafisia kuvia ympäristöstä haetaan dynamiikan olemusta ja suuntaa kuten morfologisessakin tutkimuksessa. Yhteys dynamiikan ja graafisen ilmaisun välillä on nähtävissä. Siinä missä rakenne on konkreettinen asia samoin kuin esittävä piirustuskin, niin dynamiikka on abstrakti kuten graafinen diagrammi. Esittävä piirustus on luonteeltaan enemmän pois rajaava väline, kun diagrammi puolestaan jättää paremmin mahdollisuuksille tilaa. Barth kuvaa itse diagrammia muuntavaksi; hänen mukaansa se moninkertaistaa vaikutuksia. Barthin näkemyksen mukaan suunnittelun tason laajentaa ja syventää juuri diagrammin käyttö välineenä, eikä se johda vääjäämättä rakentamiseen. Suunnitelma voi diagnoosinomaisuuden ansiosta hajaantua monialaisesti, kadottaa hallinnollista otettavuutta suunnitteluun sekä luoda tietoisuutta nopeuden muutoksista sekä ympäristön – abstraktin koneen – monialaisista toiminnallisista kyvyistä.

#### Lähdemateriaali:

- *Ideologinen maisema nyt ja ei-nyt*
- *Landscape Urbanism: Lawrence Barth*
- *Landscape urbanism: James Corner*
- *Rakennusperinnön tulevaisuus: Juha Kostiainen*
- *Tuhatjärvinen*
- *What time is this place?*



Kuva teoksesta ”Viipuriin ja maailmalle”



## Alueellinen kilpailukyky

Olennainen kilpailukykyyn liittyvä kysymys on mistä kilpaillaan. Sen tiedostaminen ja määrittely johtaa meidät keinoihin miten kilpaillaan. Eri tyyppisillä alueilla on myös hyvin eri tyyppisiä tarpeita. Kasvavan ja taantuvan alueen problematiikka on varsin erilaista. Elinympäristömme koostuu eri osa-alueista, kuten esimerkiksi karkeasti jakaen taloudellisesta, sosiaalisesta, toiminnallisesta ja fyysisestä ympäristöstä. Nämä puolestaan jakautuvat monenlaisiin erilaisiin osiin, jotka muodostavat erilaisia yhteyksiä toisiinsa. Se, millaisia osa-alueita tai osa-alueiden yhdistelmiä paikallisesti lähdetään kehittämään, riippuu täysin paikallisista lähtökohdista ja tavoitteista.

Innovaatiot talouden voimavarana on asia, jota teoksessa Rakennusperinnön tulevaisuus Juha Kostiainen tuo puheenvuorossaan esille. Hän kertoo kilpailun ja innovaatioiden olevan talouskasvun ytimessä nykyaikaisessa osaamispohjaisessa taloudessa. Mikäli niin on, voidaan todeta, että innovaatiotoiminnan kehittäminen on tarkoituksen mukaista alueellista strategista kehitystyötä. Kostiainen tarkentaa: ”Paikallisen innovaatiotoiminnan lähestymistapoja ovat esimerkiksi alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittäminen, innovatiivisten miljöiden kehittäminen tai alueellisten klustereiden kehittäminen. Kaikissa mainituissa lähestymistavoissa on vahvasti mukana eri toimijoiden, kuten yritysten, tutkimus- ja oppilaitosten, rahoittajien ja erilaisten välittäjäorganisaatioiden, välinen vuorovaikutus, yhteistyö, verkostoituminen ja oppiminen.” Eräinä keskeisinä innovatiivisen mikroympäristön piirteinä hän pitää luovuuden läsnäoloa, kiinnostavia kohtaamispaikkoja, hyvää saavutettavuutta ja tunnistettavaa identiteettiä.

Kilpailukykyyn liittyvät keskeisinä tekijöinä mielikuvat. Ympäristömielikuva voi olla hyvin keskeinen keino seutua markkinoitaessa. Positiivinen mielikuva jostakin alueesta on omiaan luomaan seudullista nostetta. Mika Raunio mukaan ”mediayhteiskunnassa kaupunkisuunnittelu ei kuitenkaan ole sidottu fyysiseen todellisuuteen, vaan se voi kohdistua myös mielikuvatodellisuuden rakentamiseen.” Suunnittelun lähtökohdiana on alueen luonteenomaiset piirteet ja niiden yhdistelmät. Näiden kautta voidaan määritellä alueelle sen ominainen profiili. Profilointia käytetään tavoitteena luoda kaupungista haluttu mielikuva tukemaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällaisen prosessin kohderyhmät on mahdollista



määritellä väljästi tai rajata hyvinkin tarkkaan tavoitteista riippuen. Tiukan rajauksen oleellinen ero väljempään profilointiin on Raunio mukaan ”toiminnan suunnitelmallinen jäsentäminen ja strateginen asemointi osana kaupunkisuunnitteluprosessia”. Profilointia voidaan käyttää, kun tavoitteena on kertoa potentiaalisille käyttäjille alueella olevista todellisista mahdollisuuksista.

Markkinoinnin välineenä käytettävästä ympäristömielikuvasta voidaan käyttää käsitettä imago. Mika Raunio tuo esille Junttilan (1995) toteaman, että ”imagoon voidaan kyllä vaikuttaa myös viestinnän keinoin, mutta todellinen imago syntyy aina yksilökohtaisesti henkilöhistoriasta ja arvoista riippuen.” Imagon rakentumista voidaan Raunio mukaan ohjailla, mutta sitä ei voi kokonaisuudessaan rakentaa. Tietyille kohderyhmälle voidaan osoittaa mahdollisuuksia, missä he voivat toteuttaa itselleen määrittelemänsä heimon elämäntyyliä. Markkinoinnin kannalta voi olla hyväksi nostaa esille mahdollisimman selkeitä teemoja. Joskin imagon on edullista korostaa myönteisiä piirteitä, on sen kuitenkin hyvä perustua todelliseen tilanteeseen. Tällöin markkinoinnin seurauksena olleista valinnoista, kuten muutosta, tulee seutua erityisesti pitkällä aikavälillä tukevia eikä niistä aiheudu paineita jatkovalintoihin, esimerkiksi jatkomuuttoon, mielikuvaa paremmin vastaavalle alueelle. Näin Raunio kertoo tapahtuvan usein Kydön (1999, 214) tutkimuksen mukaan, mikäli mielikuva ja todellisuus ovat kaukana toisistaan. Markkinointi toimii parhaimmillaan tiedotusvälineenä.







Yritysten kilpailukyyn tukeminen on olennaisessa asemassa alueen kehittämisessä. Raunio mainitsee ”yleisesti vallalla olevien porterilaisen kilpailukyymallin mukaan juuri alueen yritysten kilpailukyky määrittää koko alueen kilpailukykyä (Porter 1991) (Sotarauta ja Linnamaa 1997, 62)”. Yritykset, seudun asukkaat potentiaalisena osaavana työvoimana ja positiivisen talouden myötä kasvavat mahdollisuudet paikallisiin palveluihin ovat erottamattomasti kytköksissä toisiinsa. Yritysten toimintaedellytyksiin kuuluvista osaavista työntekijöistä on juuri korkeasti koulutettujen todettu muita useammin muuttavan kauemmaksikin soveliaan työn vuoksi.

Raunio kiteyttää: ”Imagon on siis perustuttava olemassa oleviin ominaisuuksiin, joista viestinnän keinoin tehdään todellisia myös mielikuvatodellisuudessa. Mielikuvatodellisuutta voidaan muokata profiloinnin ja paikan markkinoinnin keinoin ja pyrkiä luomaan eri kohderyhmiä houkuttelevia nyansseja hyvän perusimagon oheen. Kun kysymyksessä ovat osaajat eli kaupungin asukkaat tai potentiaaliset asukkaat, joille työpaikan saaminen ei tuota ongelmia, nousee erityisen mielenkiinnon kohteeksi kaupungin asuin- ja elinympäristön tarjoamat mahdollisuudet. Potentiaalisille muuttajille on kerrottava tarjolla olevista mahdollisuuksista, jotta ne voitaisiin ottaa huomioon päätöksentekoprosessissa, kun taas alueella jo asuville ”imagon luominen” tapahtuu ensisijaisesti konkreettisen kaupunkiympäristön tuottamisena.”

*Lähdemateriaali:*

- 14 näkökulmaa alueelliseen kehittämiseen: Mika Raunio
- Rakennusperinnön tulevaisuus: Juha Kostiainen

## Kulttuuriympäristöjen merkitys alueellisena vetovoimatekijänä

Alueellisten tarpeiden kartoittaminen on olennaista ennen strategian kehittämisen aloittamista. Mikäli alueen vetovoiman lisääminen on tavoitteena, on syytä tarkastella, millaista liikehdintää alueelle halutaan. Mielikuvan selkeyttämiseksi on tarkoituksenmukaista ottaa alueelta tiettyjä piirteitä tai asioita, joiden merkitystä korostetaan. Tuovinen tuo esille kirjassaan Ympäristökuva ja symboliikka, että aluestrategisiin tavoitteisiin voitaisiin sisällyttää myös ikonografinen ohjelma, ”jossa todetaan ympäristökuvaan liittyvätsäilytettävätsymbolit ja jossa määritellään ne kollektiiviset symboliset merkityssisällöt, jotka ympäristökuvaan halutaan suunnittelun yhteydessä liittää. (vrt. Jencks 1985, s. 11)” Kyseessä on tällöin tietyllä tapaa brändäys, joka perustuu seudun olemassa oleviin piirteisiin. Kulttuuriympäristöt voivat useissa tapauksissa olla erinomaisia paikallisia kiintopisteitä.

Yksi tämän työn lähtökohdista on, että kulttuuriympäristöjen elinkeinotaloudellisten edellytysten parantaminen auttaa sen myötä syntyneen lisäarvon kautta myös kulttuuriympäristöjen merkityksellisten arvojen säilyttämiseen; toisin sanoen kulttuuriympäristöjen talous ja niiden kulttuurihistorialliset arvot voivat tukea toinen toisiaan. Ympäristöministeriö on laatinut rakennusperintöstrategian, jossa määritellään kansalliset rakennusperintöön kohdistuvattavoitteet ja niiden saavuttamiseksi arvioidut toimenpiteet. Rakennusperintöstrategiassa todetaan, että kulttuuriympäristöjä ei vielä nähdä todellisina alueellisina kilpailukykyä lisäävinä tekijöinä, mutta siinä tunnustetaan selkeästi niiden potentiaalinen arvo. Yhtenä rakennusperintöstrategian tavoitteena on juurituonarovontunnistamisen kehittyminen. Syntynyt lisäarvo on tällöin suurempi kuin hoidon aiheuttamat kustannukset.

Rakennusperintöstrategian suuntaviivoista on koottu strategialauseita, joita puolestaan on täsmennetty toteuttamiskeinoilla. Kansainvälinen yhteistyö on olennainen osa kansallista kulttuuriperintöstrategiaa. Kulttuuriympäristöihin liittyviä sopimuksia Suomella on esimerkiksi EU:n ja UNESCO:n kanssa. Euroopan unionin Amsterdamin sopimuksessa 1999 mukaan jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä tulee tukea ja rohkaista sekä myös kehittää Euroopan kannalta merkittävän kulttuuriperinnön säilymistä. Vaikka EU:lla on tähän kulttuuriartiklaan perustuvia rahoitusmuotoja, niitä rahoitetaan myös muihin sääädöksiin perustuvien rahoitusmuotojen kautta.







Rakennusperintöstrategiassa nähdään kulttuuriympäristöt yhä tärkeämpinä vetovoimatekijöinä alueiden välisessä kilpailussa yrityksistä ja asukkaista. Myös rakennusperinnön työllisyyttä tukeva vaikutus katsotaan merkittäväksi korjausten työvoimavaltaisuuden vuoksi sekä kulttuurimatkailua hyödyntävän toiminnan kautta. Rakennusperintöstrategiassa todetaan kulttuurimatkailun maailmanlaajuisen kasvun heijastuvan myös Suomeen. Ja koska rakennusperintö on viime vuosina yhä useammin liittynyt matkailun ja elinkeinoelämän hankkeisiin on sen ansiosta rakennusperinnön hoidon ja käytön alalle on tullut uusia toimijoita ja rahoitusmalleja.”

Millainen on sitten kilpailukykyinen ja vetovoimainen ympäristö? Jos alueilla on jo toimiva ja tarkoituksen mukainen infrastruktuuri tarvitaan muita tekijöitä, jotta alue erottuu potentiaalisena kiinnostavana toimintaympäristönä. Paikallisten kulttuuriympäristöjen esille tuominen on luonteva tapa personoida mielikuva ympäristöstä. Kulttuuriympäristö ja paikalliskulttuuri ovat ikään kuin perustus, jolle alueen profilointi rakennetaan. Kun yritykset etsivät uusia sijoittautumispaikkoja tai osaava työvoima kiinnostavaa toimintaympäristöä, niiden kohtaamista helpottaa positiivisella laadukkaalla identiteettikuvalla varustettu ympäristö.

*Lähdemateriaali:*

- *Rakennusperinnön tulevaisuus: Juha Kostiainen*
- *Rakennusperintöstrategia*



## Kulttuuriympäristön arvo

Ympäristöön sisältyy erilaisia arvoja; esteettisiä, taloudellisia, eettisiä, toiminnallisia, historiallisia, ekologisia ja niin edelleen. Kun puhutaan elinkeinoelämän kehittämisestä, on siirryttävä puhumaan myös taloudellisesta arvosta. Taloudellinen arvo on mitattavissa numeroilla. Tiettyjen asioiden muuttaminen numeroiksi voi olla melko hankalaa, mutta se tekee niistä vertailukelpoisempia. Tätä voi osittain verrata diagrammointiin. Lähtiessämme laatimaan strategiaa alueelliselle kehittämiselle on meidän valittava, mitä arvoja ympäristöstä nostamme esiin ja mitkä ovat piirteitä, jotka vaativat eniten kehittämistä. Jos toteamme, että kulttuuriympäristöt ovat se, joiden suhteen haluamme ohjailla dynaamisia virtoja, on meidän oltava tietoisia, millaisia virtoja haluamme ohjata ja mikä on se tekijä, jonka muuttamisella sitä voidaan mitata. Mitattava seikka ei välttämättä ole suoraan taloudellinen arvo, vaan sillä saattaa olla välitön tai välillinen vaikutus paikalliseen tai seudulliseen ekonomiaan.

Euroopan komission tutkimuksessa 2002 todetaan, että kulttuuriturismi kasvaa sekä kansainvälisellä tasolla, että myös Suomessa. Kulttuuriturismissa rakennetulla kulttuuriympäristöllä on usein olennainen vetovoimainen rooli. Rakennetun kulttuuriympäristön kautta välittyvät paikalliset arvot sekä merkitykset myös eri osa-alueilta ja sitä myötä seudun paikallinen persoonallisuus. Ekonomisten kysymysten nostaminen rakennetun kulttuuriympäristön kysymysten rinnalle on nousemassa tärkeäksi teemaksi EU:ssa. Siihen liittyen on luotu uusi tietoa välittävä verkosto, The European Heritage Heads Forum (EHHF). Sen tarkoituksena on yhdistää eri Euroopan maiden kulttuuriperintöä käsittelevät viranomaiset jakamaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja ideoitaan historiallisiin ympäristöihin liittyvästä hallinnosta. Viime vuoden toukokuussa pidettiin Kööpenhaminassa EHHF:n kolmas kokous. Yksi siellä esille nostetuista teemoista oli nimenomaan ”Economics and Cultural Heritage”. Uusille työkaluille, jotka käsittelevät rakennettuun kulttuuriympäristöön liittyviä ekonomisia аспектеja, on tarvetta. Päätöksen tekijöille pyritään tarjoamaan laajempaa näkökulmaa olemassa oleviin ja potentiaalsiin vaikutuksiin, joita rakennetulla kulttuuriympäristöllä voi olla sekä seudullisesti että paikallisesti. Erityisesti epäsuoria vaikutuksia on vaikea laskea ja siksi myös käyttää keskustelun ja päätöksenteon lähtökohtana. Siksi niiden käsittelyn ja tunnistamisen oppiminen on olennaisessa asemassa. Tämä tulee selkeästi esille myös Nypanin (2007) tutkimuksessa.



Teoksessa *Economics and built heritage – towards new european initiatives* tuovat Raine Mäntysalo ja Kaisa Schmidt – Thomé esille näkökulman, että vaikka arvottamisen tutkimus on kattanut muutoin koko kulttuurisektorin, on siinä kuitenkin vakavia puutteita liittyen juuri arvokkaisiin kulttuuriympäristöihin. Mäntysalo ja Schmidt – Thomé painottavat, että nimenomaan kulttuuriympäristöinvestointien suoria ja epäsuoria vaikutuksia paikalliseen ja seudulliseen ekonomiaan ei ole lainkaan riittävästi tutkittu. Tämä koskee myös sekä kansallisten että EU-rakennerahastojen kehitysprojekteja. Lehtovuori ja Schmidt – Thomé toteavat vuonna 2007 ”Ekologia ja rakennettu kulttuuriympäristö”- verkostossa saamiensa kokemusten perusteella, että talouselämän ja rakennetun kulttuuriympäristön välillä on puutteita informaation kulussa ja syy-ja-seurausketjuissa eri osa-alueiden välillä. Näin ollen he tuovat esille ensiarvoisen tärkeänä asiana sen, että hyvin toimivista paikallista ja seudullista yhteistyö- ja verkostoitumisjärjestelyistä voitaisiin tietää ja ottaa oppia. Vaikka he toteavat esimerkkien tutkimisen olevan työlästä, pitävät he sitä kuitenkin tarpeellisena, koska se auttaa ymmärtämään ja sitä myötä kehittämään menetelmiä. Rakennettua kulttuuriympäristöä he pitävät seutujen taloudellisen elävyyden lähteenä – pääomana.

Raine Mäntysalo ja Kaisa Schmidt – Thomé ovat määritelleet rakennetun kulttuuriympäristön jakautuvan kolmeen ryhmään taloudellisen ulottuvuutensa perusteella. Näillä kolmella on yhteys aiemmin mainittuihin Rakennusperintöstrategiassa mainittuihin kulttuuriympäristön ja ekonomian väliseen vuorovaikutukseen.

1. Rakennettu kulttuuriympäristö taloudellisen suunnittelun kohteena.  
Rakennetun kulttuuriympäristön taloudellinen analyysi ja arvottaminen eräänä suunnitteluprosessin lähtötietona.
2. Rakennettu ympäristö maa-omistuksena tai kiinteistömarkkinoilla  
Rakennetun ympäristön taloudellinen arvokehitys ja sen rooli julkisilla kiinteistömarkkinoilla
3. Rakennettu kulttuuriympäristö seutujen taloudellisen elävyyden lähteenä – pääomana.

*Kuva teoksesta ”Viipuriin ja maailmalle”*

On tärkeää muistaa loogisuus ja todelliset syy-seuraus suhteet. Riitta Nikula esittelee kirjassa ’Rakennusperinnön tulevaisuus’ Toulmin’in tutkimuksen (2003/1958, 202 – 205). Toulmin on kuvannut nimenomaan rakennusperinnön suojeluun liittyvää argumentointia seuraavasti: ”Hyvin monenlaisissa tilanteissa esitetty väite edustaa yhdenlaista loogista tyyppiä, mutta sen tueksi esitetyt lähtötiedot ja oikeuttava periaate edustavat toista. Näin on myös silloin, kun tulevaisuutta koskevaa väitettä perustellaan nykyhetkeä ja menneisyyttä koskevilla tiedoilla.” Toulmin nostaa argumentoinnin kysymykseksi: Miten voimme tietää sen minkä tiedämme? Nikula kertoo Toulmin’in mukaan vain matemaattisilla väitteillä olevan analyyttisen argumentoinnin edellyttämät ainekset, näin ollen muunlaista argumentointia, koskien myös kulttuurihistoriallisien arvojen ja merkitysten oikeutuksia, on hänen mukaansa tarkasteltava niiden empiirisen ja historiallisen luonteensa kautta.







#### Lähdemateriaali:

- *Economics and built heritage – towards new european initiatives: Raine Mäntysalo, Kaisa Schmidt – Thomé*
- *Economics and built heritage – towards new european initiatives: Iacopo Zett*
- *Economics and built heritage – towards new european initiatives: Donovan D. Rypkema*
- *Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa*
- *Rakennusperinnön tulevaisuus*

#### Public-Private-Partnerships

Paikallistasolla on kulttuuriympäristöjen käyttöön haettu ja tiedostettu vaihtoehtoisia ratkaisuja. Arvokkaisiin kulttuuriympäristöihin liittyvä voimakas suojellinen näkökulma on myös ongelma. Suojelu saattaa rajata alueen hyödyntämismahdollisuuksia ja siten aiheuttaa myös taloudellisen riippuvuuden vuoksi ongelmia alueiden kulttuuriarvojen säilyttämisessä. Elinkeinoelämässä PPP:tä on osattu hyödyntää erilaisissa kaavoitushankkeissa. PPP on yksityisen ja julkisen sektorin toimijoiden välinen yhteinen hanke, jossa riskit, velvoitteet ja hyödyt jaetaan. PPP käytetään myös kulttuuriympäristöihin liittyvissä suunnitteluprosesseissa. Kulttuuriympäristöille tyypillisen paikallisen arvokkaan identiteetin johdosta niihin liittyvissä PPP:issä voi osallisena intressiryhmänä olla myös yhdistys.

PPP:t ovat maailmanlaajuisesti tunnustettu mahdollinen ratkaisu kulttuuriympäristöjen käyttöön. Useat maailmanlaajuiset organisaatiotoimivat jotavoitteenaan edistää kulttuuriympäristöjen vastuullista uudiskäyttöä. Donovanin mainitsema esimerkit ovat The World Monuments Fund, the Aka Khan Trust for Culture ja the Getty Conservation Institute. Hän tuo myös esille, että UNESCO, ICCROM, ICOROM ja monet muut organisaatiot toimivat aktiivisesti etsien uusia ja hyödyntäen jo olemassa olevia kulttuuriympäristöihin liittyviä toimintamekanismeja.

Donovan D. Rypkema Heritage Strategies International'ista, näkee PPP:n nykyaikaisena tapana säilyttää ja luoda elävää kulttuuriympäristöä. Siinä arvokkaasta kulttuuriympäristöstä muodostuu toimintaryhmien kohtaamispaikka, jossa kaikkien osapuolten edut kohtaavat. PPP on ympäristölle elävöittävämpi tapa suojata ja suojella kulttuuriympäristöjä,

kuin pelkkä suojelumerkintä kaavassa. PPP:t vastaavat selkeästi suojelutarpeeseen nimenomaan pitkällä aikavälillä. Donovanin mukaan PPP:tä ei ole tarpeen luoda lainkaan, mikäli kyseisenlaista suojelutarvetta ei kulttuuriympäristökohteessa ole.

Maria Gipelli toimittamassaan teoksessa 'No Sprawl' yksityisen ja julkisen omistuksen tasapainon lisäksi korostaa niiden yhteistyön hedelmällistä vaikutusta yhdyskuntarakenteen hallittuun muutokseen tavoiteltaessa. Tavoiteltavana rakenteena hän näkee verkostomallin. Näin ollen monelta kannalta katsottuna julkisen ja yksityisen välinen yhteistyö ja tasapaino vaikuttavat nykytutkimuksen mukaan tuovan tavoiteltavia vaikutuksia yhdyskuntaan. Strategiset kaavat eivät lain mukaan edellytä maan omistajalta niiden aktiivista toteuttamista, joten esimerkiksi PPP:n toteutuminen kohteissa tai alueilla edellyttää aina aktiivisia paikallisia toimijoita.

#### Lähdemateriaali:

- *Economics and built heritage – towards new european initiatives: Raine Mäntysalo, Kaisa Schmidt – Thomé*
- *Economics and built heritage – towards new european initiatives: Donovan D. Rypkema*
- *Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa*
- *No Sprawl*
- *Rakennusperinnön tulevaisuus*









## B) Saimaan kanavaseudun kehityskäytävä – paikallisen vetovoiman strategia

### 3 Paikalliset lähtökohdat muodostavat pohjan strategialle

#### Saimaan kanavan seudulla kiteytyy karjalainen identiteetti

Etelä-Karjalan identiteetti on muodostunut erilaisten virtauksien ansiosta. Tyypilliset Etelä-Karjalaiset elinkeinot ovat aina olleet vahvasti yhteydessä liikkeeseen: Muinainen pyyntikulttuuri, tervakauppa, vientiteollisuus raaka-aineenaan puu ja nyt viimeksi rahtiliikenne sekä voimakkaasti kasvava matkailuelinkeino. Kaikki nämä ovat synnyttäneet erilaisia virtauksia, joissa ovat virranneet niin ihmiset, tavara, raha kuin tieto, tyyli ja vaikutteetkin.

Vuorovaikutus on olennainen osa karjalaista identiteettiä. Vuorovaikutustaito on edellytys menestykselle monissa Karjalan tyypillisissä elinkeinoissa, kuten kaupankäynnissä. Etelä-Karjalassa on helppo havaita todellisuuspohjaiseksi karjalaisen identiteetin stereotypia, johon kuuluu runsas ja avoin kommunikointi. Elinkeinorakenteessa teollisuusvetoisen periodin muuttuminen palvelupainotteiseksi on tuonut Etelä-Karjalan lähemmäksi sen ominaisuutta.

Perusta Etelä-Karjalaiselle liikkuvalla elinkeinolla on maisemassa. Toisaalta alueella sijaitsevat erinomaiset kulkuyhteydet, harjut ja vesistöt ja toisaalta taas olosuhteet ovat vaatimattomammat pysyvyyttä vaativille elinkeinoille, kuten maanviljelykselle. Etelä-Karjalassa on kolme toisistaan erottuvaa maisemallista aluetta: Ensimmäisen Salpausselän eteläisellä puolella sijaitsevat maakunnan laakeat viljelyyn soveltuvat alueet, sen pohjoispuolella sijaitsevat järviolueet ja topografialtaan jyrkästi vaihtelevat metsämaat, joissa yhtenäiset viljelysalueet ovat pieniä.

Suunnittelualueella, johon tämän diplomityön maakuntakaavaesimerkki sijoitetaan, tiivistyvät Etelä-Karjalan virtaukset. Suunnittelualue sijaitsee väljästi Saimaan Kanavan sekä sitä seuraavan valtatie 13:n alueella. Saimaan Kanavan merkitys on sekä sen arvokkaassa kulttuuriympäristössä, että se on myös ainoa seilattava reitti Itä-Suomen järviolueilta merelle. Valtatie 13 Lappeenrannasta Nuijamaalle johtaa puolestaan volyymitaan Suomen toiseksi eniten käytetylle Venäjän rajanylityspaikalle.

#### Etelä-Karjala on syntynyt virroista

##### Etelä-Karjalaisen maiseman synty

Etelä-Karjalaisen maiseman synty on jääkauden tulosta. Jää vetäytyi vaihteittain ilmaston lämpenemisen johdosta. Ensimmäinen Salpausselkä muodostui, kun jäätikön vetäytyminen pysähtyi Lappeenrannan ja Imatran muodostamalla linjalla noin 12 250 – 12 050 vuotta sitten. Jään vetäydyttyä laskivat Suomen suuret järvet ensin pohjoiseen päin. Maa kohosi luoteessa ja muinainen Suursaimaa mursi väylän merelle noin 5700 vuotta sitten – Vuoksi syntyi. Maankohoaminen on nykyään Itä-Suomessa hyvin hillittyä. Maan kaltevuus Saimaan ja Viipurinlahden välillä on nykyään noin 2 m / km.

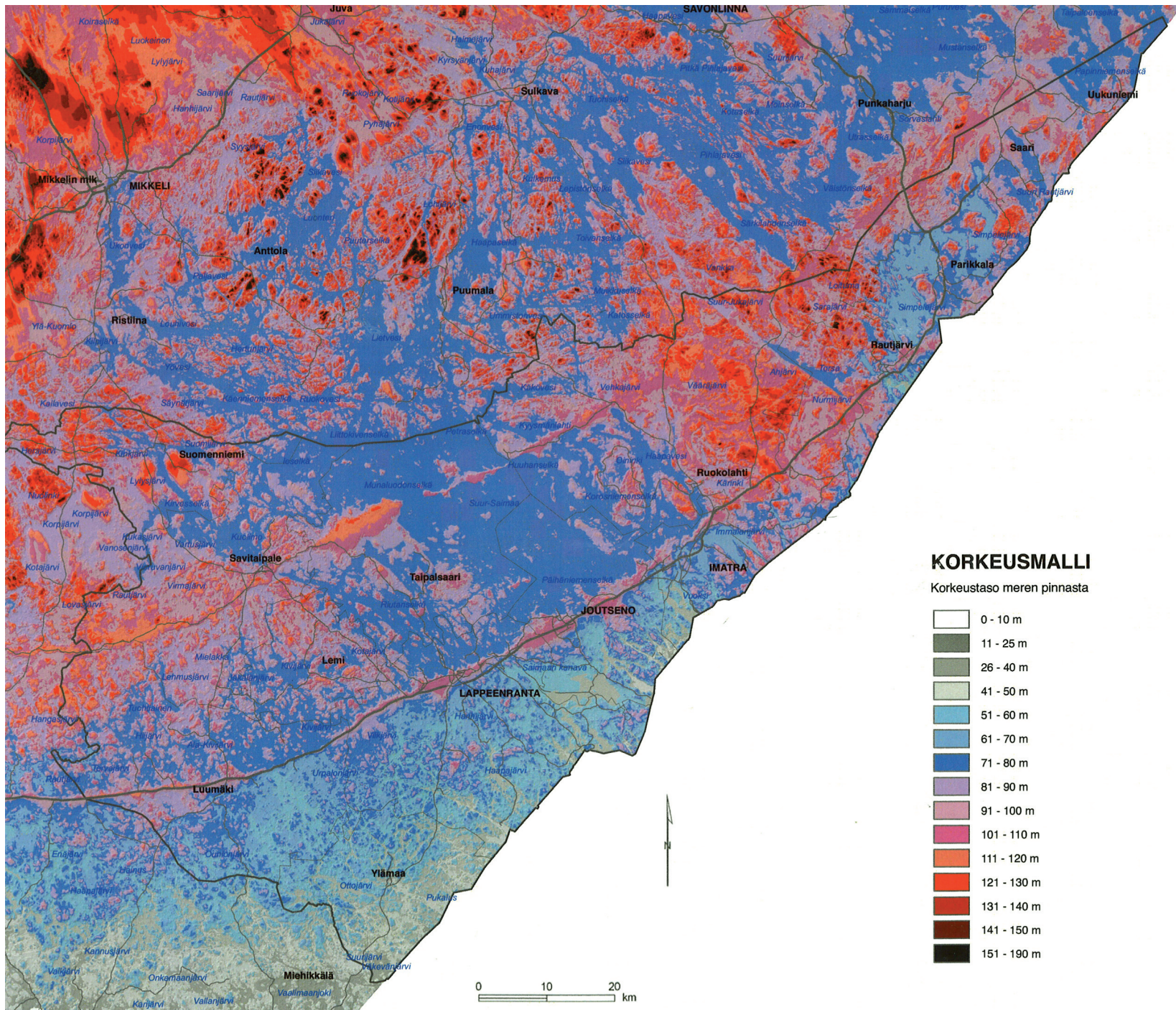
Hienoin maa-aines kerääntyi vesistöihin. Koska Salpausselän eteläpuoli vapautui ensin jäädä ja vesistövaihe siellä kesti kauimman aikaan, ehti sinne muodostua paksuimmat kerrokset hienorakeisia maita. Laajimmat tällaiset alueet ovat Konnunsuon alueella Joutsenossa, Lappeenrannan eteläpuolella ja Luumäellä. Hienoja maalajeja; savea, hietaa ja hiesua, on siellä paksuimmillaan jopa 20 m kerroksena. Konnunsuon viljelyaukeat on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurimaisemaksi.

##### Lähdemateriaali:

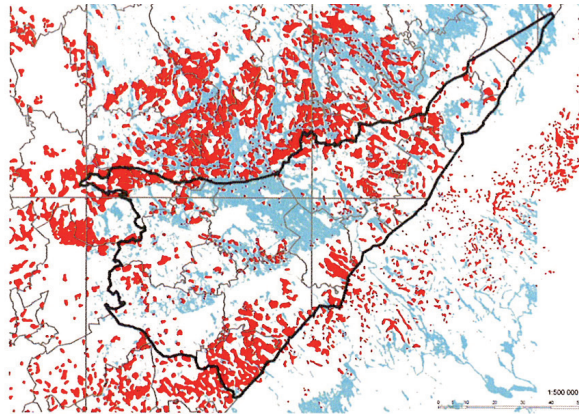
- *Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 1*



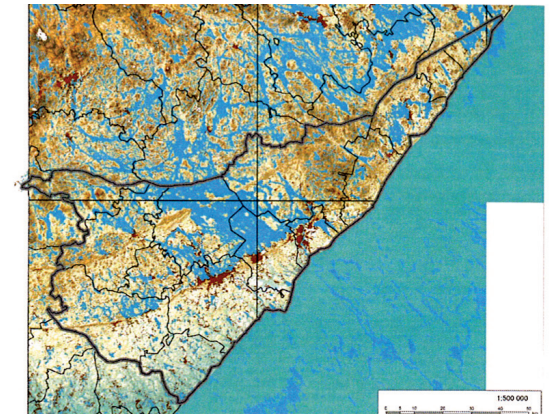




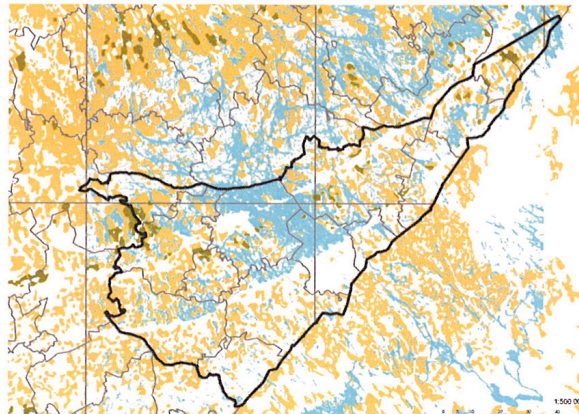




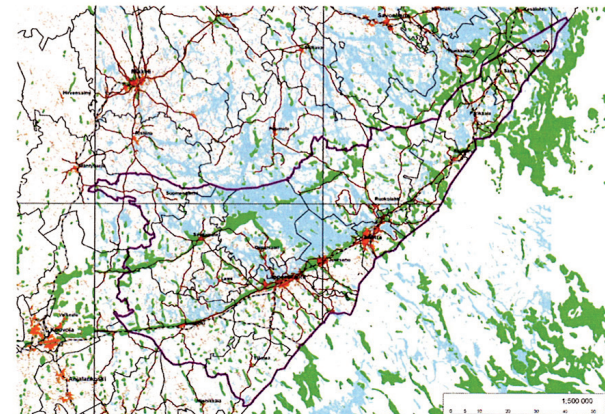
Kuva 15. Kalliomaisemat



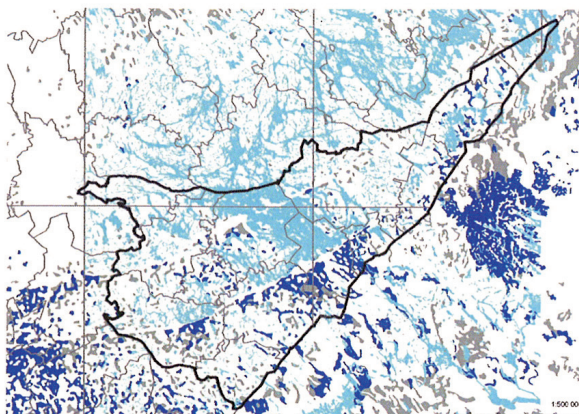
Kuva 18. Korkeussuhteet ja asutus



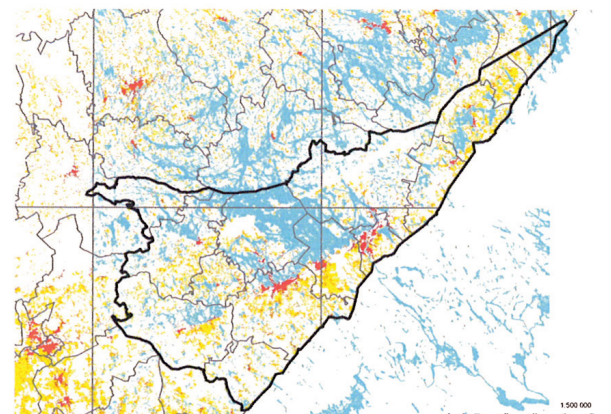
Kuva 16. Moreenimaisemat, kumpumoreenit tummina.



Kuva 19. Soramuodostumat. Asutus ja päätiestö.

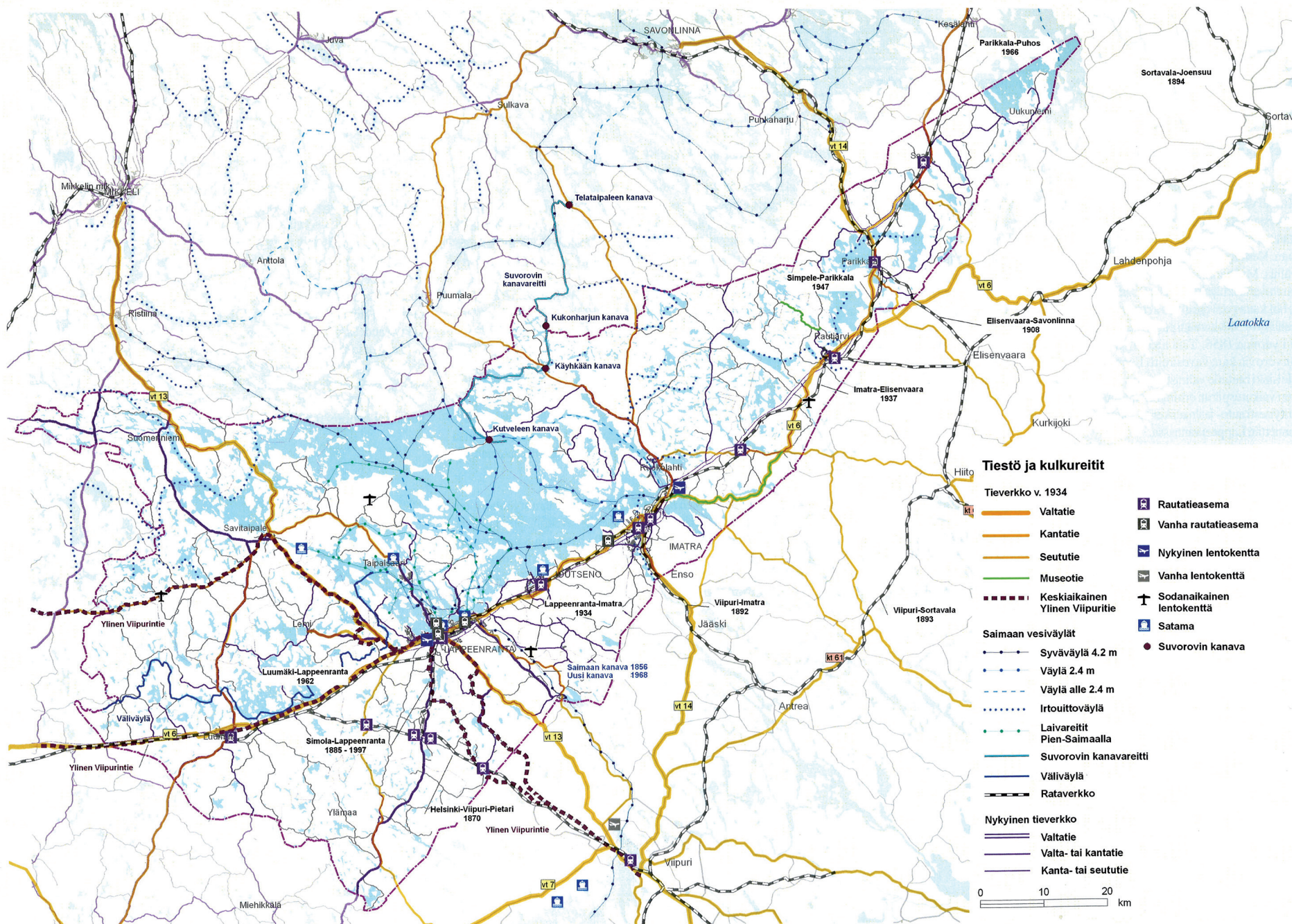


Kuva 17. Savet ja turpeet



Kuva 20. Pellot ja asutus.









Kuva teoksesta "Viipuriin ja maailmalle"

### Etelä-Karjalan elinkeinot

Etelä-Karjalaan syntyi jään vetäydyttyä monipuolinen pyyntikulttuuri. Alueella kalastettiin sekä pyydettiin pien- ja suurriistaa ympärivuotisesti. Hylkeenpyynti oli tyypillinen alueen elinkeino. Esihistoriallisen ajan loppupuolella viikinkien vaikutusalue ulottui myös Etelä-Karjalaan. Turkikset olivat Karjalan tärkein vientiartikkeli aina viikinkiajalta lähtien. Maailma halusi merelle ja puiset purjelaivat tarvitsivat suojaa. Turkiksien tilalle tuli tervakauppa 1500-luvulta lähtien. Viipuri oli alueen tervakaupan keskus ja se edusti kolmasosaa koko Ruotsin tervanviennistä. Tervakauppaa käytiin muun muassa hollantilaisten, lyypekkiläisten ja tallinnalaisten kanssa.

Saimaan alueelta tuleva terva kuljetettiin vesitse kesäisin. Saimaan etelärannalta vesistöyhteys kuitenkin katkesi ja oli jatkettava maitse. Koska tämä oli helpompaa talvisin maan ollessa jäässä, terva varastoitui syksyn yli. Lappeenrannan kaupunki perustettiin tällaisen varastopaikan yhteyteen syntyneelle markkinapaikalle vuonna 1649.

Lappeenranta oli myös linnoituskaupunki jo 1600-luvulta lähtien. Sen linnoitus kuului samaan Ruotsin itärajaa vartioivaan ketjuun kuin Hamina. 1700-luvulla ravajavaihtopaikkaaja Lappeenranta siirtyi vartioimaan Venäjän länsirajaa ja Pietaria. Tällöin Lappeenrannan linnoituksella oli myös sotilaallinen yhteys aikoinaan Ruotsin vallan aikana vuonna 1293 perustettuun Viipurin linnaan. Etelä-Karjalan tärkeä vientituote oli puu ja sen johdannaiset aina 1700-luvusta alkaen. Teollistuminen voimistui vasta 1800-luvun lopulla.

#### Lähdemateriaali:

- *Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 1*
- *Viipuriin ja maailmalle Saimaan kanavan historia*



### Saimaan kanava on Etelä-Karjalassa vaurauden symboli

Tervakaupan vuoksi liikenne sisämaan ja Viipurin välillä oli vilkasta. Maantiet olivat kehoja eikä Vuoksi soveltunut vesiliikenteelle. Etelä-Karjalassa oli tarvetta liikenneyhteydelle. Carl IV:n hallintokautena päätettiin kaivaa kanava Saimaalta merelle. Bengt Juusten johdolla alettiin kaivaa vuonna 1609. Työ jäi kesken. Osa Juusteenin kanavasta on nähtävissä vieläkin Saimaan nykyisen kanavan itäpuolella Saimaan rannan ja vanhan Joutsenontien välissä.

Uusi päätös kanavan rakentamisesta tehtiin Nikolai I:n teetettyä vuonna 1834 taloudellisen selvityksen Suomen elinkeinoelämästä. Selvityksen mukaan rajakaupunkien liikenneyhteyksien parantaminen olisi keino edesauttaa Suomen viennin kääntämistä Venäjälle päin. Pääartikkeli oli vaihtunut tervasta puuksi. Kanavan rakentaminen kesti 10 vuotta. Kun kanava lopulta valmistui, pidettiin sen vihkijäiset ja uuden keisarin, Aleksanteri II:n, kruunajaiset samana päivänä: 7. syyskuuta 1856. Venäjän edistysellinen talouspolitiikka auttoi sekä Suomen teollistamista että vienti- ja tuontikauppaa. Saimaan kanava oli merkityksellinen molemmilla aloilla.

Vienti- ja tuontikaupan mahdollistuttua Itä-Suomessa vesiyhteyksien myötä alkoivat Saimaan alueen kaupungit hakea oikeutta käydä ulkomaankauppaa. Saimaalta matkaan lähteneet purjelaivat kävivät jopa Atlantin toisella puolella. Venäjä oli luonnollisesti merkittävä kauppakumppani. Pietari kykeni ostamaan lähes kaiken, mitä sinne voitiin viedä. (Viipuriin ja maailmalle Saimaan kanavan historia) Purjealukset eivät olleet kätevin alustyyppi karikkaisella Saimaalla, joten 1870-luvulla kehittyi tervahöyry helpottamaan sisävesillä liikumista.

Kanava-alueilla on samankaltainen kulttuurillinen merkitys kuin rautatieasemilla ja kartanoilla. Niiden puutarhoihin, puistoihin ja maisemaan panostettiin. Uudenlainen puutarhakulttuuri levisi niiden kautta ympäristöön. Uudet istutuslajikkeet, kuten monet kukat ja jalopuut, tulivat niiden kautta ensi kertaa paikkakunnille.

Aluksien ollessa suluissa, oli matkustavaisten mahdollista poistua aluksista. Istutuksien ja nurmikenttien yhteydessä oli odotuskatoksia ja kioskeja. Saimaan kanavan piha-alueita hoiti tehtävään palkattu ylipuutarhuri. Hänen alaisuuteensa perustettiin Rättijärven sulun pohjoisrannalle vuonna 1883 kanavapuutarha kanavan istutusalueiden tarpeita palvelemaan.



## Kulkuyhteydet

Kuva teoksesta "Viipuriin ja maailmalle"

Etelä-Karjala on ollut suotuisa alue hyvien kulkuyhteyksiensä puolesta. Keskiajalla syntyneet maantiet palvelivat ensisijaisesti hallinto- ja sotilastarkoituksia. Ne hyödynnettiin tehokkaasti kuitenkin myös kaupankäyntiin. Hämeenlinnan ja Viipurin välillä on kulkenut Ylinen Viipurintie. Tämä on haarautunut kulkemaan molempia Salpausselkiä pitkin, joskin eteläisempi reitti oli merkittävämpi. Tiet kulkivat kahta reittiä edelleen Lappeenrannan tienoilta Viipuria kohden yhtyen vasta Nurmessa. Ylinen Viipurintie otettiin postitiekseksi 1600-luvulla. Kestikievarilaitoksen, vuonna 1649, myötä kestikievareita perustettiin parinkymmenen kilometrin välein. Viipuriin johti lännestä lisäksi Rantatie. Se tunnetaan myös nimellä Kuninkaantie.

Etelä-Karjalassa suuret vesistöt ovat helpottaneet kulkemista ja eri alueiden keskinäistä kanssakäymistä. Liikenneyhteydet mullistuivat 1800-luvun loppupuoliskolla Etelä-Karjalassa. Saimaan kanavan myötä aukesi ensimmäistä kertaa vesiyhteys merelle. Helsinki-Pietari rautatie valmistui 1870. Kun Simola-Lappeenranta ratayhteys rakennettiin, kohtasivat tällöin laiva- ja rautatieliikenne myös toisensa.

## Lähdemateriaali:

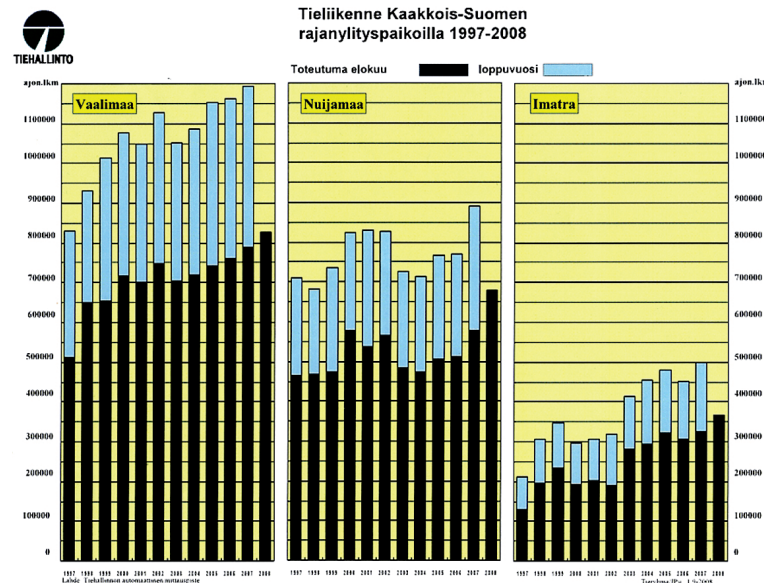
- *Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 1*

Kanavalla on ollut merkitystä rahtiyhteyksien järjestymisen lisäksi myös virkistytymiselle. Sen lisäksi, että sulkujen alueet olivat elegantteja ajanviettopaikkoja, myös huvilakulttuuri kanavan varsilla kukoisti. Kanavan varsilla oli huvila-alueita, joilla vietettiin kansainvälistä seuraelämää. Kanavan kautta pääsi vesitse myös Saimaan rannoilla oleviin muihin matkailukohteisiin. Tällaisia olivat esimerkiksi Rauhan kylpylä Imatralla, Lappeenrannan kylpylä ja Olavin kylpylä Savonlinnassa. Suosittu retki oli myös hevosajelu Rättijärven sululta Imatrankskelle.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen kanavan merkitys muuttui. Auto- ja rautatiekuljetuksista tuli merkittävä kilpailija kanavarahdille. 1920-luvulla aloitetun kanavan laajennuksen jälkeen kanavan matkailumerkitys väheni. Laajennus jäi kesken toisen maailmansodan vuoksi. Sen viimeisiä Suomen aikoja oli Viipurin evakuoiminen 20. kesäkuuta 1944 alkaen. Saimaan kanava tuli kuitenkin jälleen suomalaisten käyttöön myöhemmin. Kekkonen neuvotteli Saimaan kanavasta vuokrasopimuksen, joka tuli voimaan 7. kesäkuuta 1963. (Viipuriin ja maailmalle Saimaan kanavan historia) Vuodesta 1963 vuoteen 1968 rakennettiin Saimaan kanava kolmanteen kertaan. Kuljetusten helpottamisen lisäksi rakentamisella oli tärkeä poliittinen merkitys.

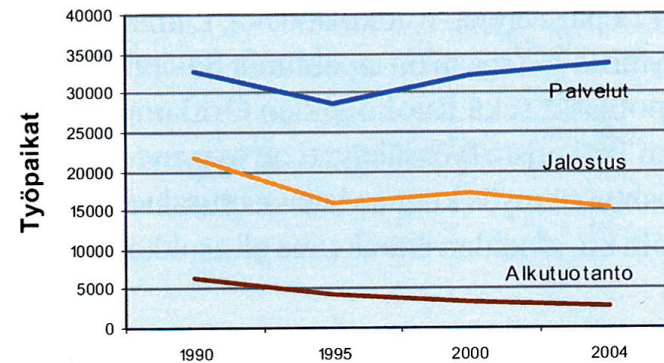
## Lähdemateriaali:

- *Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 1*
- *Viipuriin ja maailmalle Saimaan kanavan historia*

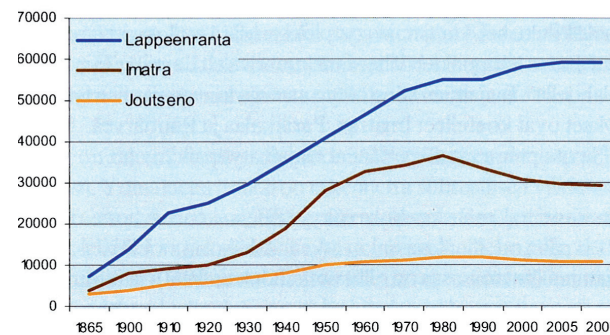




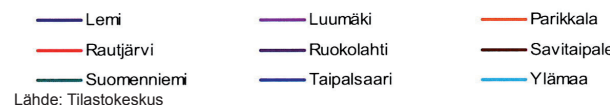
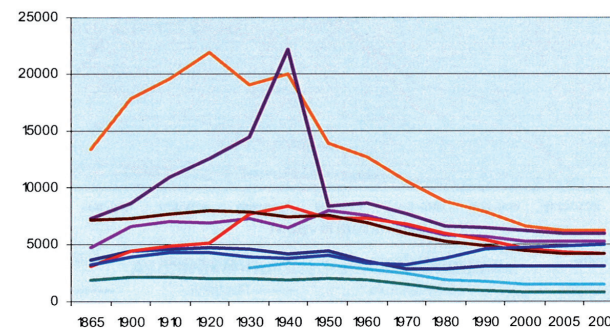
## Elinkeinorakenne Etelä-Karjalassa v. 1990 - 2004



Ydinalueen väestönkehitys v. 1865-2006



Maaseutukuntien väestönkehitys v. 1865-2006



Lähde: Tilastokeskus

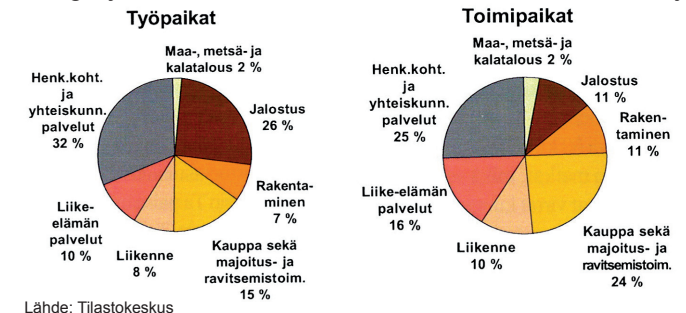
## Kulttuuriympäristöt ja elinkeinoelämä nyt

Lappeenranta on kasvanut väkiluvultaan 2000-luvulla. Sen työpaikat ovat lisääntyneet ja työttömyys vähentynyt. Lappeenrannassa on 60 000 asukasta.

Erilaisten virtausten merkitys elinkeinoelämässä on edelleen huomattava Etelä-Karjalassa. Tavara- ja ihmisvirtojen lisäksi kaapeleita ja linkkejä pitkin siirtyy sähköä, maakaasua ja tietoa. Alueen teollisuuden tuotannosta menee puolet vientiin. Tästä 70% kohdistuu EU-maihin ja loput muualle, etupäässä Venäjälle. Teollisuuden ja liike-elämän ulkomaan kaupan lisäksi Etelä-Karjalassa on merkittävää ulkomaille suuntautuvaa kuljetus-, varastointi- ja tietoliikennetoimintaa. Sekä rautatie- että maantieliikenteessä on raskaan liikenteen osuus suurinta Suomessa.

Viime vuosisadalla teollisuus on ollut merkittävässä asemassa Etelä-Karjalan elinkeinoelämässä. Metsäsektori jalostustoimintoineen, paperimassan ja paperin valmistamisineen, on ollut tyypillinen itäsuomalainen teollisuuden ala. Teollisuus on kuitenkin luovuttanut suurimman työllistäjän paikkansa palvelusektorille. Nykyään 54% tuotannon arvonlisäyksestä tulee palvelusektorilta, joskin lisäys kohdistuu voimakkaasti Lappeenrannan, Joutsenon ja Imatran muodostamalle ydinalueelle.

Vesistövedet edelleen merkittävä ympäristötekijä Etelä-Karjalassa. Etelä-Karjalan pinta-alasta 20% on vettä ja rantaviivaa noin 8300 km. Elinkeinon harjoittamisen kannalta veden merkitys on vähentynyt vuosisatojen saatossa, mutta matkailun ja virkistystyksen kannalta niiden merkitys on olennainen. Matkailu on Etelä-Karjalalle tärkeä elinkeino. Matkailijoista iso osa on venäläisiä. Lappeenrannassa käy Helsingin jälkeen Suomen toiseksi eniten venäläisiä turisteja.

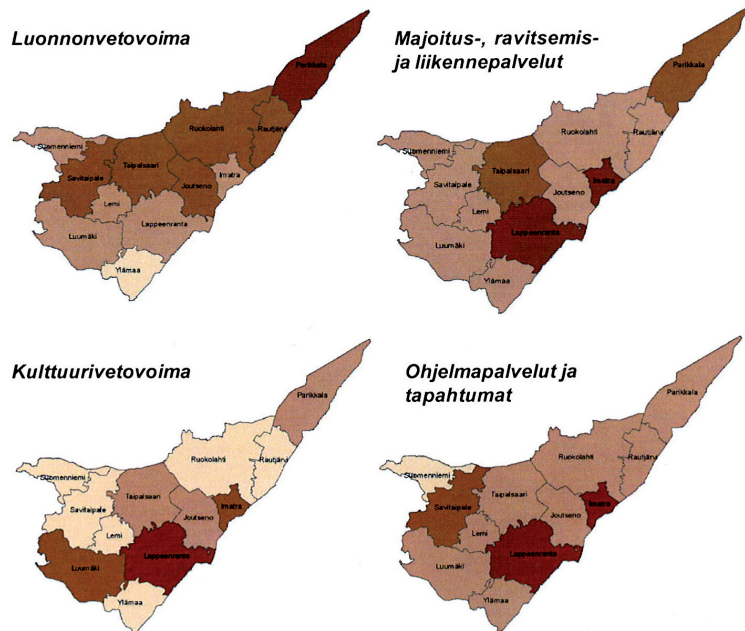


Lähde: Tilastokeskus

Lappeenrannan osuus on lähes puolet Etelä-Karjalan matkailutuloista. Lappeenranta on Suomen toiseksi suurin tax free-myyntipaikka. Sen osuus on yli viidennes koko maan myynnistä. 2000-luvulla on tax free-kauppa kasvanut voimakkaasti. Vuonna 2006 kaupan kasvu Lappeenrannassa oli 23% ja Imatralla peräti 77%. Suosituimmat myyntiartikkelit ovat rakennustarvikkeet ja taloustavarat. Nuijamaan rajanylityspaikka on Suomen ja Venäjän toiseksi vilkkain Vainikkalan jälkeen. Suomessa vieraili vuonna 2004 noin 1,6 miljoonaa venäläistä matkustajaa. Näistä 27% yöpyi Suomessa ja 52% oli vapaa-ajanmatkalla. (MEK, Rajahaastattelututkimus 2004). Matkailijapotentiaalia Venäjällä riittää; Asukkaita Viipurissa on 200 000, Pietarissa 4,7 miljoonaa ja lisäksi Pietarin oblastin alueella 1,7 miljoonaa. Etelä-Karjalan matkailu on voimakkaasti kesäpainotteista.

Lappeenrannan seudun matkailukohteiden kävijämäärätutkimuksen mukaan Lappeenrannan seudun matkailukohteiden kävijämäärien kartoitus ei ole kattava. (MEK 2005, Matkailukohteiden kävijämäärät 2004) Näin

#### MATKAILUVETOVOIMA



Mitä tummempi alue sen suurempi vetovoima

Lähde: MEK, Suomen matkailun aluerakenne v. 2005



ollen tietoa eri kohteista ja tapahtumista on jossain määrin hankalaa vertailla. Vetovoimaisimpia seudulla ovat tietyvästi:

- Kylpylä Taikametsä Imatralla, 300 000 vierailijaa
- Imatra Big Band Festival – tapahtuma, 56 000 vierailijaa
- Lappeenrannan linnoituksen 3 museota, 46 000 vierailijaa
- Hiekkalinna, 160 000 vierailijaa
- matkailukeskus Annukka, Joutseno
- ABC Viipurinportti, 4 km Lappeenrannasta pohjoiseen

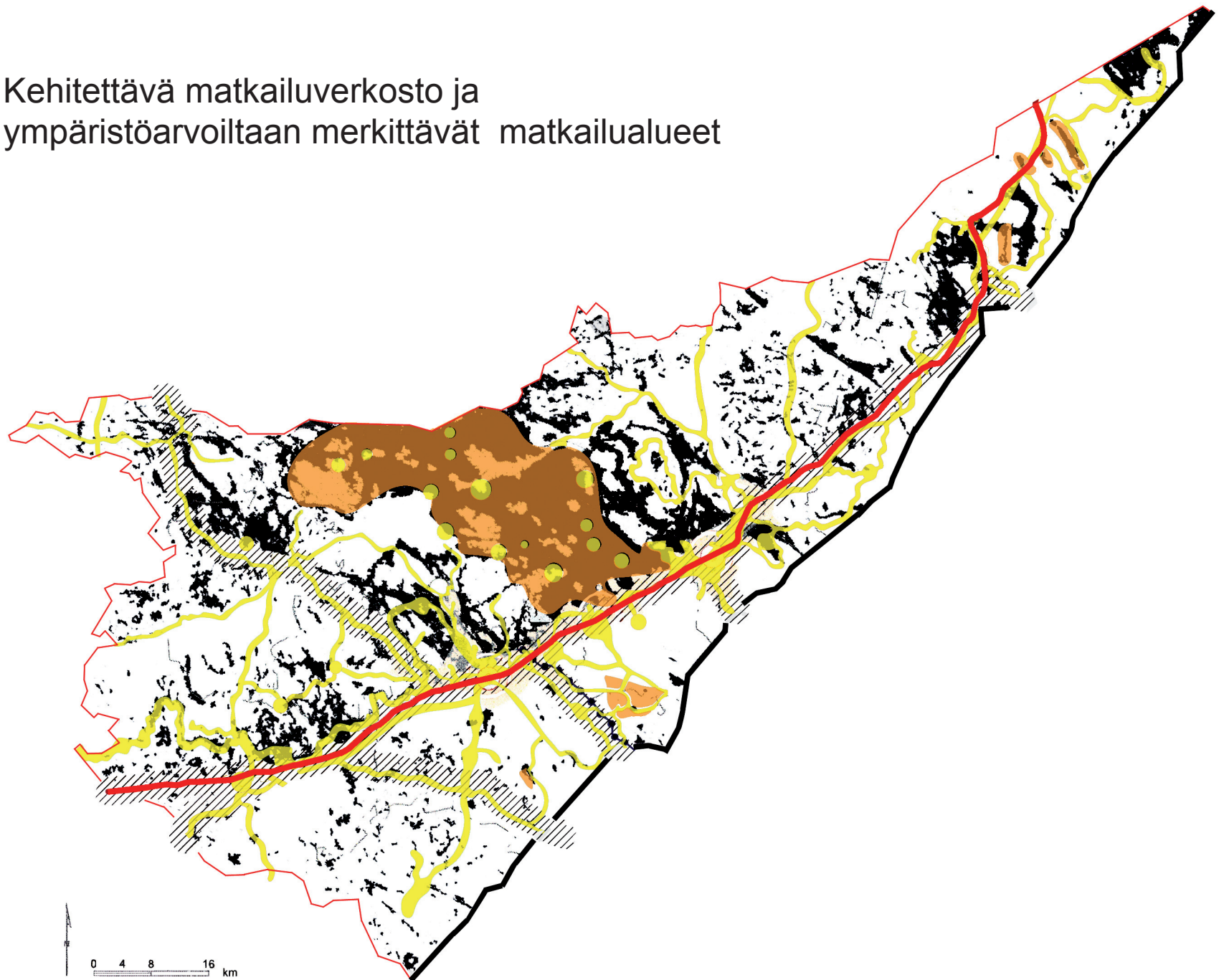
Junan lisäksi Lappeenrannassa on monipuoliset kulkumahdollisuudet. Lappeenrannassa on kolme vierassatamaa; Kasinonranta, Linnoitusniemi ja Maalaistenlaituri. Saimaalla sekä Saimaan kanavalla harjoittaa risteilytoimintaa viisi alusta, joista yksi, m/s Kristiina Brahe risteilee myös kauemmaksi, kuten Helsinkiin. Lappeenrannassa sijaitsee Etelä-Karjalan ainoa matkustajaliikennettä palveleva lentokenttä. Lappeenrannan lentokentän palveluihin ja toimintoihin kohdistuu parhaillaan laajoja kehittämishankkeita ja alueen infrastruktuurin toimivuutta on viime vuosina parannettu. 6-tietä kulki noin 14 000 autoa vuorokaudessa vuonna 2004. Valtatiellä 6:lla on eritasoliittymä, jonka kautta pääsee Jyväskylästä Nuijamaalle johtavalle valtatie 13:lle.

Lähdemateriaali:

- Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 1
- Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 2
- Saimaan kanavan matkailupuisto: raportti



Kehitettävä matkailuverkosto ja  
ympäristöarvoiltaan merkittävät matkailualueet



Karttapohja: Etelä-Karjalan liitto

## Saimaan kanava

Saimaankanavanseutu on tällä hetkellä luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi. Maankäytön toimenpiteet alueella vaativat sekä Museoviraston että Merenkululaitoksen lausunnon. Kanavan seudulla on merkittävän hyvin säilyneitä maisemia sekä rakennettua kulttuuriympäristöä. Alueella toimii erilaisia matkailijapalveluja sekä toiminnallisia yksiköjä. Suomen puolella sijaitsevat sulut Mustolassa ja Mälkiässä. Suomen vuokrasopimus kanavan käyttämisestä on hiljattain uusittu.

Suomen puoleinen kanavan osa on 23,3 km ja Venäjän puoleinen osa 19,6 km pitkä. Kanavan putoukorkuus on yhteensä noin 76 m. Sulkuja on 8 kappaletta. Laivoja kulkee vuorokaudessa keskimäärin 10-15 kappaletta, parhaimmillaan jopa 20-25 kappaletta. Maihinnousu kanavan alueella Venäjän puolella on kielletty matkustajilta.

Kanava nyt:

Mälkiän sulku:

- putoukorkuus 12,4 m
- Saimaan kanavamuseo
- kahvila
- 1846 valmistunut päärakennus

*Kartta teoksesta "Viipuriin ja maailmalle"*





- Osa vanhaa kanavaa sulkuineen
- Urho Kekkosen puisto
- Museoaluetta kiertävä kulttuuri- ja luontopolku
- kasvillisuus: muun muassa tammia ja lehmuksia
- Saimaan vesiliikennekeskus: Saimaa VTS, Saimaan kanavan kaukokäyttök keskus, Saimaan alueen viranomaisten alus seuranta
- Vanha kanavakonttori, jossa luotsausliikela itos

#### Pien-Mustolan vanha sulku

- vanhan kanavan uoman päässä
- vanha porttipari
- vanhoja rakennuksia
- uimaranta

#### Mustolan sulku

- putouskorkeus 7,2 m
- Kioski
- Merenkululaitos
- alueella rivitalokokonaisuus
- alue puistona
- vanha postin rakennus, rakennettu 1930-luvulla
- versta s, rakennettu 1913
- kaksi entistä käyttämätöntä telakkaa, märkätelakka Mustolan lammen länsirannalla ja kuivatelakka piirikonttorin nykyisen paikoitusalueen vieressä
- valtatie 13:lta on yhteys kanavan yli Mustolan kautta paikallistietä 14 824 pitkin.



#### Kanavan ranta

- kevyen liikenteen väylä Mustolasta Nuijamaalle
- Kansolan kulvertti eli rullasilta
- Tuomojan talo metsän keskellä (omistaa Merenkulkupiiri)
- rullasilta
- uimaranta valtatie 6:n ja vanhan Pien-Mustolan välillä
- yrityksiä: ratsastustalli, leipomo, maatiloja, pitopalvelu, Bed & Breakfast - palveluja
- Mustolan satama

#### Nuijamaa

- uimaranta
- ravintola

#### Kanavansuun kaupunginosa

- Tehdaspuu Oy:n vanha telakka, toimii korjaustelakkana

#### Lauritsala

- Telakka

#### Lähdemateriaali:

- Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 1
- Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 2
- Saimaan kanavan matkailupuisto: raportti

## 4 Kohdealueelle kohdistuvat nykyiset strategiat

### Alueen kansainväliset strategiat

Lappeenranta on aktiivisesti vahvistamassa rooliaan Itä-Suomen porttina ulkomaille. Tämä korostuu Lappeenrannan sekä vuosittain laadittavassa että pitemmän tähtäimen strategiassa. Erityisesti Venäjälle suuntautuvia toimia ja pohjoisen alueen ulottuvuuden avaamista painotetaan Lappeenrannan kaupungin laatimassa Elinkeino-, osaamis- ja kansainvälisyysstrategia 2004 – 2010:ssa.

Venäjälle suuntautuvan osaamisen kehittämiseksi Lappeenranta pyrkii verkostoimaan Kaakkois-Suomen toimijoita ja linkittämään toimintaa yhteen venäläisten yhteistyötahtojen kanssa. Venäjälle suuntautuvassa elinkeinostrategiassa suuntaudutaan liiketoimintaosaamiseen, tieto- ja viestintätekniikkaan, metsäteollisuuteen sekä energia- ja ympäristöaloihin. Sijainti EU:n ja Venäjän rajalla on tärkeä; Etelä-Karjalaan tavoitellaan jopa EU:n toimintayksikön perustamista. Strategian keskeinen akseli on Pietarin ja Kaakkois-Suomen välinen korridor. Vuonna 2004 on käynnistynyt EU:n uusi naapurisuusohjelma NNI. Interreg-ohjelma ja Tacis CBC-ohjelma on suunnattu edistämään Kaakkois-Suomen ja Pietarin välistä yhteistyötä. Lappeenranta on yhteistyössä sekä Pietarin kaupungin että Leningradin aluehallinnon kanssa. Eräänä yhteistyöhankkeena on esimerkiksi yhteinen edustusto Brysseliin.

Mustolan seudulle sijoittuvan logistiikan ja teollisuuden keskittymää ja siihen liittyviä toimintoja kehitetään. Suomen ja Venäjän raja-alueiden yhteistyöllä pyritään löytämään vastauksia elinkeinoelämän kysymyksiin, joista yksi on halvan työvoiman maihin sijoittuva tuotanto. Lappeenrannan vapaa-alueelle etsitään perustettavaksi kaksosyritysvyöhykettä Venäjän puolelta.

Liikenneyhteyksien parantaminen Venäjälle, rajakeskuksen kehittäminen ja lisäksi matkailijoita palvelevat toiminnot sekä raja-aseman tuntumassa että muualla kuuluvat alueen strategioiden olennaisiin painotuksiin.

#### Lähdemateriaali:

- Lappeenranta 2008 Lappeenrannan toimintastrategia
- LPR Elinkeino- osaamis- ja kansainvälisyysstrategia 2004-2010

### Maakunnalliset strategiset tavoitteet

Etelä-Karjalan elinkeinoelämän monipuolistuminen tuo enemmän mahdollisuuksia löytää positiivisia yritys näkymiä. Kuitenkin niin Etelä-Karjalan teollisuus kuin nykyinen palvelusektorin kasvukin pohjautuu ulkomaan kauppaan. Tämä tekee maakunnan herkäksi kansainvälisen talouden vaihtelevista suhdanteista. Erityisesti Venäjän taloudellinen kehitys vaikuttaa suoraan Etelä-Karjalaan.

Maakuntasuunnitelmassa ennustetaan, että Etelä-Karjalassa on tulevaisuudessa voimakas teollisuussektori. Heti seuraavana tulee kasvanut palvelusektori, jolle odotetaan jatkuvaa kasvua. Tekninen asiantuntijatyö ja erityisosaaminen ovat toistaiseksi pieni osa maakunnallisella tasolla, mutta ne näyttäisivät kasvavan tulevaisuudessa. Viestintä- ja tietotekniikan lisäksi yksi mahdollisuus kasvulle saattaa syntyä ilmastomuutoksen vaikutusten vuoksi kasvavan ympäristötekniikan tarpeen myötä. Vuonna 2003 tehdyssä Kasvualat 2010-selvityksessä tulevaisuuden kasvavina teknologia-aloina olivat nimenomaan energia- ja ympäristötekniologia.

Maakunnalliset tavoitteet painottuvat verkostoitumisen kautta saataviin etuihin ja liikenneyhteyksien parantamiseen. Tavoitteet ilmenevät sekä maakunnallisella tasolla että alueen kuntien omissa strategioissa. Eri paikkakuntien välistä vuorovaikutusta suunnitellaan vahvistettavaksi. Lappeenrannan toimintastrategiassa 2008 esitetään tuettavaksi tavoitetta, jossa muodostetaan Etelä-Karjalaan maakunnallinen elinkeinoyhtiö. Liikennehankkeita on vireillä ja suunnitteilla useita. Tieliikenteelle tämä tietää olemassa olevien väylin parantamista. Pietarin ratayhteyttä suunnitellaan nopeutettavaksi ja Lappeenrannan lentokentän käyttöä tehostaa luomalla edellytykset kansainväliselle lentoliikenteelle.

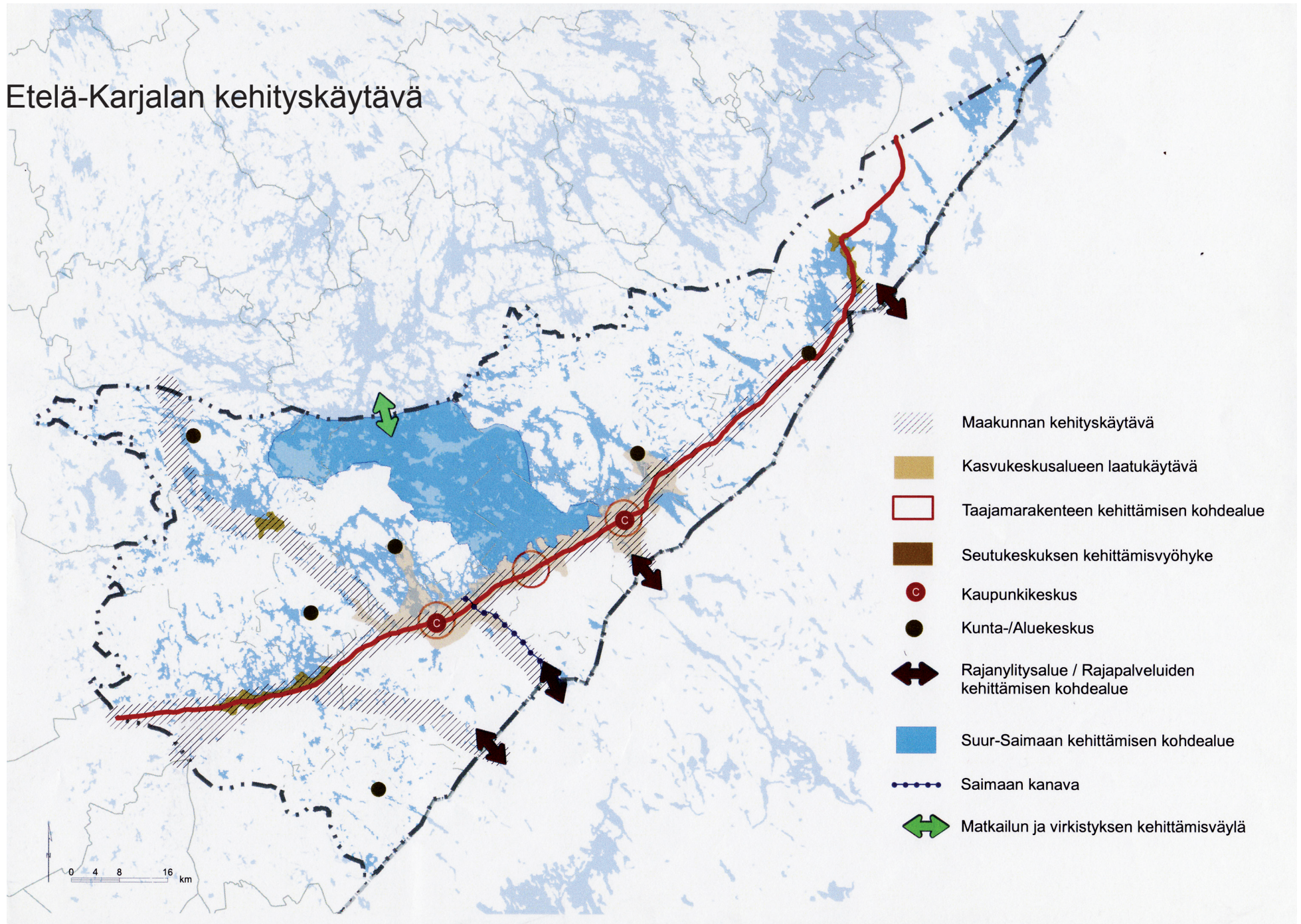
Kaakkois-Suomeen on laadittu teknologiasstrategia vuonna 2003. Siinä kasvua etsitään vahvojen alojen oheistuotteista, kuten esimerkiksi metsäteollisuuden tietojärjestelmistä ja tukipalveluista.

#### Lähdemateriaali:

- Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 2
- Lappeenranta 2008 Lappeenrannan toimintastrategia
- LPR Elinkeino- osaamis- ja kansainvälisyysstrategia 2004-2010



# Etelä-Karjalan kehityskäytävä



Lähde: Etelä-Karjalan liitto



## Paikalliset strategiset tavoitteet

Paikallisella tasolla Lappeenrannassa strategiat tähtäävät sekä määrälliseen että laadulliseen kehitykseen. Matkailualalle ennustetaan kasvua. Kasvua odotetaan monelle alalle: kauppaan, majoitukseen, ravintolatoimintaan jne. Vain kylpylätoiminnan näkymät vuonna 2006 olivat kehnohot: Balance Consulting teki 21 kylpylästä selvityksen vuodelta 2005. Sen mukaan kylpylöiden kannattavuus oli heikentynyt useimmiten jopa lähes nollatulokselle. Kansainvälinen kilpailu ja runsas tarjonta aiheuttanevat ongelmia alalle. Joskin ratkaisu voisi olla löydettävissä esimerkiksi riittävästä erikoistumisesta. Lappeenrannan elinkeinoelämän kolmena vahvuutena pidetään sitä että se kansainvälisen kaupan ja metsä- ja vientiteollisuuden keskus sekä että siellä on erityinen osaamisverkosto, johon kuuluvat muun muassa LTY, Teknologiakeskus Kareltek sekä yritysten omia kehittämisyksiköitä. Näihin liittyvää tuotekehityksen ja tutkimuksen verkostoa pyritään kehittämään entisestään.

### Lähdemateriaali:

- *Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 2*
- *Lappeenranta 2008 Lappeenrannan toimintastrategia*
- *LPR Elinkeino- osaamis- ja kansainvälisyysstrategia 2004-2010*
- *Saimaan kanavan matkailupuisto: raportti*

### Kanavan matkailupuisto

Lappeenrannan kaupunki yhteistyökumppaneineen on teettänyt Saiman kanavaseudun tehokkaammasta hyödyntämisestä vision, jossa kanavaseudun taloudellisia, toiminnallisia ja maankäytöllisiä mahdollisuuksia kartoitettiin vuonna 2006. Tuloksena on raportti "Saimaan kanavan matkailupuisto



2015". Raportissa visioidaan alueelle matkailijoita palvelevia toimintoja, joiden pääteemoina ovat historia ja luonto. Visioon liittyy myös vesiliikenteen kansallisten toimintojen kehittäminen.

Kanava-alueesta muodostettaisiin liikenteellinen ja toiminnallinen solmukohta Saimaan ja Viipurin välille. Se palvelisi sekä suomalaisia että venäläisiä eri ikäisiä käyttäjiä. Matkailupuisto-visio tukisi vanhojen rakenteiden säilyttämistä ja kunnossapitoa sekä historiallisen tiedon välitystä. Kanava-alueen matkailupuisto on suunniteltu toteutettavaksi siten, että kanavaympäristön hienostunutta menneen ajan eleganssia korostetaan ja se yhdistetään moderneihin toimintoihin. Osa toiminnoista on suunniteltu palvelemaan matkailijoita ja osa puolestaan palvelee vesiliikennettä. Alueen kehittämisen esikuvina ovat olleet Götakanalen Ruotsissa, Telemarkskanalen Norjassa ja Waterways Ireland Visitors Centre. Tuotteistaminen ja historian dramatisointi on koettu tässä suunnitelmassa hyviksi kulttuurimatkailun edistämisen keinoja.

### Lähdemateriaali:

- *Saimaan kanavan matkailupuisto: raportti*

## Liikennejärjestelmän parannushankkeet

Etelä-Karjalan liitto on määritellyt liikenteen kehittämisen linjat. Etelä-Karjalaan on kohdistettu yhdeksän tiehanketta, viisi ratahanketta, Saimaan kanavan kehittäminen ja Lappeenrannan lentokentän toimintaedellytyksien parantaminen. Tiehankkeista esimerkkialueelle kohdistuu sekä valtatie 6:n että 13:n kehittäminen. Ratayhteyksiä parannetaan sekä Venäjälle suuntautuvalla että Karjalan radan osuuksilla.

Valtatie 6:lle on parhaillaan rakenteilla uusi silta kanavan yli. Kaakkois-Suomen tiepiirin vuonna 2006 teettämässä "Valtatie 6 parantaminen sekaliikennetienä välillä Mattila – Muukko" – tiesuunnitelmassa esitetään eritasoliittymän rakentamista valtatielle 13 Mustolan kohdalle. Kanavapuiston matkailuhankkeen toteutumiselle se olisi tärkeä, koska nykyiset liikenneratkaisut eivät kestä liikenteen lisääntymistä.

### Lähdemateriaali:

- *Etelä-Karjalan liikennejärjestelmän kärkihankkeet, Etelä-Karjalan liitto, 2008*
- *Saimaan kanavan matkailupuisto: raportti*



## 5 Paikallinen vetovoima strategian perustana

### Identiteettivyöhykkeet ja paikalliset symbolit

Saimaan kanava on symboliarvoltaan yksi voimakkaimpia Etelä-Karjalassa sijaitsevia kohteita. Siihen liittyy positiivisia valtakunnallisesti merkittäviä historiallisia, maisemallisia, liikenteellisiä, poliittisia ja taloudellisia arvoja. Kanavaan liittyvien positiivisten arvojen vuoksi on kanava tarkoituksenmukainen valinta paikallisen imagon kehittämisen ikoniksi. Seudulla sijaitsee myös toinen valtakunnallisesti merkittävä symboli, Konnunsuon vankila. Voimakkaita tunteita herättävä miljöö on tulevaisuudessa mielenkiintoinen uusiokäytön kohde.

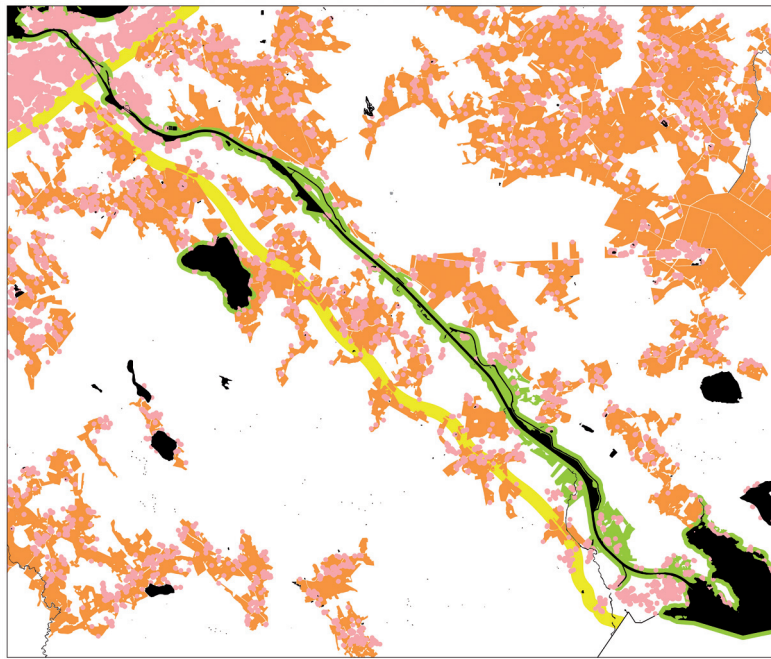
#### Vahvan identiteetin vyöhykkeet

Identiteetiltään voimakkaimmin nousee suunnittelualueella esiin kanavaseutu historiallisine kulttuuriympäristöineen. Liikenteen ja yhteyksien merkitys on voimakas mielikuvassa kanavaseudusta. Kanavaseutu identifioituu vesiliikenteen lisäksi myös maantieliikenteeseen. Suotuisan liikenteellisen sijaintinsa ansiosta on alue suotuisa elinkeinoelämän mahdollisuuksien kasvuympäristö. Kanavaseutua reunustavat perinteiset maatalousalueet. Suurimmilla avoimilla peltomaisemilla niiden yhteydessä sijaitsevine rakennusryhmineen on voimakas perinteinen agraari identiteetti. Kanavaseudun kehityskäytävän liepeiden maatalousvyöhykkeistä merkittävimmät ovat Konnunsuon viljelyaukeat, joiden keskellä kohoava vankila tuo paikalle omaleimaisen ilmeen. Konnunsuon suurimpien aukeiden muodostama kokonaisuus on luokiteltu maakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi.

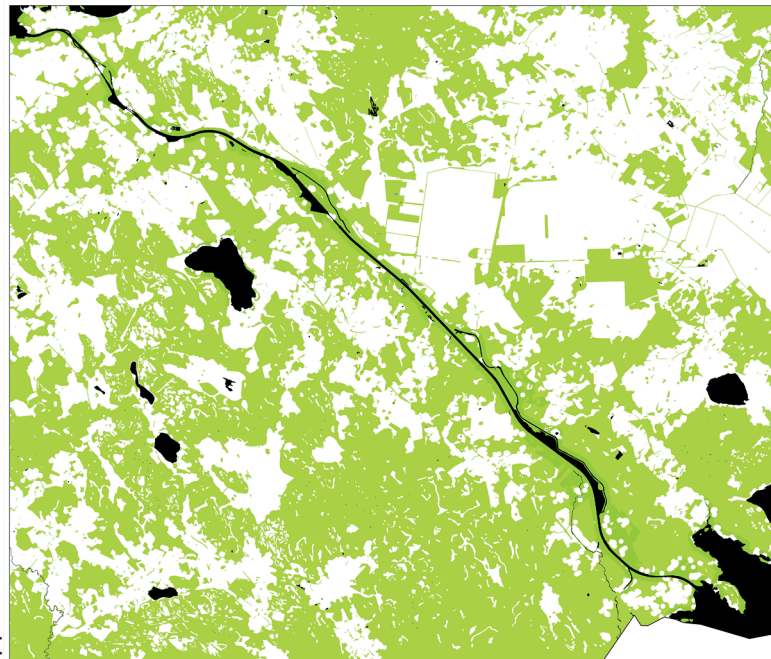
#### Laajennuksille suotuisat vyöhykkeet

Vahvan identiteetin vyöhykkeiden ulkopuolelle jää erityyppisiä alueita. Alueella sijaitsee metsiä, joilla ei ole erityisiä luontoarvoja, pieniä peltoaukeita, soita sekä erityisalueita, kuten maanotto- ja jätteiden käsittelyalueet. Niiden alueiden vieressä, joilla on mahdollista laajennustarvetta, soveltuvat metsikköalueet ja pikkuauekat erityisen hyvin uusien toimintojen alueiksi. Suuret peltoaukeat ovat herkkiä, eivätkä ole ensisijaisesti uusien rakenteiden sijoitukseen tarpeellisia. Kanavan alueen kehittämisessä on alueen arvokas luonne huomioitava uusissa toiminnoissa ja rakenteissa.

Vahvan identiteetin vyöhykkeet



Laajennuksille suotuisat vyöhykkeet





## Kehitettävien osa-alueiden tunnistaminen

Kehitettävät osa-alueet kohdistetaan sinne, missä on luonteenomaista vetovoimaa ja nostetta. Saimaan kanavan kulttuurimaiseman symboliarvoa korostetaan kanavaseudun kehityskäytävän imagossa. Kanavaseudun kehityskäytävän vahvoina osa-alueina ovat matkailu, kauppa, liikenne, teollisuus ja kansainvälisyys. Näin ollen niillä on myös eniten kehityspotentiaalia ja alue voidaan profiloida niitä painottaen.

### Kulttuuriympäristö

Saimaan kanava on alueen vetovoimaisin kohde. Saimaan kanavalla on voimakas historiallinen identiteetti. Kanavaympäristön kulttuurimerkitys perustuu pääasiassa mielikuvaan sen historiasta. Toiminnallisena kulttuuriympäristönä se on melko rauhallinen. Sen sijaan Saimaan kanava on tälläkin hetkellä vesiliikenteen kannalta merkittävä väylä. Historiallisen ja liikenteellisen arvonsa vuoksi se on mitä suotuisin kohde kehitettäväksi. Sen kehittäminen kulttuurihistoriallisia arvoja kunnioittaen nostaa koko alueen arvostusta ja imagoa.

### Matkailu

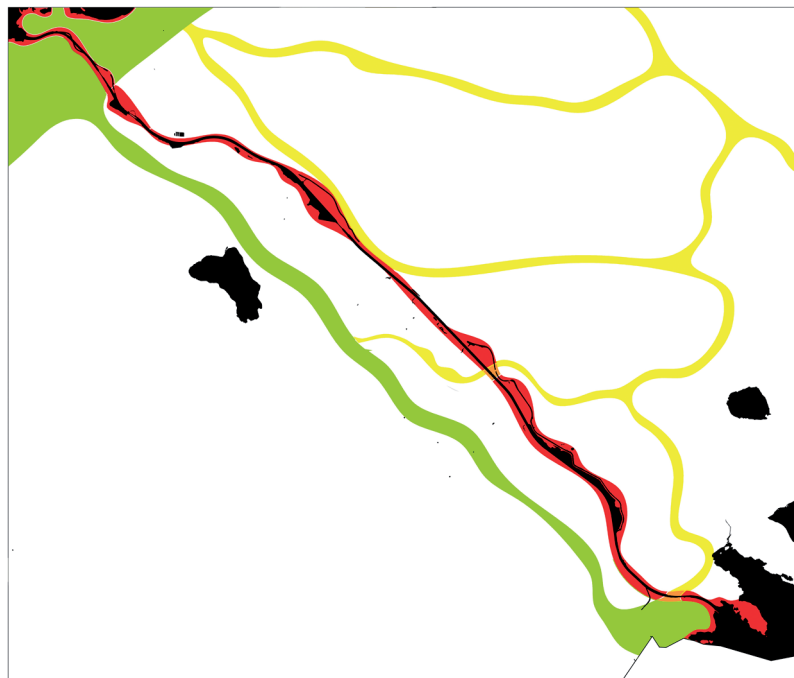
Matkailu on kasvava elinkeino Etelä-Karjalassa. Matkailun toimintaedellytyksien parantaminen on koko maakunnan kannalta merkittävä kehittämisen osa-alue. Koska venäläiset ovat merkittävä matkailupalveluja käyttävä ryhmä, on kehittäminen hyödyllistä sijoittaa siten, että se palvelee Venäjältä saapuvia matkailijoita. Mikäli suunniteltu 24h viisumivapaus toteutuu, tulee sillä olemaan positiivinen vaikutus rajan tuntumassa olevien venäläisille matkailijoille suunnattujen palveluiden käyttöasteeseen. Matkailun toimintaedellytyksien parantaminen tulee huomioida kaavoituksessa. Matkailupalvelut ja -kohteet on suunnattava myös kotimaisille ja muille käyttäjäryhmille.

### Kauppa

Palvelusektori on syrjäyttänyt teollisuuden maakunnan tärkeimpänä työllistäjänä. Lappeenranta on kasvualuetta, joten kaupallisten palveluiden kehittäminen on tarpeellista. Kaupalliset palvelutoimivat myöserään kansainvälisen matkailun vetovoiman lähteenä. Kaupan kehittäminen alueella hyödyttää matkailijoiden lisäksi paikallisia asukkaita. Alueella liikkuviin ihmismääriin verrattuna on valtatie 13:n varren kaupallinen potentiaali on tällä hetkellä hämmästyttävän perusteellisesti jätetty hyödyntämättä.



Merkittävät kulttuuriympäristöt



Matkailun virtauskohdat

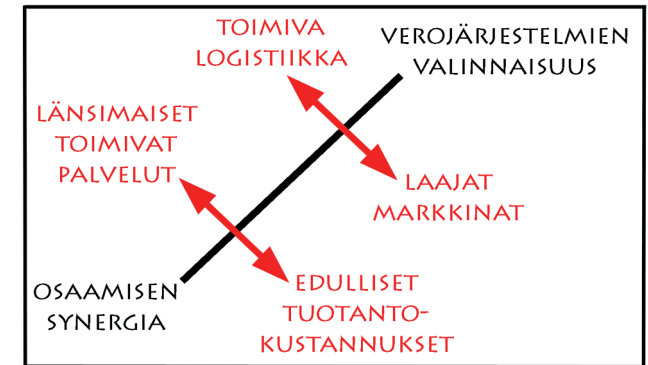


### Liikenne

Liikenne on Saimaan kanavaseudun selkäranka. Liikennöinti on vilkasta, mutta etenkin maantieliikenteessä järjestelyjen sujuvuutta tulisi parantaa. Sen lisäksi, että tiejärjestelyt ovat jo liikennöintimäärän vuoksi kapasiteettinsa äärirajoilla, aiheuttaa kansainvälinen raskas liikenne erityisiä ongelmia. Venäjän tullijärjestelyiden vuoksi Venäjälle suuntautuvat kuljetukset ruuhkautuvat jonoiksi. Kanavalle johtavien liikenneväylien järjestelyjen matalan kapasiteetti on tällä hetkellä esteenä kanavaseudun matkailun lisäämiselle. Näin ollen ensimmäisenä toimenä kanavan kehittämiselle tulisi tiestö saattaa rakenteiltaan sellaiseksi, että ajoneuvoliikennettä kanavan suuntaan voidaan lisätä.

### Teollisuus

Etelä-Karjalalla on merkittävän edullinen sijainti kuljetuksia ajatellen. Näin ollen tuotanto, joka tähtää kansainvälisille markkinoille, soveltuu hyvin Lappeenrannan seudulle. Alueella on myös informaatiotekniikan erityisosaamista, jonka tuotteistamista vientiin tulisi voimistaa. Alueen teollisuus on kautta aikojen hyödyntänyt edullista liikenteellistä sijaintia. Tätä perinnettä on hyvä kunnioittaa. Uusia toimintoja suunnitellessa sijaintietu kannattaa hyödyntää mahdollisimman perusteellisesti ja tuoda se selkeästi esille aluetta markkinoidessa.



### Kansainvälisyys

Kansainvälisyys on Etelä-Karjalassa tehokkaasti hyödynnetty tekijä useilla eri osa-alueilla. Kansainvälinen yhteistyö voi olla yritysten ja yhteisöjen yhteistä toimintaa, vientiä tai tuontia ja palvelujen tarjoamista tai käyttämistä rajan yli.

Rajan yli on mahdollista luoda yhteistyöpareja, jotka siten saavat hyödynnettyä itselleen sopivalla tavalla joko Suomen tai Venäjän järjestelmiä. Maankäytössä tämä tarkoittaa, että kehitettäviä alueita jatketaan rajan toisella puolella, esimerkiksi sijoitetaan yrityspuistopari rajan molemmin puolin.

Saimaan kanava muodostaa kokonaisuuden. Kehitettävä matkailun alue tulisi ulottaa sen koko alueelle aina Viipuriin asti.





## Virtauksien ohjailu

Tässä suunnitelmassa on matkailu ja liikenne ovat muita osa-alueita yhdistäviä tekijöitä. Virtauksia pyritään edistämään siellä, missä sille on parhaat toiminnalliset, dynaamiset ja rakenteelliset edellytykset. Voimistettavan virtauksen suunta ohjataan tällä Saimaan kanavan kehityskäytävän osalla suhteessa rajaan. Itään päin mentäessä virtaus jatkuu Venäjällä pääsuuntanaan Viipuri ja Pietari. Suomen puolella virtaukset liittyvät verkostoihin, jotka ulottuvat tasaisesti koko maakuntaan ja maakunnan rajojen ulkopuolelle.

Strategisen suunnittelun lähtökohta on kehittää erilaisten virtauksien alueelle edellytykset vetovoimaisten toimintaympäristöjen sijoittamiselle, jolloin virtaukset voimistuvat. Suunnittelualueella on kaksi erityyppistä linjaa, joiden keskinäisiä yhteyksiä parannetaan. Toinen päävirta kulkee kanavaa pitkin, toinen valtatie 13:lla. Näiden eriluonteisten linjojen keskinäistä vaikutusta voimistetaan, jolloin syntyy synergiaetuja, jotka luovat nostetta kummallakin alueella.

Kanavan ja valtatie 13:n välille syntyy myös virtapaikkoja. Alueella sijaitsee muutamia kohtia, joiden kautta keskinäinen virtaama on erityisen merkittävä. Virtaama näissä kohdissa on molemmin suuntainen. Kanavan luonne heijastaa vaikutuksensa puolestaan koko valtatie 13:n alueelle.

Alueen virtaukset eivät ole vain konkreettisia asioita, kuten ihmisiä, tavaroita ja rahaa. Suunnittelualueen virtauksien voimistaminen



lisää myös vaikutteiden, ideoiden ja ajatusten virtaamaa. Koska alue sijaitsee kahden keskenään erilaisen kulttuurin rajalla, on tällä myös henkisesti rikastuttava vaikutus molemmilla puolilla rajaa.

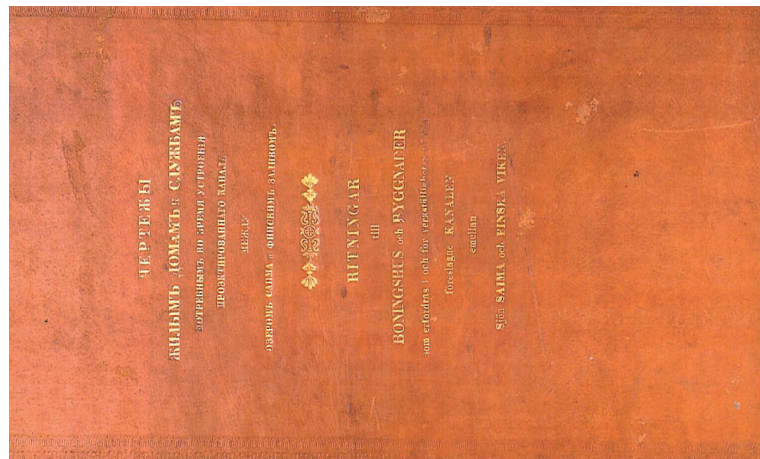
### Kanava

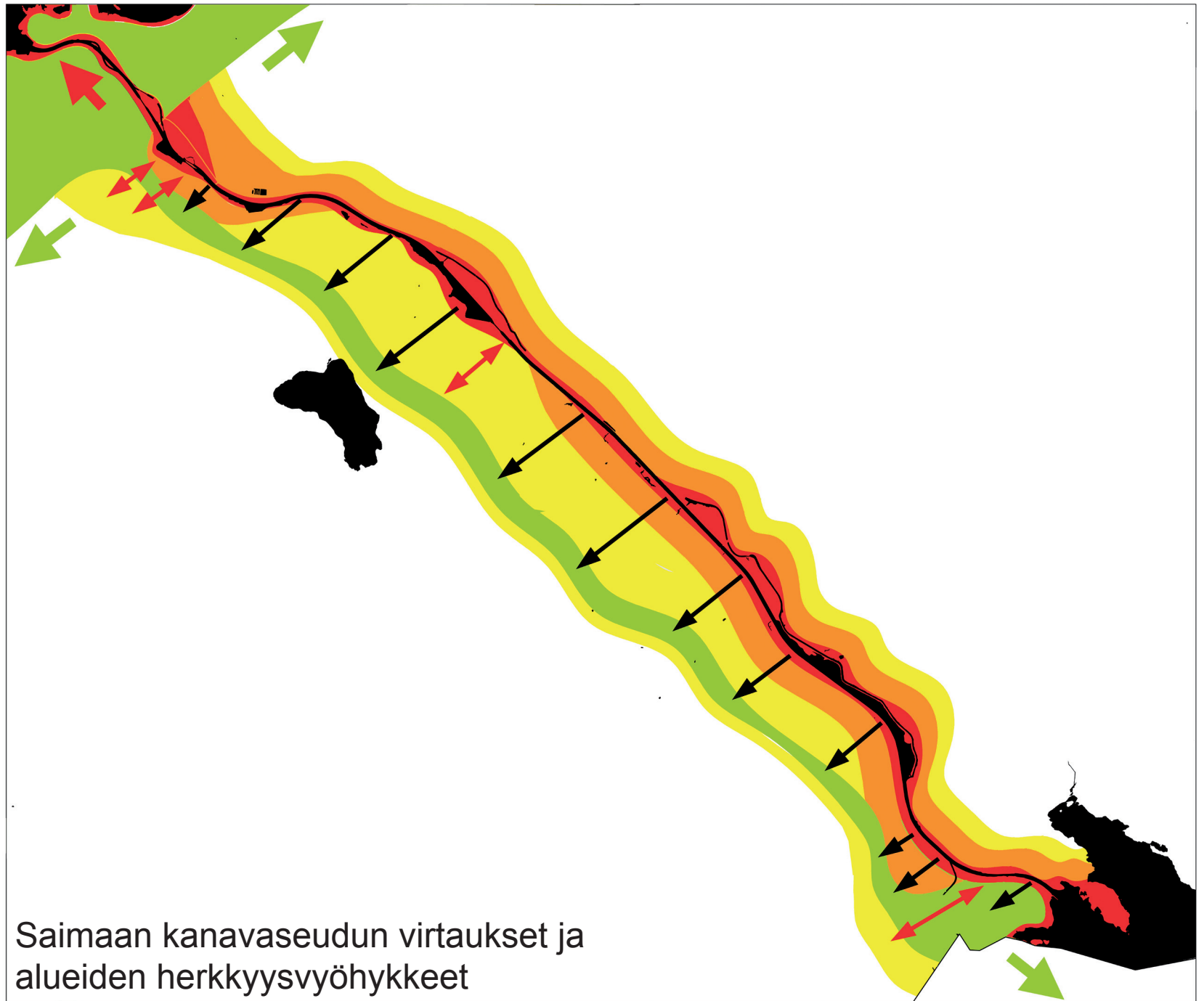
Kanava on kehityskäytävän dominoiva laadullinen virtapaikka. Kanavan aluetta kehitetään toiminnalliseen suuntaan korkealaatuisen modernisti, mutta kulttuuriympäristöarvojen ehdoilla. Kanavan imagoa hyödynnetään valtatie 13:n kehittämisessä. Tällöin niistä muodostuu kahdesta eriluonteisesta ympäristöstä koostuva aluekokonaisuus, jolla on yhteinen teema.

### Valtatie 13

Alueen määrällinen virtapaikka on valtatie 13. Valtatie 13 seutua tulee kehittää siten, että se kestää virtausten voimistumisen. Valtatie 13 varrella sijaitsevien suurten avoimien peltomaisemien kohdalla on alueen kehittämisessä huomioitava toimien soveltuvuus perinteisen maatalousympäristöön. Suurimmalta osaltaan valtatie 13 on suljetussa tai pienialaisessa maisematilassa, jolla on lähinnä liikenteellinen identiteetti. Valtatie 13 varrella ei yhtä peltoaukeakokonaisuutta lukuun ottamatta ole myöskään alueita tai kohteita, jotka ovat luonto- tai maisema-arvoiltaan erityisen merkittäviä. Suunnittelun lähtökohta voi siksi olla perusluonteeltaan täysin nykyaikainen.

*Kuva teoksesta "Viipuriin ja maailmalle"*







## 6 Neljä alueellista visiota

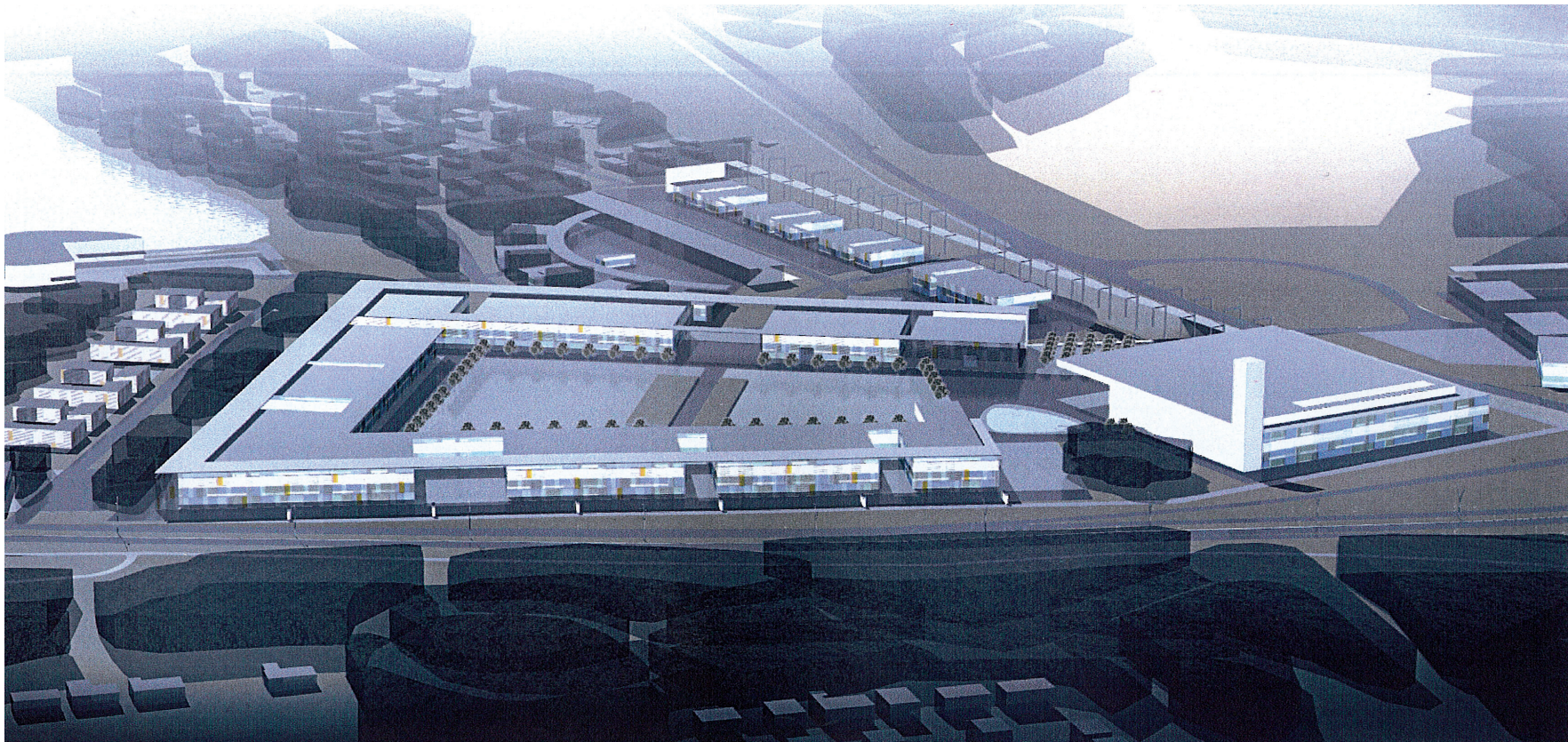
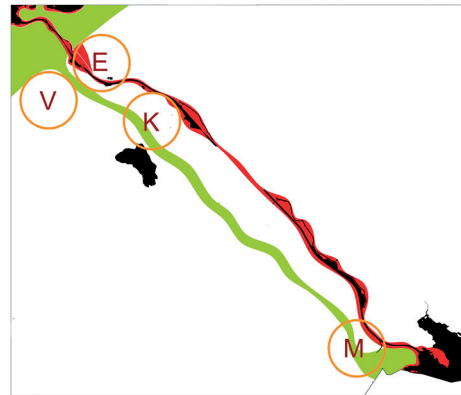
### K - Modernia koneromantiikkaa ja liikettä

#### Mustolan eteläinen yritys- ja logistiikkakeskus

- työpaikka-alueiden laajenemismahdollisuus etelään vt 13:n ja kanavan välillä
- painotus vesi- tai maantieliikennettä hyödyntäville yrityksille
- satamatoimintojen kehittäminen

#### Maantieliikenteen järjestelyt

- Mustolan kohdalle eritasoliittymä
- ylimääräinen odottelukaista raskaalle liikenteelle



Kuva Lappeenrannan kaupungin "Etelä-Karjalan palvelu- ja ostopalvelu- ja ostosalueet" - ideasuunnitelmasta (B&M Arkkitehdit Oy)



## E - Kanavan elegantti toimintakeskus

Kanavaseudun sydän sijaitsee Mälkiän ja Mustolan alueella.

*Kuva teoksesta "Viipuriin ja maailmalle"*



+



=

### Saimaan kanavan matkailupuisto

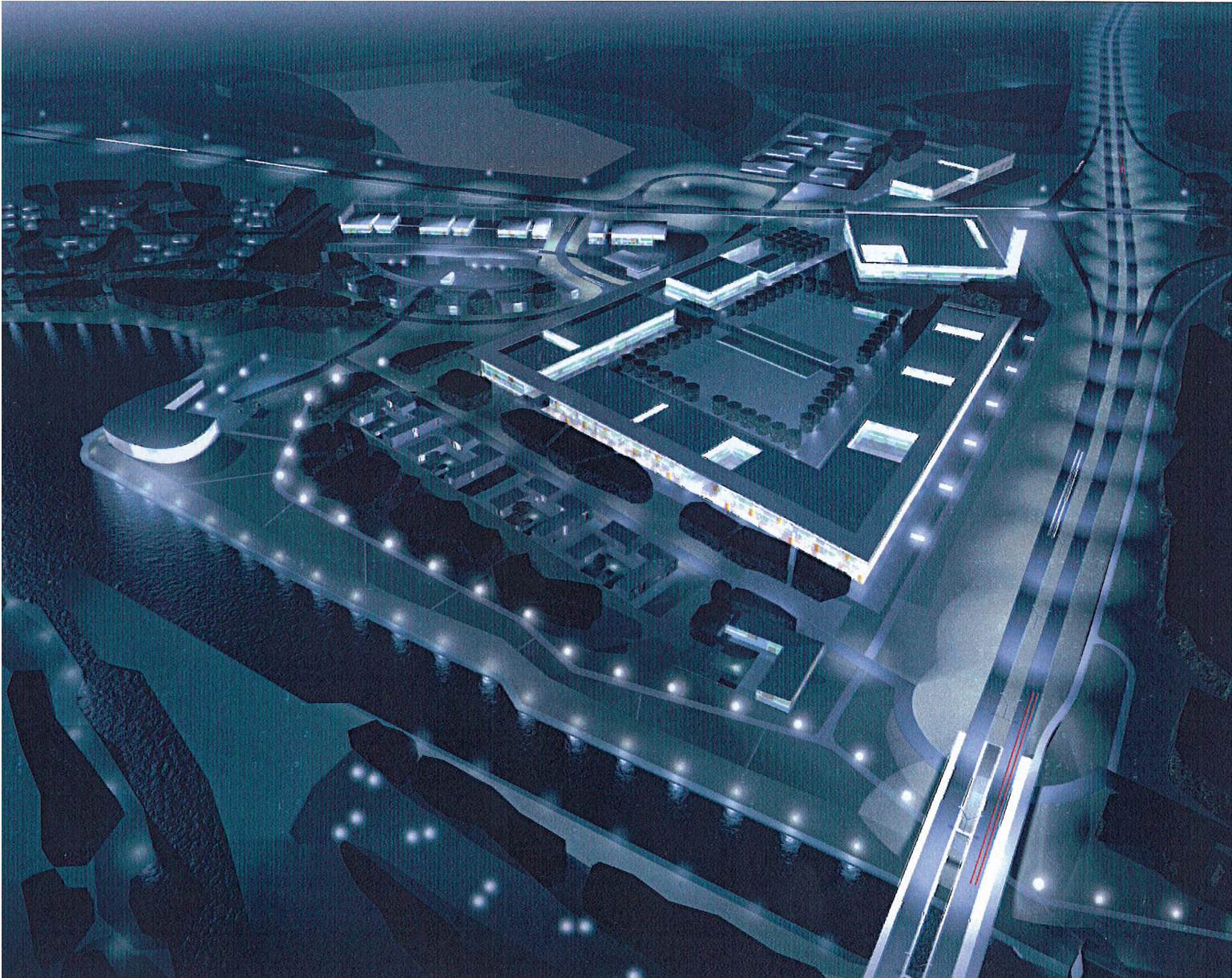
- kanavan rakennettu ympäristö ja kulttuurimaisema säilytetään perinteisiä arvoja kunnioittaen
- uudet modernit toiminnot ja rakenteet sijoitetaan entisten rinnalle
- matkailijoille suunnatut virkistys- ja matkailupalvelut tukeutuvat ensisijaisesti alueen perinteisiin toimintoihin

### Kanavakeskus

- kanavakeskus palvelee ja opastaa sekä matkailijoita että ammattimerenkulkijoita



## V - Valtateiden risteyksen ostosparatiisi



Kuva Lappeenrannan kaupungin "Etelä-Karjalan palvelu- ja ostoparatiisi" - ideasuunnitelmasta (B&M Arkkitehdit Oy)



## M - Matkailijan paratiisi

### Nuijamaan rajakeidas

- portti itään ja länteen
- valtatie 13:n länsipuolella painotus kaupallisissa palveluissa
- valtatie 13:n itäpuolella ja kanavan varrella matkailupalveluita
- opastus kanavaseudun toimintoihin
- rajaportille potentiaalista luoda pari Venäjän puolelle



Kuva Lappeenrannan kaupungin "Etelä-Karjalan palvelu- ja ostosalueet" - ideasuunnitelmasta (B&M Arkkitehdit Oy)



URHO KEKKÖSEN  
PUISTO





## C) Kaavoitus strategisena työkaluna

### 7 Kulttuuriympäristöjen ja elinkeinoelämän yleisiä suunnitteluperiaatteita

#### Kansainvälinen yhteistyö

Paikallisella maankäytöllä saattaa olla laajoja kansainvälisiä vaikutuksia. Ympäristö-, kulttuuri- tai maisema-alueet tai tiettyyn ajanjaksoon liittyvät ilmiöt eivät välttämättä seuraa hallinnollisia rajoja. Kokonaisuuden hallinta luo vakautta suunnitteluun. Siksi on tärkeää, että maankäyttöä voidaan suunnitella myös kansainvälisellä tasolla. Kansainväliset sopimukset ovat sisällöltään erikoistuneita.

Kulttuuriympäristöihin kohdistuu maailmanlaajuisia kansainvälisiä sopimuksia. Sopimuksissa on suojelullinen näkökulma kulttuuriympäristöihin. Tavoitteena yhtenäistää ja tehostaa arvokkaan kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemista on luotu UNESCO:n Maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemista koskeva yleissopimus (SopS 19 / 1987). Se velvoittaa piirissään olevat maan suojelemaan alueensa maailmanperintökohteita.

Kansainvälisen yhteistyön näkökulma on mielenkiintoinen erityisesti Suomessa, joka sijaitsee Euroopan Unionin rajalla siten, että sekä kulttuuri-, ympäristö- ja maisema-alueet ovat ja ovat aina olleet voimakkaan keskinäisen vaikutuksen alaisia. Suomen ja Venäjän välisillä yhteyksillä ja alueiden suhteilla on tärkeä painoarvo nykyisissä Itämeren alueen strategioissa. Kansainvälistä toimintaa Suomessa harjoittavat aktiivisesti esimerkiksi ministeriöt, Museovirasto, Suomen rakennustaiteen seura sekä järjestöt DOCOMOMO ja ICOMOS.

Lähdemateriaali:

- Rakennusperinnön tulevaisuus
- Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista: Tavoitteiden merkitys kansainvälisten sopimusten toimeenpanossa

#### EU-maankäytön ohjaus

EU:n laajuisesti kulttuuriympäristöihin vaikuttavat suojeluun tähtäävät sopimukset ja yleistä maankäyttöä ohjaavat tavoitteet. Suojeluun pyrkiviä sopimuksia on solmittu erikseen eri osa-alueille. Yleistä maankäyttöä ohjaavat tavoitteet käsittelevät yhdyskuntaa suurena kokonaisuutena. Sopijaosapuolia sitoo sopimusten huomioiminen alueiden käyttöä suunnitellessa. Yleiset maankäyttöä ohjaavat tavoitteet ovat lähtökohtana valtiollisten maankäytön strategioiden luomiselle. Paikalliselle tasolle maankäytössä EU-tavoitteet tulevat asteittain ensin VAT:n, sitten eri kaava-asteiden kautta että suoraan EU:n tukemien hankkeitten kautta. EU tukee alueiden käytön periaatteitaan toteuttavia hankkeita. Eri ohjelmissa ja ohjelmakausina sisältöpainotukset vaihtelevat.

EU:n sisäisiä sopimuksia, joilla on suoria vaikutuksia arvokkaisiin kulttuuriympäristöihin ovat: Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelua koskeva yleissopimus (SopS 10/1992) Sopimuksessa määritelty rakennustaiteellinen perintö kattaa kaikki historiallisesti, arkeologisesti, taiteellisesti, tieteellisesti, yhteiskunnallisesti tai teknisesti huomattavan mielenkiintoiset rakennukset ja rakenteet sekä kaupunki ja maaseuturakennusten ryhmät. Eurooppalaisen yleissopimus arkeologisen perinnön suojelusta (SopS 26 / 1995) Arkeologisen perinnön suojelua koskevan sopimus määrittelee arkeologisen perinnön arvon Euroopan maiden yhteisen muistin lähteeksi jätieteellisen tutkimuksen välineeksi ja siksi suojeltavaksi. Euroopan Neuvoston maisemasopimus (Suomi allekirjoittanut 20.10.2000) Euroopan maisemasopimus asettaa velvoitteeksi huomioida maisemalliset tekijät lainsäädännössä ja eri tasojen toimintaohjelmissa, edistää tietoisuutta maisemallisista arvoista, määritellä ja analysoida maisemia ja hyväksyä niille laatutavoitteita sekä hyväksyä maiseman suojeluun, hoitoon ja suunnitteluun tarpeellisia välineitä.

Euroopan laajuiset alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämistä koskevat suuntaviivat on määritelty ESDP-asiakirjassa - European



Spatial Development Perspective. ESDP-asiakirja on laadittu EU:n jäsenvaltioiden yhteistyönä. Se on vaikuttanut maiden välisen yhteistyön lisääntymiseen aluesuunnittelukysymyksissä. ESDP:n periaatteet eivät ole sitovia, mutta luonteeltaan hyväksytyjä aluesuunnittelun periaatteita. EU:n läheisyysperiaate toteutuu aluesuunnittelussakin siten, että lopulliset ratkaisut tehdään valtioiden sisäisten suunnittelukäytäntöjen mukaisesti. Suomi on EU:n jäsenmaana hyväksynyt ESDP:n periaatteet vuonna 1999. ESDP-asiakirjassa korostetaan kulttuuriperinnön ja luonnon merkitystä taloudellisen kehityksen perustana. Siinä painotetaan myös toisiinsa nivoutuvien aluesuunnittelustrategioiden merkitystä, jolloin kulttuurimaisemat ja muut herkäät ympäristöt tulisivat kokonaisvaltaisesti huomioiduksi.

Euroopan kestäväää aluesuunnittelua ja aluekehitystä edistävät periaatteet - Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent, GPSDE, ovat linjauksiltaan samansuuntaiset ESDP-asiakirjan kanssa. GPSDE-asiakirjan Suomi on hyväksynyt Euroopan neuvoston jäsenmaana syyskuussa 2000. Lisäksi Euroopan neuvoston jäsenmaiden aluesuunnitteluministerien konferenssi (CEMAT) on hyväksynyt kestävään aluekehitykseen tähtääviä koko Euroopan laajuisia alue- ja yhdyskuntatavoitteita.

#### *Lähdemateriaali:*

- *Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa*
- *Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista*

## **Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet**

Valtakunnallisen suunnittelujärjestelmän laajimmalla ja yleisimmällä tasolla ovat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Ne perustuvat Maankäyttö- ja rakennuslain 22 §:n. Valtioneuvosto on tehnyt valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista päätöksen 1. kesäkuuta 2000, joka astui voimaan marraskuussa 2001. Niiden tarkoitus on ohjata alueidenkäyttöä siten, että hyvän aluekehityksen edellytykset toteutuvat tasapuolisesti kautta maan. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat parhaillaan tarkastettavana. Maankäyttö- ja rakennuslain lisäksi myös muissa lakikokonaisuuksissa on määrätty kulttuuriympäristöä koskevia lakeja ja asetuksia.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet huomioidaan ensisijaisesti maakuntasuunnittelussa. Sieltä ne maakuntakaavan ohjausvaikutuksen ansiosta välittyvät kohti paikallista tasoa. Valtakunnalliset tavoitteet tulee huomioida myös yleiskaavassa, mikäli se on luonteeltaan strateginen. Tarkemmin valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden sisältö määrittyy eritellyissä tavoitteissa, jotka on määriteltäyerilaisten kokonaisuuksien kannalta:

- Toimiva aluerakenne
- Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
- Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat
- Toimivat yhteysverkot ja energiahuolto
- Helsingin seudun erityiskysymykset
- Luonto- ja kulttuuriympäristöinä aluekokonaisuudet

Kulttuuriympäristöä koskevia tavoitteita on käsitelty omana kokonaisuutenaan, kun elinkeinoelämän tavoitteet sisältyvät puolestaan elinympäristön laatu – kokonaisuuteen.

#### *Toimiva aluerakenne*

Yleistavoitteina toimivaan aluerakenteeseen korostetaan tasapainoista kehittämistä. Elinkeinoelämän kilpailukyky ja kansainvälisen aseman vahvistaminen ovat korostuneita. Toimivan aluerakenteen perusta on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan olemassa oleva rakenne. Kaikkiaan alueiden käytön kehittäminen tapahtuu alueen omien vahvuuksien ja sijainnin pohjalta. Kuten EU:nkin tavoitteissa on tässäkin alueiden välinen yhteistyö ja verkostoituminen tavoiteltava toimintamalli.

#### *Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu*

Tässä sisältökokonaisuudessa korostuu nimensä mukaisesti yhdyskuntarakenteen eheyttäminen. Se perustuu jo olemassa olevien rakenteiden hyödyntämiseen. Ennakoivana suunnitteluna tulisi maakuntatasolla erilaisiin kehitysvolyymeihin perustuen tehdä erilaisia aluekehityssuunnitelmia. Haja-asutusalueita tukevana ratkaisuna nähdään asutuksen sekä matkailu- ja muiden vapaa-ajan toimintojen suuntaaminen tukemaan maaseudun taajamia ja kyläverkostoa.

#### *Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistys ja luonnonvarat*

Kulttuuriympäristöihin liittyvä yleistavoitteen peruslinjaus on selkeä. Tavoitteena on edistää kansallisen kulttuuriympäristön

## Maankäyttö- ja rakennuslain 5 §, ote:

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää:  
3) rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista ja kohdassa 9) elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä.



ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä. Suojelualueverkosto ja arvokkaat maisema-alueet toimivat niin ikään matkailun tukialueina ja virkistyskäytössä. Suojelua vaarantamatta tulee alueidenkäytöllä edistää luonto- ja kulttuurimatkailua. Siihen tähdäten kehitetään moninaiskäytön edellytysten.

Eri asiakokonaisuuksiin jaetut aihepiirit ovat käytännössä vuorovaikutuksessa ja sidoksissa toisiinsa moninaisin suhtein. Näin ollen kulttuuriympäristöjä koskettavat myös muiden aihealueiden tavoitteet. Esimerkiksi rakennetun kulttuuriympäristön kehittämistä tukee toimivan aluerakenteen aihepiirissä määritelty tavoite olemassa olevien rakenteiden mahdollisimman tehokkaasta hyödyntämisestä. Sen katsotaan vaikuttavan suotuisasti aluerakenteen taloudellisuuteen. Valtakunnallista merkittävyyttä voi sisältyä myös aivan yksittäisiin kohteisiinkin silloin, kun neliittyvät ainutlaatuisesti historian kulkuun tai perinteeseen. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoitus on tältä osin turvata kulttuuriperinteen säilyminen.

Kulttuuriympäristöjen suhteen tärkeimpänä tavoitteena hallittu muutos; että tehdään suunnitteluratkaisuja, jotka eivät ole olennaisesti ristiriidassa alueen kulttuuriympäristöarvojen kanssa ja että ratkaisut tukevat ja vahvistavat niiden ominaisluonnetta ja erityispiirteitä. Suunnittelun lähtökohtina pidetään viranomaisten laatimia valtakunnallisia inventointeja. Alueiden käyttö on valtakunnallisesti arvokkailla kohteilla ja alueilla oltava soveliaista niiden historialliseen kehitykseen nähden. Lisäksi erityistavoitteena määritellään lisäksi, että valtakunnallisesti merkittävät maisema- ja kulttuuriperintöalueet ja -kohteet on osoitettava maakuntakaavaan. Myös matkailukohteiden verkottumista ja vapaa-ajan alueita on kehitettävä siten, että ne muodostavat toimivia kokonaisuuksia. Myös matkailualueiden kehitys tähtää eheyttävään yhdyskuntarakenteeseen, joka perustuu olemassa oleviin rakenteisiin.

Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa on huomioitu myös erilaisia yhdyskunnan sisäisiä virtauksia. Väestömäärien ja väestörakenteen muutokset on tuotu esille huomioitavina seikkoina. Tietoteollisuuden ja palvelualojen murros vaikuttavat myös yhdyskuntien sisäiseen rakenteeseen. Uuden suuntaisten virtausten ohjaamisessa katsotaan korostuvan elinkeinoelämän toimintaedellytysten kehittäminen ja asukkaiden tarpeet.



Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa kansainvälinen merkitys määritellään siten, että kyseessä on valtioiden rajat ylittävä alueidenkäytön tai aluerakenteen kysymys. Myös alueidenkäyttöratkaisut, jotka edesauttavat kansainvälisten sopimusten toteuttamista täyttävät kansainvälisen merkityksellisuuden kriteerit. Valtakunnallinen merkitys on puolestaan kokonaisuuksilla, jotka ylittävät maakunnalliset rajat tai ovat koko maan laajuisia. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat ylin taso, jolla valtion sisäinen suunnittelu tulee osaksi kansainvälistä kokonaisuutta. Itämeren alueen yhteistyö on hyvä esimerkki kansainvälisestä verkostoitumisesta. Tätä on edesauttanut Baltian maiden liittyminen Euroopan Unioniin ja Venäjän lisääntynyt osallistuminen kansainvälisiin alueidenkäytön hankkeisiin ja yhteistyöhön. Kansainvälisten yritys- ja alueverkostojen luominen nähdään valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa keinona säilyttää ja kehittää asemaa kiristyneessä talouselämän kilpailussa.

### Lähdemateriaali:

- *Esimerkkejä ja kokemuksia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden soveltamisesta kaavoituksessa*
- *Maankäyttö- ja rakennuslaki perusteluineen*
- *Rakennusperintöstrategia*
- *Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen huomioon ottamisesta kaavoituksessa ja lupamenettelyssä*
- *Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden soveltaminen kaavoituksessa*
- *Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista*



## 8 Suunnittelustrategiat maakuntatasolla

### Maakuntakaavoituksen yleisiä periaatteita

Maakunnan suunnittelua ohjataan maakuntastrategialla, maakuntaohjelmalla ja maakuntakaavalla. Aluekehitystehtävistä vastaa maakunnan liitto maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesta maakuntakaavoituksesta ja alueiden kehittämisestä annetun lain (1135/1993) mukaisesti. Maakuntakaavan laatii maakunnan liitto. MRL 17 §:n mukaan ympäristöministeriö edistää, ohjaa ja valvoo maakuntakaavoitusta. Se myös MRL 31 §:n mukaan vahvistaa maakuntakaavat.

Maakuntakaava korvaa seutukaavan. Maakuntakaavalla on seutukaavaan verrattuna erilainen ohjaava vaikutus. Maakuntakaavassa määritellään seudullisten alueidenkäyttötavoitteiden perusratkaisut. Se on oikeudellisesti sitova. Näin on seutukaavakin. Erona on se, että maakuntakaavan alaisen kuntakaavoituksen tulee edistää maakuntakaavan ratkaisuja, kun taas kuntakaavoitus ei saanut olla seutukaavan vastainen.

Maakuntakaavoituksen piiriin kuuluvat kulttuuriympäristöt, joilla on joko valtakunnallisesti, maakunnallisesti, seudullisesti tai ylikunnallisesti merkittäviä arvoja. Tavoitteena on näiden arvojen säilyttäminen. Elinkeinoelämän hankkeet ovat maakunnallisesti merkittäviä jos niillä on esimerkiksi vähintään seudullisia vaikutuksia ympäristöön tai niiden sijainti on maakunnallisesti erityistä huomiota vaativa.

Maakuntakaava on oikeusvaikutteinen, kunnes kaava-alueella on hyväksytty tarkempi oikeusvaikutteinen kaava. Maakuntakaavan merkinnät ovat oikeusvaikutuksiltaan eri painoisia. Suojelualuevarausten oikeusvaikutus on voimakas. Aluerajaukset maakuntakaavassa ovat yleispiirteisiä. Tarkkoja rajauksia vaativien kohdemerkintöjen aluerajaukset on usein määritelty tarkemmin jossain toisessa yhteydessä. Tämä pätee esimerkiksi muinaisjäännöksiin.

Maakuntakaavaselostuksen sisältö on säädetty MRA 10 §:ssä. Kaavaselostusta ei vahvisteta, joten sillä ei ole suoraa oikeusvaikutusta. Selostus kuitenkin

tarkentaa karttaa, sen merkintöjä ja määräyksiä, ja on sen vuoksi olennaisessa osassa kaavaa tulkittaessa.

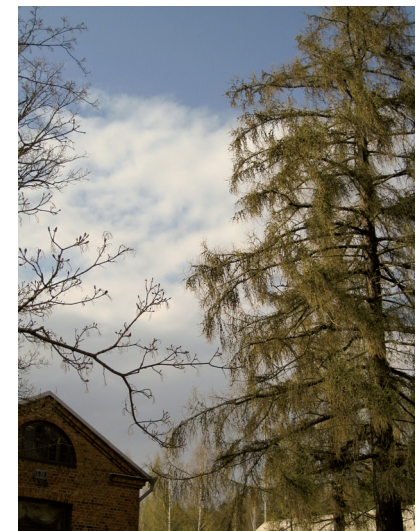
Maakunnalliset tai seudulliset maankäyttötarpeet tai hankkeet on osoitettava jo maakuntakaavassa. Mikäli näin ei tehdä, ei kaikissa tapauksissa ole mahdollista osoittaa poikkeavaa ratkaisua kunnallisella tasolla. Maakuntakaavan oikeusvaikutukset vaikuttavat maankäytön suunnitteluun eri kaavatasoilla. Sillä on myös suora vaikutus rakentamiseen kohteissa tai alueilla, joihin kohdistuu MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus tai suojelumääräysten mukainen maankäyttöä ohjaava vaikutus. MRL 33 §:n rakentamisrajoitus on ehdollinen. Tällainen rajoitus voi kohdistua esimerkiksi virkistys- tai suojelualueisiin, liikenneverkostoon tai kaupan suuryksiköiden sijoittamiseen. Kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämisen kannalta arvokkaiden rakennuskohteiden ja -alueiden suojelu on määritelty rakennussuojelulain (60/1985) nojalla. MRL:n määrittelemä rakennusrajoitus kohdistuu alueisiin, jotka on esimerkiksi varattu virkistys- tai suojelualueisiin.

#### Lähdemateriaali:

- *Esimerkkejä ja kokemuksia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden soveltamisesta kaavoituksessa*
- *Kauppa maakuntakaavoituksessa*
- *Osallistuminen ja vaikutusten arviointi maakuntakaavoituksessa*
- *Maakuntakaavan oikeusvaikutukset*
- *Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa*
- *Maankäyttö- ja rakennuslaki perusteluineen*
- *Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden soveltaminen kaavoituksessa*

### Vaikutusten arviointi

Suunnitelmissa arvioidaan sitä, miten tavoitteiden toteutumisen toteutuminen vaikuttaa ympäristöön. Jos suunnitteluun liittyy kulttuuriympäristöllisten ja elinkeinoelämän arvojen yhdistämistä on selvítettävä esimerkiksi minkälaista elinkeinotoimintaa ja minkä laajuista käyttöä ympäristö kestää. Suunnitteluratkaisuja tarkasteltaessa on myös selvítettävä miten ne toteuttavat valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita. Mikäli eri tavoitteiden toteutumisen suhteen on keskinäisiä ristiriitoja on tiettyjen tavoitteiden painottaminen perusteltava.



**Maanrakennus- ja rakennuslain 28 §, 1 momentti:**

Maakuntakaavassa on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään. Kaavaa laatiessa on kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Kaava on mahdollisuuksien mukaan yhteen sovitettava maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa.

**3 momentti:**

Kaavaa laatiessa on kiinnitettävä erityistä huomiota:

- 1) maakunnan tarkoituksenmukaiseen aluerakenteeseen
- 2) alueiden käytön ekologiseen kestävyys
- 3) ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin
- 4) vesi- ja maa-ainesvarojen kestäväan käyttöön
- 5) maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin
- 6) maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen sekä virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys.

Vaikutuksien arvioinnin tarveripaisu suunnittelunkohdentumisesta. Valtakunnallisessa maankäytössä taloudelliset ja sosiaaliset näkökulmat korostuvat. Ympäristövaikutusten arviointi on tärkeää kaikilla suunnittelun tasoilla; myös hankkeissa, joissa sitä ei lain mukaan edellytetä. Tavallisesti arvioidaan esimerkiksi:

- liikenne
- ekologinen kestävyys
- maisema
- kulttuuriympäristö
- talous
- alueellinen kilpailukyky
- luonnonvarat
- turvallisuus
- terveellisyys

Seudulliseen vetovoimaan pohjautuvissa hankkeissa sopivia arvioitavia vaikutuksia ovat myös:

- ympäristömielikuva
- identiteetti
- imago
- sosiaaliset vaikutukset.
- psykologiset vaikutukset

Maakunnallisilla hankkeilla on monisyisiä vaikutuksia alueen talouteen. Erilaiset hankkeet aiheuttavat sekä välittömiä että välillisiä tuloja ja menoja. Välittömät tulot syntyvät yleensä veroista, vuokra- tai myyntituloista sekä erilaisista infrastruktuuriin liittyvistä käyttökorvauksista. Välittömät menot puolestaan suunnitteluun ja hankkeen valvontaan liittyvistä kuluista, infrastruktuurin rakentamisesta sekä maan ym. hankintamenoista. Välillisiä tuloja ovat työpaikkojen tuomat positiiviset talousvaikutukset. Välittömiä menoja puolestaan saattaa aiheuttaa elinkeinoelämän painopisteen siirtyminen pois alueelta, työpaikkojen vähentymisestä johtuvat negatiiviset vaikutukset ja vuokratulojen väheneminen.

Maakunnallisilla hankkeilla on taloudellisia vaikutuksia moniin eri tahoihin, näistä esimerkkeinä valtio, kunnallistalous, asukkaat, elinkeinoharjoittajat sekä työntekijät. Hankkeen eri vaiheissa vaikuttavat eri seikat. Esimerkiksi erilaisissa kaupan hankkeissa saattaa vaikutustahoja olla paljon. Hankkeet vaikuttavat kuluttajiin, yrittäjiin, logistisiin ratkaisuihin ja ympäristöolosuhteisiin. Suurempien keskittymät vaikuttavat suoraan työllisyyteen ja lisäksi esimerkiksi rakentajiin, tavarantoimittajiin,

teollisuuteen ja kiinteistösjoittajiin. Vaikutukset eri asioihin ovat eri laajuisia: esimerkiksi työssäkäyntialue, työvoiman saatavuus, saavutettavuus tai pintavesien valuma-alue.

Kaikkien osa-alueiden VAT-tavoitteiden määrittelyä ovat tukeneet niiden pohjana olleet vaikutusten arvioinnit. Ympäristövaikutusten lisäksi on arvioitu sosiaaliset, taloudelliset ym. vaikutukset. Useiden tavoitteiden arvioitiin edistävän taloudellista kasvua, elinkeinojen kehittämisedellytyksiä ja työllisyyttä. Näin oli erityisesti tavoitteiden suhteen, jotka edistävät kaupunki- ja muiden taajamakeskustojen kehittämistä, keskusten verkottumista ja kehittämisvyöhykkeiden muodostamista, alueiden varaamista elinkeinoelämän tarpeisiin sekä yhteysverkostojen kehittämistä. Paikallisten erityispiirteiden korostaminen sekä hyvän ympäristön ja siihen liittyvien virkistysmahdollisuuksien tukemisen katsotaan lisäävän alueiden vetovoimaisuutta niin asukkaiden kuin yritystenkin keskuudessa. Erityisesti maaseudulla on kiinnitettävä huomiota kulttuuriympäristöjen säilymiseen muuttuneen elinkeinorakenteen vuoksi.

*Lähdemateriaali:*

- *Kaupan suuryrityksien vaikutusten selvittäminen ja arviointi*
- *Kauppa maakuntakaavoituksessa*
- *Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa*
- *Maankäyttö- ja rakennuslaki perusteluineen*
- *Osallistuminen ja vaikutusten arviointi maakuntakaavoituksessa*





## Strategiat maakuntakaavassa

Keskeinen työkalu on maakuntasuunnitelma, joka on koko maakunnan kehitystä pitkällä tähtäyksellä ohjaamaan laadittu strateginen suunnitelma. Maakuntasuunnitelman aikatahtäys on 20 – 30 vuotta. Sen tavoitteita toteuttavia kehittämistoimia käydään läpi maakuntaohjelmassa, joka toimii 3 – 5 vuoden aikatahtäyksellä, usein aika mitoitetaan valtuustokaudelle. Maakuntasuunnitelma on lähtökohta myös maakuntakaavoitukselle. Maakuntakaavoituksessa huolehditaan, että maakunnan erilaiset verkostot ja yhdyskuntarakenteeseen liittyvät kehittämis- ja sijoittamisperiaatteet tulevat huomioituksi. Maakuntakaavassa sovitetaan yhteen myös eri kuntien väliset tarpeet. Vaikka edellä mainituista vain maakuntakaava on oikeusvaikutteinen, on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otettava huomioon myös maakuntasuunnitelmassa. Laki alueiden kehittämisestä (1135/1993) määrittelee maakuntasuunnitelmien, -kaavojen ja -ohjelmien valmistelun maakuntaliittojen tehtäväksi.

Maankunnan kehitystarpeet riippuvat alueellisesta tilanteesta. Suunnittelutarpeita on alueilla, joihin kohdistuu muutoksia, joko sinne tai sieltä poispäin tapahtuvana liikkeenä. Maakuntasuunnitelma tarkastetaan ja laaditaan yleisimmin kerran valtuustokaudella, joten sen avulla on mahdollista reagoida alueella tapahtuviin muutoksiin. Mikäli olennaisia muutoksia ilmenee, pitäisi sen vaikuttaa myös maakuntakaavan mahdolliseen tarkastamiseen.

Maakuntasuunnitelmassa esitetään maakunnan kilpailukykyä tukeva ja elinolosuhteita kehittävä strategia. Sen lisäksi maakuntasuunnittelussa huomioitavina näkökohtina ovat arvokkaat kulttuurimaisemat ja rakennetun kulttuuriympäristön alueet sekä kohteet. Arvokkaihin kulttuuriympäristöihin vaikuttavat useammat lait; maankäyttö- ja rakennuslaki, rakennussuojelulaki ja muinaismuistolaki. Ympäristöministeriö on maisemanhoitoon liittyvässä mietinnössään 1 (66/1992) määritellyt, että alueiden suunnittelussa tulee pyrkimyksenä olla Suomen eri maisemamaakuntien ja -seutujen erityispiirteiden säilyminen.

### Lähdemateriaali:

- *Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa*
- *Maankäyttö- ja rakennuslaki perusteluineen*

## Kilpailukyky ja kulttuuriympäristöt seutustrategioissa

Maakunnan	suunnittelussa	alueellinen
kilpailukyky	on	keskeisellä sijalla.
Kulttuuriympäristöjen	huomioinnilla	kilpailukykyä
vahvistavana tekijänä	voi olla merkittävä rooli.	
Strategisella		
suunnitelmalla	taataan	seudullisen tasapainon
säilyminen.	Tämä on tarpeen erityisesti	mittavia hankkeita
harkitessa	ja erityisesti vaikutuksille	herkillä seuduilla.

Paikalliset ja seudulliset ominaispiirteet voidaan nostaa vahvuustekijöiksi ja vetovoimaiseksi seudulliseksi identiteetiksi, joka tuo näkyvyyttä kansainvälisessä kilpailussa. Kulttuuriympäristöjen välittömään vaikutuspiiriin sopivat tietyntyyppiset elinkeinoelämän muodot. Matkailu ja virkistys voivat olla kulttuuriperintöjen luonteelle ja kestokyvylle sopivia elinkeinoja. Niitä voidaan käyttää myös valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan tukemaan kyläverkostoja ja haja-asutusalueiden taajamia. Tällöin matkailutoimintojen verkostoiminen palvelukokonaisuuksiksi voi olla ratkaisu ympäristön kestävä kehityksen turvaamiseksi. 'Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa' oppaassa esitetään matkailun tukialueiden luomista olemassa olevia matkailun rakenteita hyödyntäen.

Alueellisen kilpailukyvyn merkitys on kirjattu myös valtakunnallisiin alueiden käyttötavoitteisiin. Maakuntakaavassa kilpailukyvyn huomioiminen tapahtuu esimerkiksi elinkeinoelämän vaatimien alueidenkäyttötarpeiden huomioimisena ja toimintaympäristöjen kehittämisenä. Maankäyttövarausten lisäksi tämä tarkoittaa myös tarvittavan infrastruktuurin järjestämistä. Työvoiman saatavuuteen voidaan vaikuttaa vetovoimaisilla asuin- ja vapaa-ajan ympäristöillä. Kilpailukyvyn positiivisesti vaikuttavat tekijät suunnitellaan siten, että niiden toteuttamisella varmistetaan myös muiden ympäristöön kohdistuvien tavoitteiden toteutuminen. Elinkeinoelämän tukemisessa tärkeä tekijä on saavutettavuus ja siihen liittyvät järjestelyt.

### Lähdemateriaali:

- *Kaupun suuryksiköiden vaikutusten selvittäminen ja arviointi*
- *Kauppa maakuntakaavoituksessa*
- *Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa*
- *Maankäyttö- ja rakennuslaki perusteluineen*



## Kaavamerkinnot ja -määräykset

Maakuntakaavassa voidaan nähdä kahden luonteisia alueisiin kohdistuvia sisältöjä. Ensimmäisessä otetaan kantaa alueen tai kohteen muuttuvuuden luonteeseen: onko se muuttuva vai säilyvä. Toinen puolestaan on aktiivisesti ohjaava: se osoittaa suunnan, johon aluetta tai kohdetta tulisi kehittää. Maakuntakaavassa voidaan eri merkintöjen ja määräysten toteutuminen sitoa yhdyskuntarakenteen kehittämiseen. Tietyille alueelle voi kohdistua useita erilaisia merkintöjä ja määräyksiä. Tällöin ne ovat kaikki voimassa.

Kehittämisperiaatemerkinnät voivat olla viiva- tai kohdemerkintöjä. Mikäli niitä ympäröi joku muu aluemarkinta, tulkitaan ympäröivän merkinnän olevan voimassa myös tällä rajatulla alueella. Maakuntakaavan kehittämisperiaatteet liittyvät usein toteutettavaan suunnitteluun. Kehittämisperiaatemerkintä voi sisältää rakentamisrajoituksen tai rakentamismääräyksen, joka edistää kehittämisperiaatteen toteutumista. Kehittämisperiaatteelle on osoitettava sen ensisijainen vaikutusalue, jonka luonne on tällöin suuntaa antava. Merkintätapaa voidaan lainata soveltaen erilaisista tarkoituksista. Sitä voidaan yleistää tai täsmentää tarpeen mukaan. Kehittämisperiaatteita käytetään päällekkäin muiden merkintöjen kanssa, jolloin tietyille alueelle voi kohdistua useita eri maankäyttötarpeita ja -varauksia.



Maankäyttö- ja rakennuslain 30 §: Maakuntakaavassa voidaan antaa määräyksiä, joita kaavan tarkoitus ja sen sisällölle asetettavat vaatimukset huomioon ottaen tarvitaan maakuntakaava-alueita suunniteltaessa tai rakennettaessa. (maakuntakaavamääräykset)

Jos jotakin aluetta on maiseman, luonnonympäristön, rakennetun ympäristön, kulttuurihistoriallisten arvojen tai muiden erityisten ympäristöarvojen vuoksi suojeltava, maakuntakaavassa voidaan antaa sitä koskevia tarpeellisia määräyksiä (suojelumääräykset).

Kehittämisen kohdealue voi suuntautua kaupunkikehittämiseen, maaseudun kehittämiseen, matkailun vetovoima-alueen tai matkailun ja virkistykseen kohdealueen kehittämiseen. Erilaisia kehitystarpeiden laajenemissuuntia voidaan osoittaa nuolin ja kulkuväylä- tai viheryhteystarpeita nuolipäisin katkoviivoin. Kehittämisperiaatemerkinnöille tulee antaa määräys, josta periaatteen reunaehdot käyvät ilmi. Tässä maakuntakaavasunnitteluesimerkissä on jalostettu kehittämisen alueita luomalla yhdistelmämerkintöjä.

Osa-alueiden erityisominaisuuksia voidaan osoittaa erilaisilla rasteri- tai osa-aluemerkinnöillä. Ne on huomioitava yksityiskohtaisemmalla suunnittelutasolla. Tällaisia erityisominaisuuksia ovat esimerkiksi erityyppiset arvokkaat alueet. Erityisominaisuuksia ovat myös reunaehdot asettavat ominaisuudet, kuten melu- tai suojavyöhykkeet. Osa-alueiden erityisominaisuuksien tarkemmat rajaukset tulevat usein ilmi kyseessä olevaan asiaan liittyvässä selvityksessä. Ne voivat

myös osoittaa jonkun tietyn lain toteuttamista edellyttävän alueen. Osa-alueiden erityisominaisuuksia käytetään päällekkäin muiden merkintöjen kanssa, jolloin tietyille alueelle voi kohdistua useita eri maankäyttötarpeita ja -varauksia.

Kulttuuriympäristöihin tyypillisesti liitetään suunnittelu- ja suojelumääräyksiä. Rakentamisrajoitteisilla alueilla voidaan antaa myös rakentamismääräyksiä. Suojelumääräyksiä voidaan käyttää yhdessä niin kehittämisperiaatteiden kuin osa-alueiden erityisominaisuuksia osoittavien aluemarkintöjenkin kanssa. Suojelumääräykset eivät ole ehdollisia, mutta niiden vaikutusta voidaan tarvittaessa lieventää lisämääräyksillä. Aluerajauksia voidaan täsmentää MRL 30.2 §:n mukaisesti. Erityisesti taajamien ulkopuolisilla alueilla suojelumääräyksillä on tärkeä merkitys.

Maakuntakaavassa on karkeasti kolmenlaista eri tapaa huomioida kulttuuriympäristöjä:

- 1) Alueiden käytön yleinen ohjaus
- 2) Alueiden käyttöä koskevat reunaehdot ja rajoitukset
- 3) Suojelu

Kulttuuriympäristöjen yhdistämistä muihin osa-alueisiin osoitetaan päällekkäismerkinnöillä.

Eri merkintöjen käyttö vaihtelee eri maakunnissa. Esimerkkinä tästä on suurten kaupan keskittymien osoittaminen. Esimerkiksi Itä-Uudenmaan maakuntakaavassa palvelujen alueen merkinnällä (P,p) osoitetaan taajamien ulkopuolelle varatut maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät julkisten palvelujen ja hallinnon ja kaupan palvelujen alueet ja kohteet. Kaupan pinta-alan tulee tällöin olla alle 2 000 k-m<sup>2</sup>. Vähittäiskaupan suuryksikön merkinnällä (KM, km) osoitetaan Itä-Uudellamaalla keskustojen ulkopuolella sijaitsevaa vähittäiskaupan suuryksikköä. Kymenlaakson maakuntakaavassa puolestaan on määritetty, että työpaikka-alueille (TP) voidaan sijoittaa paljon tilaa vaativaa erikoistavaran kauppaa.

Lähdemateriaali:

- Kauppa maakuntakaavoituksessa
- Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa
- Maankäyttö- ja rakennuslaki perusteluineen
- Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen huomioon ottamisesta kaavoituksessa ja lupamenettelyssä



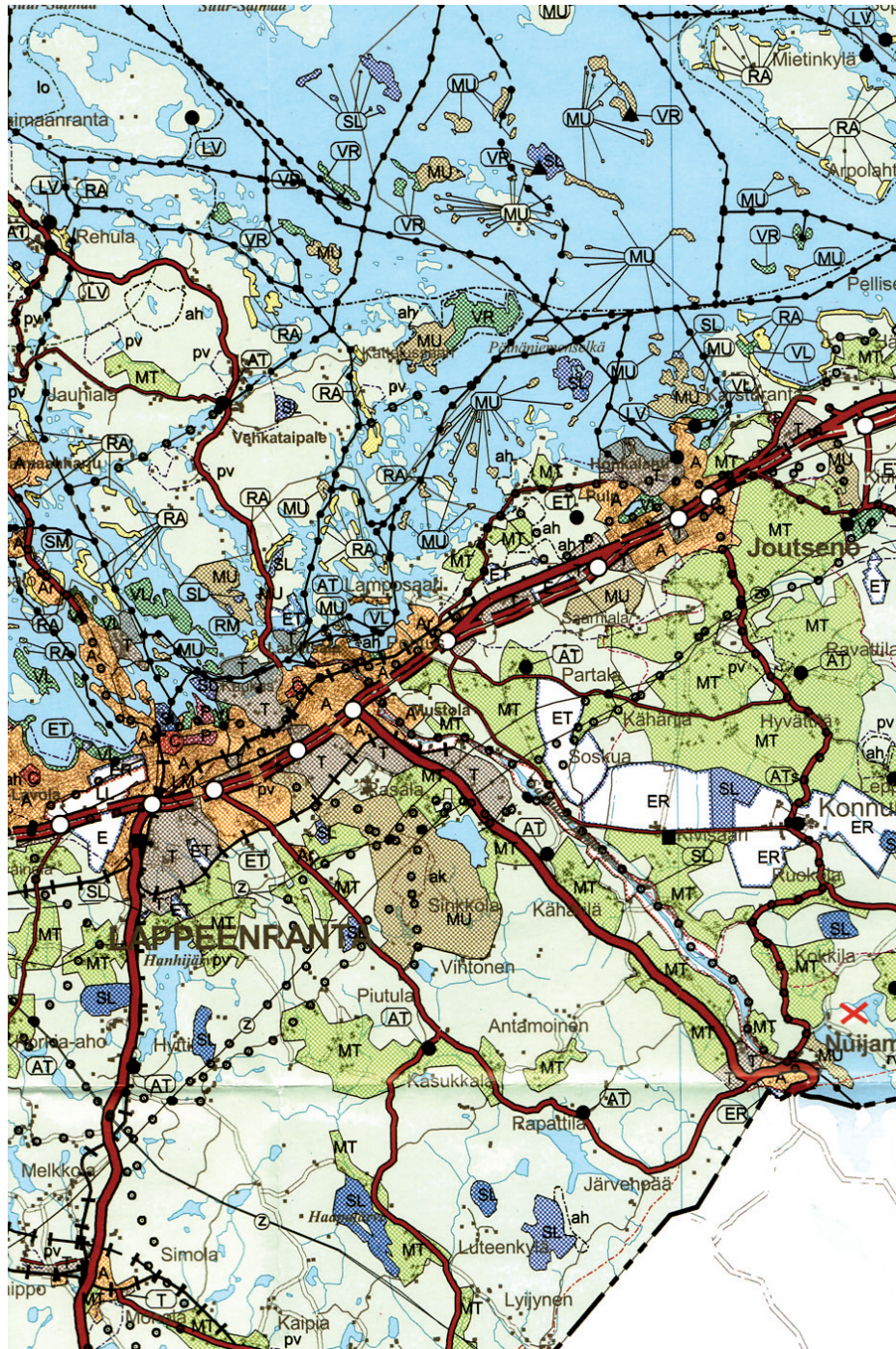
## 9 Kaavoitustilanne suunnittelualueella

### Seutukaava

Etelä-Karjalassa on tällä hetkellä voimassa seutukaava siihen asti, kun maakuntakaava hyväksytään. 4. seutukaava on vahvistettu 14. maaliskuuta 2001 ja se perustuu seutusuunnitelmiin 1988-2010 ja 1992-2010. Seutukaavassa painotetaan alueiden kehittämistä niiden omia voimavaroja ja sijaintia hyödyntäen. Maakuntapoliittisen ohjelman mukaisesti alueellisissa verkostoissa hyödynnetään kansainvälistymistä ja sijaintietua. Liikenteen kehittämisellä on tärkeä painoarvo. Liikenneväylien parannustarpeet kohdistuvat valtatie 6:lle, valtatie 13:lle sekä lentoaseman järjestelyihin. Painotettavia kehityskohteina on vesiliikenne ja Venäjälle suuntautuva liikenne. Kulttuuriympäristökysymykset ovat seutukaavassa painottuneet yksinomaan rakennussuojelukysymyksiin.

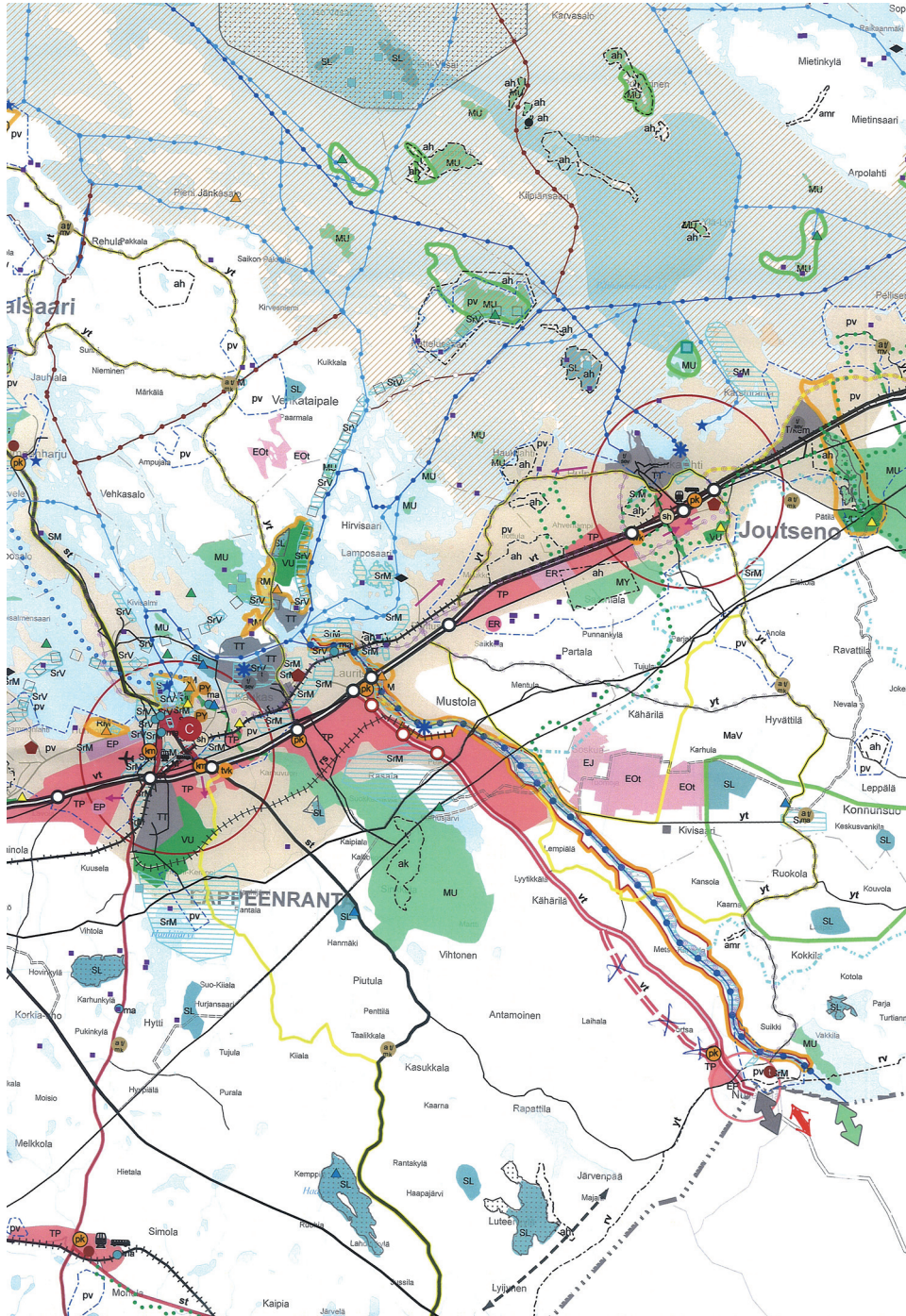
Saimaan rantaa seuraava vyöhyke, joka ulottuu Soskuan tienoilta, ja Nuijamaan alue ovat taajamien lähialueita, joilla virkistys- ja matkailualueiden kehittämistä suositetaan, mutta yksittäistä lomarakentamista rajoitetaan. Kanava on osoitettu vähintään 4.2 m syväväyläksi, jonka vapaa korkeus on vähintään 24 m. Valtatie 13 esitetään kantatienä. YM toteaa, että tulevassa maakuntakaavoituksessa on otettava huomioon vt 13:n linjauksen muuttuminen ja rajanylityspaikan uudet suunnitelmat. Huomioitavaksi mainitaan rajanylityspaikan yhteydessä kasvava palvelujen ja toimintojen tarve.

Kanavan alue on merkitty vesiliikennealueeksi. Kanavan viertä kulkee virkistysreitti; Saimaan pyöräilyreitti. Sitä sivuaa pohjoisrannalle osoitettu moottorikelkkailun runkoreitti. Ranta-alueet Lauritsalan ja Nuijamaan päissä ovat taajamatoimintojen alueita. Muutoin rannoilla vuorottelevat lähinnä maa- ja metsätalousalueet maa- ja metsätalousvaltaisten alueiden kanssa. Mustolan kohdalle on osoitettu teollisuusalue, kuten myös Nuijamaan viereen. Mustolan teollisuusalueen tavoitteena ovat terminaaliin liittyvien tuotanto- ja palvelutoimintojen tehostaminen. Nuijamaan teollisuusalue on osoitettu, jotta se mahdollistaisi rajanylityspaikkaan liittyvien tuotannon ja palveluiden kehittämisen. Palvelujen tai matkailupalvelujen alueita ei esimerkkialueella ole seutukaavassa osoitettu.



Lähde: Etelä-Karjalan liitto





Alustava versio syksyllä 2008 maakuntakaavan luonnoksesta: Etelä-Karjalan liitto

## Maakuntakaavaluonnos

Etelä-Karjalaan on alettu laatia maakuntakaavaa. Sen lokakuussa 2007 asetetuissa tavoitteissa on erityisesti huomioitavien maakunnan piirteiden joukossa raja, rajanylityspaikat, rajaliikenne ja maankäyttö Venäjän puolella. Näiden kehittämisen edistäminen maankäytössä yhdessä muiden maakunnan kehitettävien tavoitteiden kanssa ovat pohjana maakuntakaavaluonnoksen laatimiselle. Maakuntakaavan vaikutusten arvioinnissa on todettu, että Etelä-Karjalan elinolosuhteille on erityisen merkityksellistä parantaa liikenneväyliä ja niiden avulla harjoitettavia elinkeinoja. Runkoverkkojen parantamisen katsotaan myös tasoittavan alueellisia eroja maakunnassa verkostovaikutusten vuoksi.

Maakuntasuunnitelmasta 2030 johdetut tavoitteet ovat ohjanneet Etelä-Karjalan maakuntakaavaluonnoksen laatimista. Tämän diplomityön esimerkkialueelle kohdistuvat erityisesti seuraavat tavoitteet:

- monipuoliset ja vahvat elinkeinot, kehittyvä elinkeinotoiminta
- toimivat liikenneyhteydet kaikkiin suuntiin
- Venäjän raja-alueen mahdollisuudet ja logistinen asema
- laadukkaat kulttuuripalvelut
- hyvät virkistys- ja harrastusmahdollisuudet
- Saimaan ja muiden vesistöjen hyödyntäminen
- vetovoimaiset matkailun alueet
- monimuotoinen luonto ja arvokkaat kulttuurialueet

Kaavassa tavoitteet on esimerkkialueella osoitettu seuraavasti:

- Valtatie 6:n seutu on väljästi Imatra - Lappeenranta väliltä osoitettu kasvukeskusalueen laatuikäytäväksi. Sen kehittymistä keskeisenä työssäkäyntialueena kehitetään
- Simpeleen seuduilta aina valtatie 6:n päähän, sekä siitä haarautuen koko valtatie 13:n osuudelta ja lisäksi kohti rajaa haarautuen Vainikkalan, Nuijamaan sekä Imatran kohdalla on väljästi osoitettu alue maakunnan kehityskäytäväksi.
- Valtatie 6 on osoitettu kaksiajorataiseksi valtatieksi
- Valtatie 13 Lappeenrannan ja Nuijamaan välillä on osoitettu uudeksi kaksiajorataiseksi valtatieksi
- TP-merkinnällä on työpaikka-alueiksi osoitettu alue Nuijamaan rajanylityspaikan yhteydessä sekä heti valtatie 6:n eteläpuolinen alue että Kanavan ja valtatie



- 13:n välinen alue Valtatie 6:lta Lempiälän tienoille asti pk-merkinnöin on osoitettu kehitettäväksi palveluiden alueeksi valtatie 6:n ja 13:n risteysalue sekä alue Nuijamaan raja-aseman vieressä
- Kanavanseutu on kauttaaltaan osoitettu kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeäksi alueeksi
- Maisemaltaan vaalimisen kannalta tärkeitä SrM-alueita on esimerkkialueen lähellä osoitettu Rasalan pelloille sekä Konnunsuon valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen keskelle
- Kanavaa pitkin kulkee laivojen syväväylä
- Kanava on osoitettu vesiliikennealueeksi
- Mustolassa on satama
- Kanava on osoitettu matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueeksi
- Kanavan pohjoisrannalle on osoitettu virkistysreitti
- Matkailutie pohjoisesta, Joutsenosta, kiertää lenkin kanavan eteläpuolelta
- Rajalla on rajanylitysalueiden kehittämistarve
- Maakunnan kehityskäytävä jatkuu rajan yli
- Matkailun kehittämisväylä jatkuu rajan yli

Maakuntakaavassa ja seutukaavassa on samansuuntaisia piirteitä: molemmissa todetaan rajasijainnin hyödyntämisen ja liikenneyhteyksien parantamisen tärkeys maakunnalle. Olennaisena muutoksena seutukaavaan nähden on maakuntakaavassa korostunut kehittämisen suuntien osoittaminen. Seutukaava on enemmän toteava ja tukeutuu eri lailla tämän hetkiseen tilanteeseen. Se osoittaa tulevaisuuden suuntia esimerkkialueella erittäin varovaisesti. Maakuntakaava on luonteeltaan enemmän strateginen ja se opastaa joustaviin mahdollisuuksiin strategioiden toteuttamisessa.

## Yleiskaava

”Alueella voimassa olevan Keskustaajaman yleiskaavan on kaupunginvaltuusto hyväksynyt 25.10.1999. Kanava ja valtaosa ranta-alueista on varattu vesiliikenteen alueiksi (LV). Määräyksen mukaan: Alue varataan satama- ja laituri-alueiksi sekä satamatoimintaan välittömästi liittyvien huoltotilojen, varastojen ja terminaalien alueeksi, kanavaliikenteelle sekä puutavaran pudotus- ja varastoalueiksi. Kanavan itäpuolella Valtatie 6:sta etelään sekä kanavan länsipuolella Merenkulkulaitoksen

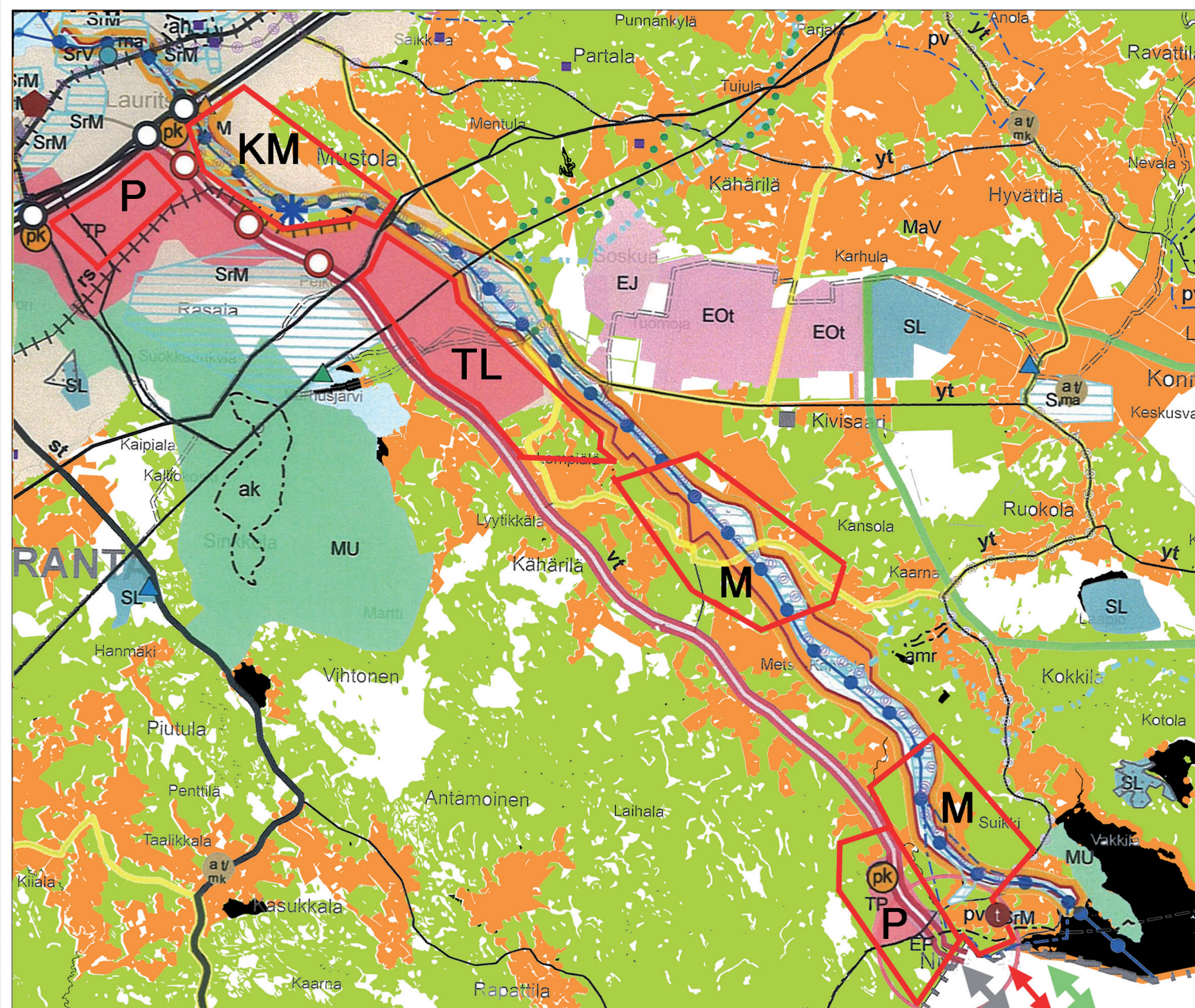
konttorista etelään on virkistysalue (V), joka on varattu yleiseen virkistystoimintaan, liikuntapalveluille ja ulkoilukäyttöön. Kanavamuseo sekä kanavakonttori on osoitettu julkisten palvelujen ja hallinnon alueeksi (PY). Kanavan länsipuolella Valtatiestä etelään on osoitettu yksityisten palvelujen ja hallinnon alue (PK), joka on varattu yhteisöjen ja liikelaitosten hallinto-, palvelu-, koulutus ja virkistyspalveluille. Suunnittelualue rajautuu pientalo- sekä kerrostaloalueisiin sekä palvelujen- ja tuotannon alueisiin (TP). Valtatie 6 on osoitettu tieliikenteen alueeksi (LM).

Läntisen ja Itäisen Kanavatien välinen alue on merkitty kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi ympäristöksi. Vanhan rakennuslain 135 §:ään perustuvat seuraavat määräykset: 1. Rakentamisen on tyyliltään ja sijainniltaan sopeuduttava ympäristöön. 2. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset ja rakenteet on säilytettävä. 3. Maisemallisesti merkittävät puut ja istutukset on säilytettävä. Suositus: Pellot on hoidettava viljeltyinä tai niittyinä. Kanavan rannoille on osoitettu pääulkoilureitti” (Saimaan kanavan matkailuopisto: raportti)

## Asemakaavat

”Alueella on useita voimassaolevia asemakaavoja. Mustolanlammen länsi- ja eteläpuolella ei ole voimassa olevaa asemakaavaa. Valtaosa kanavan itäpuolesta on puistoalueita (P) ja (VP), länsipuolella lähivirkistysalueet (VL) ja puistoalueet (P), muodostavat laajoja alueita. Näiden lomassa on pientaloalueita (AO), rivitaloalueita (AR) sekä asuinkerrostalojen alueita (AK). Kanavamuseon alue on museorakennusten korttelialuetta (YM), joka on varustettu lisämerkinnällä s-8 eli Alue, jolla ympäristö säilytetään. Kunnostus- ja muutostöiden yhteydessä alue on rakennettava sen kulttuurihistorialliset arvot säilyttävällä tavalla ja historialliset ominaispiirteet palauttavalla tavalla.

Kanavan länsipuolella on liikerakennusten korttelialue (AL<sup>1</sup>). Alueelle saa rakentaa välttämätöntä hoitohenkilökuntaa varten asuntoja enintään 10 % rakennusoikeudesta. Vanha postirakennus on osoitettu asuin-, liike- ja toimistorakennusten korttelialueeksi (AL/s), jonka ympäristö tulee säilyttää. Kanava rantavyöhykkeineen on merkitty kanava-alueeksi (LK). Valtatien eteläpuolella kanavan länsilaidalla on yleisiä pysäköintialueita (LP) sekä huvi- ja viihdepalvelujen alue (PV).” (Saimaan kanavan matkailuopisto: raportti)



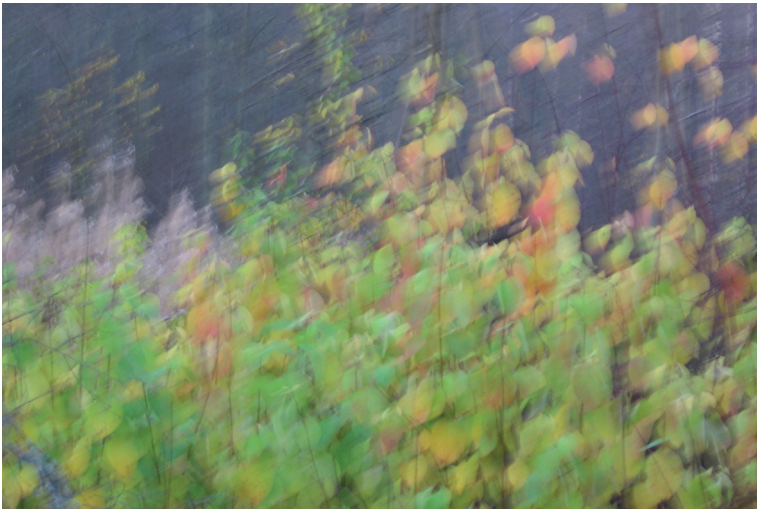


## 10 Strategian tuominen kaavoitukseen - maakuntakaavaesimerkki

### Maakuntakaavan käyttö työkaluna

Etelä-Karjalan liiton laatimassa maakuntakaavaluonnoksessa on hyödynnetty tehokkaasti maakuntakaavan strategisia työkaluja, erityisesti kehittämisperiaattemerkintöjä. Maakuntakaavaluonnoksessa on osoitettu kehittämisen kohdealueita. Saimaan kanava on osoitettu matkailun ja virkistysalueeksi, joka on nuolimerkinnällä osoitettu jatkumaan Venäjän suuntaan matkailun kehittämisväylänä. Rajan yli on nuolimerkinnällä osoitettu jatkumaan myös maankunnan kehityskäytävä. Sen lisäksi rajalla on merkintä rajan ylitysalueiden molemminpuolisen kehittämisen tarpeesta.

Muutos maakuntakaavaluonnokseen nähden on kehityskäytävääjattelun täsmentäminen ja uuden yhdistelmämerkinnän käyttö. Suunnitelmassa on käyty läpi kehittämispotentiaalia omaavat toiminnot ja etsitty niiden sijoittamiselle alueita. Toimintojen sijoittamisen osoittamisessa on ollut kaksi pääperiaatetta: osoitettava alue sopii kestäkyvyltään kyseisille toiminnoille ja sen sijainti on mahdollisimman optimaalinen toimintojen kehittämistä ajatellen.



Matkailu toimii yhteistyössä kaikkien muiden kehitettävien osa-alueiden kanssa. Se on kehittämisen alueiden selkäranka. Suunnittelualueen molemmissa päissä, Nuijamaalla ja vt 6:n risteyksen tienoilla, on keskittymät. Kehittäminen suunnataan ensisijaisesti suunnataan niihin. Keskittymien välistä ja suunnittelualueen suurempaan kokonaisuuteen yhdistävää virtausta edistetään. Kanavaseudun pohjoispään ja eteläpään uusien toimintojen ja perinteisen toiminnallisen kulttuurin sekä kulttuuriympäristöjen yhteyttä tuetaan.

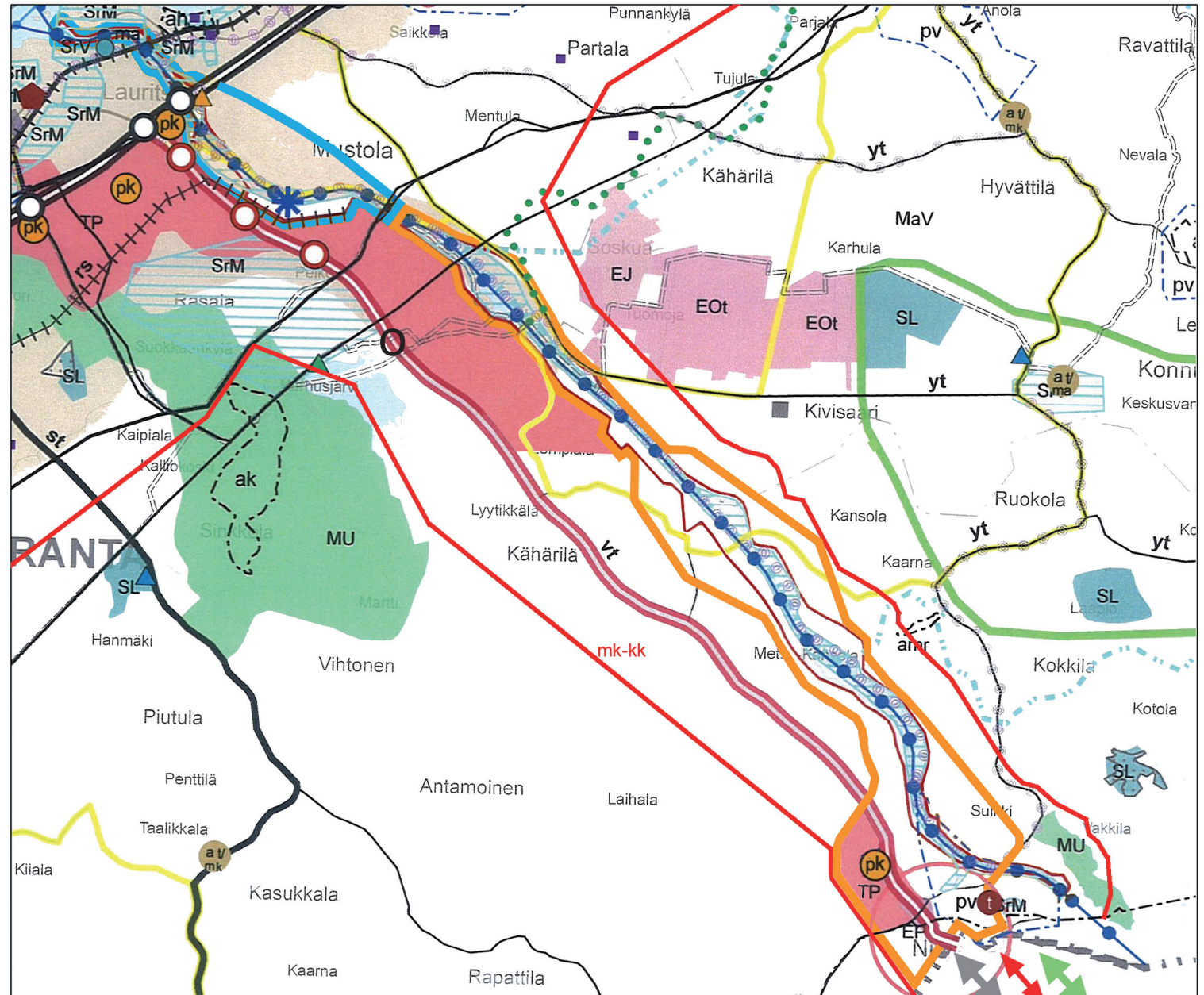
Kaavalla edistettävät toimet suunnittelualueella:

- Kanavan pohjoispään käyttöä tehostetaan. Mustolan ja Mälkiän tienoilla toteutetaan Saimaan kanavan matkailupuisto ja kanavakeskus. Alueelle luodaan aktiivista toimintaympäristöä kulttuuriympäristöä kunnioittaen.
- Valtatie 6:n risteyksen palvelualueita kehitetään
- Kanavan seutu hyödynnetään matkailu- ja virkistysalueena
- Elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä parannetaan
- Nuijamaan rajanylityspaikan välittömään läheisyyteen perustetaan korkeatasoinen matkailu- ja elinkeinotoiminnan keskus

### Suunnitteluratkaisut maakuntakaavaesimerkissä

- Kanavaseudun pohjoisosa mukaan lukien Mustolan ja Mälkiän sulkalueet sekä Nuijamaan kyläalue on osoitettu uudella yhdistelmämerkinnällä ”Paikalliskulttuuriin tukeutuvan toiminnan kehittämisen alue”. Tämä pitää määräyksessä sisällään matkailun ja virkistysalueen sekä muun toiminnan kehittämisen.
- Palvelujen aluetta on osoitettu tehostetusti valtatie 6:n risteysalueella
- Kanavaseudulla sijaitsevaa matkailun ja virkistysalueen kehittämisen kohdealuetta on laajennettu, jotta koko kanavaseudun käyttöä kyseisiin tarkoituksiin voitaisiin tehostaa.
- Työpaikka-aluetta on laajennettu Nuijamaan päässä. Se yhdistyy Saimaan kanavan Nuijamaan päässä osoitettuun matkailun kehittämisen alueeseen.

Päällekkäiseksi merkinnäksi on jätetty koko kanavaseutua koskeva kulttuuriympäristön vaalimisen alue.



Maakuntakaavaesitys, joka on laadittu tämän diplomityön johtopäätöksen perusteella. mk-kk= maakunnan kehityskäytävä, oranssi viiva=matkailun kehittämisen alue, sininen viiva=paikalliskulttuuriin tukeutuvan toiminnan alue, TP=työpaikka-alue, pk=palvelujen ja kaupan alue, o=uusi eritaso liittymä







## D) Tiivistelmä

### 11 Karjala virtaa – Karelia rhei

Diplomityön kohdealueena on Etelä-Karjalassa sijaitseva Saimaan kanavaseudun kehityskäytävä. Työn tarkoituksena on luoda strategia paikallisen vetovoiman vahvistamiseksi. Ympäristöä käsitellään muuttuvana prosessina, jolla ei ole lopullista muotoa. Alueella liikkuu erilaisia virtauksia, joiden seurauksena ympäristön kunkin hetkinen fyysinen olemus esiintyy. Virtausten ohjailu on tämän diplomityön peruslähtökohta. Fyysinen ympäristö on siellä tapahtuvan toiminnan paikka. Ympäristön arvot ovat taustana suunnittelulle. Kulttuuriympäristö ei ole eikä sitä käsitellä suojeltavana museokohteena, vaan aktiivisena toimintaympäristönä, jossa kulttuurihistoriallisesti merkittävät arvot huomioidaan. Kulttuurihistoriallisina arvoina nähdään tässä työssä myös toiminnan jatkuvuus. Elinkeinoelämän toimintaedellytysten parantaminen turvaa alueen elinolosuhteiden säilymisen. Alueen markkinoinnissa voidaan parhaiten hyödyntää jo olemassa olevaa identiteettiä. Tällä suunnittelualueella korostetaan Saimaan kanavan antamaa positiivisen arvokasta mielikuvaa.

Alueella tehtyjen selvitysten mukaan siellä on runsaasti sekä ekonomista, toiminallista ja rakenteellista potentiaalia. Kanavan symbolista merkitystä vaurauden tuojana sekä kansainvälisenä sivistyksen ja vaikutteiden väylänä on helppo käyttää lähtökohtana alueen kehittämiselle. Alueen kehittämisessä ja markkinointistrategisen imagon luomisessa käytetään olemassa olevia mielikuvia. Tarkastellessa alueen lupaavimpia kehittämisen osa-alueita voidaan havaita, että erityisesti esille nousevat kulttuuriympäristö, matkailu, kauppa, liikenne, teollisuus ja kansainvälisyys. Strategia kohdistuu näiden toiminnallisten osa-alueiden ja niihin liittyvien virtausten voimistamiseksi. Alueelta on nostettu esiin osa-alueiden fyysiset keskittymät, jotka sijaitsevat kehittämiselle potentiaalisissa solmukohdissa. Strategia kohdentuu näiden keskittymien ja niiden välisten linjojen toimintaedellytyksien parantamiseen.

Diplomityössä huomioidaan maakunnalliset ja paikalliset tavoitteet kansainvälisväritteisen elinkeinoelämän mahdollisuuksien parantamisesta sekä arvokkaiden kulttuuriympäristöjen elävöittämisestä. Runkoajatukseksi ovat valtatie 13:n kehittäminen elinkeinoelämän hyödynnettävissä olevaksi käytäväksi ja kanavan seudun kehittämistä arvokkaana

kulttuuriympäristönä, joka tarjoaa elinmahdollisuuksia erilaisille toimintoille. Alueen kulttuuriympäristöt ovat vahvasti sidoksissa elinkeinoelämään. Vahvasta kulttuurihistoriallisesta identiteetistään huolimatta Saimaan Kanavan ensisijainen tehtävä on vesitse kulkeva rahtiliikenne, niinpä muita toimia alueelle osoitettaessa on huomioitava tämän ensisijaisen toiminnan turvaaminen. Strategiassa on esitetty vyöhykemalli, joka pohjautuu ympäristön muutosherkkyydelle.

Strategian huomioiminen kaavoituksessa luo edellytykset strategian toteuttamiselle. Maakuntakaava on strateginen työkalu. Tässä diplomityössä on esitetty kehittämismalli maakuntakaavaluonnoksen talven 2008 alustavaan vaiheeseen. Kehittämisehdotukset kohdentuvat esille nousseiden nooiden yhteyteen. Strategiatoteutetaan ”kehittämisen alue” –merkinnöillä. Uutenamerkintänä on luotutärkeälle kulttuurihistorialliselle alueelle Mustolan seudulle merkintä, jolla osoitetaan ”paikalliskulttuuriin tukeutuvan toiminnan kehittämisen alue”. Kulttuuriympäristöihin kohdistuvat merkinnät ovat pääasiassa suojelutyyppejä. Alueiden elämisen edellytysten tukemiseksi se on riittämätön kannanotto ympäristön tulevaisuuteen. Arvokkaat kulttuuriympäristöt ovat herkkiä muutoksille, mutta niiden merkitys on alkujaan toiminnallinen. Tässä suunnitteluesimerkissä on katsottu tarpeelliseksi tehostaa mahdollisuuksia toiminnan jatkumisen ja kulttuuriympäristön elävänä säilyttämisen turvaamiseksi.

Alueen elinmahdollisuuksia tukemalla parannetaan myös kulttuuriympäristön vastuullisen ylläpidon mahdollisuuksia. Aluetta kehitetään paikalliskulttuurin arvojen mukaisesti. Suunnitelman tavoitteena on paikallisesta identiteetistä ja olosuhteista lähtöisin olevat kehitysvisiot, jotka ovat suunnittelualueen eri osien kehityspotentiaalien mukaiset. Kehitettäviä keskittymiä on neljä: Mustolan kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, valtatie 6:n risteys, Mustolan eteläosan liiketoiminnan keskittymä ja Nuijamaan seutu. Suunnittelualueelle kohdistuvia tulevaisuuden visioita huomioiden osoitetaan tässä diplomityössä aluekehitykselle tarkoituksenmukainen suunta.





KENRAAL KUVERNÖÖRI  
RUHTINAS MENSHIKOV  
PANI TÄMÄN MAHTAVAN TYÖN  
TEKEELLE.



## E) Lähdemateriaali

Baioni, Mauro; Berdini, Paolo; Bevilacqua, Piero; Bottini, Fabrizio; Cavalcoli, Piero; di Gennaro, Antonio; Dufruca, Alfredo; Frisch, Georg Josef; Gibelli, Maria Cristina; Innamorato, Francesco P.; Salzano, Edoardo; Scano, Luigi; Zucconi, Massimo:  
No sprawl  
julkaisija: Alinea editrice  
Roma 2006 (1. painos)

Caniggia, Gianfranco; Maffei Gian Luigi:  
Interpreting Basic Building  
Alkuperäisteos: Composizione architettomica e tipologia edilizia  
1: lettura dell'edilizia di base, 1979  
Julkaisija: Alinea editrice srl  
Firenze 2001

Etelä-Karjalan liitto (toim.):  
Etelä-Karjalan liikennejärjestelmän kärkihankkeet  
Lappeenranta 2006

Etelä-Karjalan liitto (toim.):  
Etelä-Karjalan maakuntakaava Tavoitteet  
Lappeenranta 2007

Etelä-Karjalan liitto (toim.):  
Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 1  
Lappeenranta 2006

Etelä-Karjalan liitto (toim.):  
Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys Osa 2  
Lappeenranta 2007

Etelä-Karjalan liitto (toim.):  
Etelä-Karjalan seutukaava 4  
Lappeenranta 2001

Hentilä, Helka-Liisa; Wiik, Maarit:  
Kaupunkikuva asukkaiden kokemana  
Vantaan kokeiluprojektin kuvaus  
Julkaisija: Ympäristöministeriö  
Sarja: Suomen Ympäristö 619

Helsinki 2003

Koski, Kimmo:  
Kauppa maakuntakaavoituksessa  
Julkaisija: Ympäristöministeriö  
Sarja: Ympäristöministeriön raportteja 23/2007  
Painettu: Helsinki 2007

Lappeenrannan kaupunki  
Etelä-Karjala palvelu- ja ostosalueet  
Ideasuunnitelma: Arkkitehtuuritoimisto B & M Oy  
Lappeenranta 2006

Lappeenrannan kaupunki  
Lappeenrannan elinkeino-, osaamis- ja kansainvälisyys  
strategia 2004 – 2010  
Lappeenranta 2003

Lappeenrannan kaupunki  
Lappeenranta 2008  
Lappeenrannan kaupunginkanslian julkaisuja 2005:4  
Lappeenranta 2005

Lappeenrannan kaupunki(toim.):  
Saimaan kanavan matkailupuisto  
raportti: Suunnittelukeskus Oy  
Julkaisija: Lappeenrannan Seudun Elinkeino ja Matkailu Oy  
Lappeenranta 2006

Lynch, Kevin:  
What time is the place?  
Julkaisija: MIT Press  
Cambridge 2001

Mostafavi, Mohsen (toim.):  
Landscape Urbanism A manual for mechanic landscape  
Julkaisija: AA Publications  
London 2004

Mäkinen, Kaisa (toim.):  
Maankäyttö- ja rakennuslaki perusteluineen  
Lakikokoelma 2005  
Julkaisija: Edita publishing Oy  
Painettu: Helsinki 2005



Mälkki, Mikko; Mäntysalo, Raine; Schmidt-Thomé (toim.):  
Economics and built heritage – towards new european  
initiatives  
Julkaisija: Teknillinen korkeakoulu, Helsinki  
Sarja: Centre for Urban and Regional Studies Publications, osa  
B 92  
Espoo 2008

Nancy, Jean-Luc:  
Corpus  
Julkaisija: Gaudeamus  
Helsinki 1996

Paaskoski, Jyrki:  
Viipuriin ja maailmalle Saimaan kanavan historia  
Julkaisija: Otava  
Keuruu 2002

Pakarinen, Terttu  
Ideologinen maisema nyt ja ei-nyt  
Julkaisija: Tampereen Teknillinen Korkeakoulu  
Tampere 1988

Repo, Esko A.:  
Fyysisen kyläympäristön kehittäminen monitasosuunnittelun  
osana  
Acta Universitatis Tamperensis ser A vol 298  
Julkaisija: Tampereen yliopisto  
Tampere 1990

Sepänmaa, Yrjö:  
Tuhatjärvinen  
julkaisu no 135  
Julkaisija: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura  
Pieksämäki 1994

Tuovinen, Pertti:  
Ympäristökuva ja symboliikka  
Ympäristökuvan ja siihen liittyvien merkitysten  
analysointimetodiikasta  
Julkaisija: YTK Yhdyskuntasuunnittelun  
täydennyskoulutuskeskus TKK  
Espoo 1992

Ympäristöministeriö (toim.):  
Esimerkkejä ja kokemuksia valtakunnallisten  
alueidenkäyttötavoitteiden soveltamisesta kaavoituksessa  
Raportti  
Helsinki 2008

Ympäristöministeriö (toim.):  
Kaupan suuryksiköiden vaikutusten selvittäminen ja arviointi  
Sarja: Maankäyttö- ja rakennuslakisarja, osa 4  
Helsinki 2001

Ympäristöministeriö (toim.):  
Maakuntakaavan oikeusvaikutukset  
Sarja: Maankäyttö- ja rakennuslaki, osa 7  
Helsinki 2002

Ympäristöministeriö (toim.):  
Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa  
Sarja: Maankäyttö- ja rakennuslaki, osa 6  
Helsinki, 2002

Ympäristöministeriö (toim.):  
Osallistuminen ja vaikutusten arviointi maakuntakaavoituksessa  
Sarja: Maankäyttö- ja rakennuslaki  
Helsinki 2002

Ympäristöministeriö (toim.); Rakennustieto Oy (toim.):  
Rakennusperinnön tulevaisuus  
Puheenvuoroja teemavuoden aiheista  
Tampere 2004

Ympäristöministeriö, Alueiden käytön osasto (toim.):  
Rakennusperintöstrategia  
Valtioneuvoston päätös 13.6.2001  
Vantaa, 2001

Ympäristöministeriö, Alueiden käytön osasto (toim.):  
Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden soveltaminen  
kaavoituksessa  
Sarja: Maankäyttö- ja rakennuslaki, osa 9  
Helsinki, 2003



Ympäristöministeriö (toim.), Museovirasto (toim.), Suomen Kuntaliitto (toim.):  
Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen huomioon ottamisesta kaavoituksessa ja lupamenettelyssä  
Muistio 25.10.2005

Ympäristöministeriö (toim.):  
Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista  
Sarja: Maankäyttö- ja rakennuslaki, osa 5  
Helsinki 2001

Kuvat ilman lähdemainintaa:  
Copyright Marja Kuisma